

REPERKUSIJE INDUSTRIJE KOCKANJA NA IMIDŽ TURISTIČKE DESTINACIJE

Matulić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:027130>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

REPERKUSIJE INDUSTRIJE KOCKANJA NA
IMIDŽ TURISTIČKE DESTINACIJE

Mentor:

prof. dr. sc. Neven Šerić

Studentica:

univ. bacc. oec. Ana Matulić

Split, veljača 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Problem istraživanja.....	1
1.2. Predmet istraživanja	4
1.3. Ciljevi istraživanja.....	5
1.4. Istraživačka pitanja.....	6
1.5. Metode istraživanja	7
1.6. Znanstveni doprinos rada	9
1.7. Obrazloženje strukture diplomskoga rada.....	10
2. LJUDSKE POTREBE I SPECIFIČNI MOTIVI U TURIZMU	12
2.1. Priroda ljudskih potreba	12
2.2. Povezanost između čovjekovih potreba i specifične motivacije u turizmu	13
3. INDUSTRIJA KOCKANJA I GENEZA NASTANKA	14
3.1. Filozofska uporišta o potrebi čovjeka za igrom i kockanjem.....	14
3.2. Sociološke teorije o kockanju	15
3.2.1. Strukturalni funkcionalizam.....	18
3.2.2. Društvena frustracija i teorija bijega.....	19
3.2.3. Društvene nagrade kao posljedica kockanja	20
3.2.4. Subkulturalne studije	20
3.2.5. Geografske analize.....	21
3.3. Etimologija pojma	22
3.4. Povijesni razvoj industrije kockanja	24
3.4.1. Kockanje u staro doba.....	24
3.4.2. Kockanje u srednjem vijeku.....	28
3.5. Podjela industrije kockanja	30
3.5.1. Hard gambling	30
3.5.2. Soft gambling.....	32

4.	REPERKUSIJE INDUSTRIJE KOCKANJA NA TURISTIČKU DESTINACIJU	34
4.1.	Pozitivni učinci razvoja industrije kockanja u turističkoj destinaciji.....	34
4.1.1.	Ekonomski učinci.....	34
4.1.2.	Društveni učinci	37
4.2.	Negativni učinci razvoja industrije kockanja u turističkoj destinaciji	39
4.2.1.	Ekonomski učinci.....	39
4.2.2.	Društveni učinci	41
4.3.	Povijesni razvoj i utjecaj industrije kockanja u najpoznatijim svjetskim kockarskim destinacijama.....	42
4.3.1.	Macao, Kina	42
4.3.2.	Las Vegas, SAD.....	45
4.3.3.	Atlantic City, SAD.....	48
4.3.4.	Monte Carlo, Monaco	51
4.3.5.	Baden Baden, Njemačka	54
5.	REPERKUSIJE RAZVOJA INDUSTRIJE KOCKANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ	
	58	
5.1.	Dosadašnji razvoj industrije kockanja u Republici Hrvatskoj	58
5.2.	Pravni propisi o kockanju u Republici Hrvatskoj	61
5.3.	Istraživanje	66
5.3.1.	Detaljni opis istraživanja.....	66
5.3.2.	Analiza i rezultati istraživanja	71
5.3.3.	Kritički osvrt na rezultate.....	105
5.4.	Ograničenja, mogućnosti i smjernice za razvoj industrije kockanja na prostoru RH	
	107	
5.5.	Moguće posljedice i utjecaj potencijalnog razvoja industrije kockanja na imidž Republike Hrvatske	109
6.	ULOGA INDUSTRIJE KOCKANJA U BUDUĆNOSTI TURIZMA	111
	ZAKLJUČAK.....	113

LITERATURA	115
POPIS SLIKA	119
POPIS TABLICA	119
PRILOZI	124
Prilog A- upitnik za djelatnike kockarnica.....	124
Prilog B- upitnik za posjetitelje kockarnica	126
Prilog C- upitnik za turističke djelatnike.....	129
SAŽETAK	132
SUMMARY	133

*„Reci mi što radiš u slobodno vrijeme, pa
ću ti reći tko si“*

Rabindranath Tagore

(indijski pjesnik, skladatelj i dramaturg)

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

U posljednjih nekoliko desetljeća zasigurno jedno od najintrigantnijih pitanja u okviru razvoja turističke industrije jest ono o zaokretu u motivaciji za turistička putovanja, i to od pozitivne, pa prema brojnim autorima, prema negativnoj. Od samih početaka razvoja turizma i turističkih putovanja, glavna motivacija ljudi da putuje jest bila potreba za nečim novim, zabavnim, neistraženim i nepoznatim. Tokom svojih putovanja turisti su nailazili na brojne poteškoće i neizvjesnosti da bi na kraju došli do željenog odredišta. Bez pretjerivanja može se reći da je bit turizma i turističkih putovanja zadovoljavanje čovjekovih potreba (Vukonić, 2010:195). U sklopu čovjekovih potreba sadržane su i turističke potrebe koje su kao i sve druge čovjekove potrebe povijesno, fiziološki i kulturno uvjetovane. S obzirom da je čovjek biološko i društveno biće te se razvija u okruženju definiranih društvenih vrijednosti, formiraju se različiti sustavi potreba koji su u procesu stalnog razvoja i transformacije. Na ovaj način su se razvile mnoge teorije kojima se znanstveno pojašnjavaju različite turističke potrebe. Prema Dulčić i Petrić (2001:14-15) jedno od temeljnih polazišta u promišljanjima jest hedonizam ili uživanje kao čovjekov prirodni pokretač i generator potreba. Predstavnici psihološke ekonomske škole na temelju pretpostavke o hedonističkoj prirodi čovjeka su razvili teorijske konstrukcije poznate kao „skale koristi“. Jedan od istaknutih predstavnika ove škole H. H. Gossen na tim pretpostavkama je formuirao i poznate Gossenove zakone, koji se susreću i u suvremenoj ekonomskoj teoriji. Prvi Gossenov zakon je poznat kao „zakon opadajućeg užitka“, što znači da ponavljanjem korištenja nekoga dobra, užitak se korisniku smanjuje. Drugi je „zakon izbora užitka“. Čovjek stalno traži raznovrsne užitke te nakon uživanja u jednim odabire druge. Pri tome se čovjek racionalno ponaša, nastojeći da s manje napora maksimalno zadovolji potrebe ili maksimira užitak. O turizmu se često piše kao o području koje pruža širok „izbor užitaka“, ili području na kojem čovjek traži nove sadržaje i kvalitetu života. Turističke potrebe su svojstvene hedonističkoj prirodi čovjeka te se empirijskim istraživanjima pokazalo da se turističke potrebe zadovoljavaju na način koji kumulira raznovrsne užitke, od fizioloških i racionalnih do krajnje iracionalnih.

Turizam kao nezaobilazan dio suvremenog društva, nosilac je brojnih pozitivnih društvenih funkcija i karakteristika, ali također i popratnih negativnih posljedica koje se manifestiraju u različitim oblicima na prirodu i društvo. Često se u tome smislu u sociološkoj literaturi govori o socijalnoj agresiji, patološkim, pa katkad i kriminogenim pojavama u turizmu koje se

razvijaju zbog podaničkog mentaliteta slabije razvijenih društava uz imitacije tuđih obilježja i kultura (Geić, 2011:491).

U svijetu postoji jako mali broj djelatnosti koje se ističu tako brzim rastom i razvojem kao turistička djelatnost. Prekretnica u razvoju turizma se dogodila u prvoj polovici 20. stoljeća kada turizam prestaje biti elitna pojava te postaje masovna. Već u drugoj polovici prošloga stoljeća događa se ponovni preokret turizma od masovnoga do kvalitetnoga te se ova pojava ogleda kroz razvoj posebnih oblika turizma. Posebni oblici turizma su povezani sa posebnim turističkim motivima koji posjetitelje privlače u točno određene destinacije. Neophodno je stalno analizirati kako pozitivne, tako i negativne komponente turizma koje nastaju ekspanzijom turizma te pojavom selektivnih oblika turizma. U tom smislu često se razmatraju sociopatološke promjene koje nastaju radi zadovoljavanja mogućih često moralno i etički upitnih potreba, pa često i društveno neprihvatljivih.

Prema znanstvenoj literaturi te službeno priznatim klasifikacijama oblika turizma ne postoji izraz *kockarski turizam*, međutim postoji brojni izvori (Eadington, 2005; Maslovar, 2014; McCartney, 2005; Collins, 2003) koji ukazuju na kompleksnost odnosa kockarske industrije i turizma, kako industrija kockanja utječe na razvoj turizma te koje posljedice industrija kockanja ima na turističku destinaciju i njen imidž.

Prema časopisu The New York Times¹ kockarska industrija obuhvaća tvrtke u kojima su uz određenu koncesiju dozvoljene određene vrste igara na sreću. Kockarnice su obično povezane ili se nalaze u blizini ili u sklopu hotela, restorana, trgovina i slično. Obično se igra sa posebnim žetonima koji se kupuju unaprijed. Kada igrač napušta kockarnicu tada se eventualno preostali žetoni mogu zamijeniti za stvarni novac. Najpoznatije kockarnice u svijetu se nalaze u Monte Carlu, Las Vegasu, Atlantic Cityju te Macau, a na europskom kontinentu najpoznatiji kockarski centar se nalazi u Njemačkoj, Baden Baden. Kockarska industrija u svojoj definiciji isključuje neke vrste igara na sreću poput kladenja na utrke konja ili pasa. Prethodno navedene igre spadaju u kategoriju opuštanja i rekreacijskih aktivnosti.

Povijest čovječanstva je još od davnina usko povezana sa poviješću razvoja kockarske industrije. Prvi dokazi o postojanju kockarske industrije sežu još u razdoblje 2300 godina pr. Kr. na području Antičke Kine. Čak postoje dokazi da se prihod od kockanja koristio u svrhe

¹<http://markets.on.nytimes.com/research/markets/usmarkets/industry.asp?industry=53313>ChromeHTML\Shell\Open\Command (pristupljeno 27.02.2017)

obnove i izgradnje dijelova države, pa po nekim izvorima i Kineski zid je dijelom vjerovatno izgrađen upravo od tih prihoda. Sa sigurnošću možemo tvrditi da kockanje čini dio drevne kineske kulture. Osim Kineza pisani zapisi o kockanju postoje i kod Etrušćana, a potom i kod Rimljana. Rimljani su kockarsku kulturu preuzeli od Etrušćana, a kockanje je za rimske careve predstavljalo omiljenu zabavu. Tokom povijesti prihodi od kockanja su se nastavili koristiti za potrebe građana, pa tako su najpriznatija i najpoznatija sveučilišta na svijetu Harvard i Yale osnovana su na temelju prihoda od kockarske industrije.² O nezanemarivoj važnosti kockarske industrije govori i činjenica da gospodarski rast, razvoj i investicije države Nevade u SAD-u uvelike ovisi o prihodima čiji je izvor ubiranje poreza na dobit kockarnica (Eadington, 1999:187).

Kockarska industrija je u mnogim zemljama svijeta tijekom 90-tih godina prošloga stoljeća doživjela snažan rast. Ovakva snažna ekspanzija je u većini slučajeva usko povezana sa strategijama, odlukama i novim zakonima implementiranim od strane same države, odnosno vlade (Aasved, 2003:3). Naime, u posljednje vrijeme jača stav da bi kockarska industrija te poticanje njenoga razvoja na pojedinim područjima mogla biti snažan katalizator razvoja turizma. Kockarska industrija, kao i svaka druga grana industrije, za glavni cilj ima ostvarivanje što višega profita. No ipak, postoje snažno podijeljena mišljenja o tome je li kockarska industrija primjeren, etičan i dobar izbor kada se o njoj govori kao o razvojnoj strategiji turističke djelatnosti. Prema brojnim autorima kockanje kao jedan od oblika provođenja slobodnoga vremena se uvelike razlikuje od ostalih načina provođenja slobodnoga vremena jer kod većine ljudi sa vremenom stvara ovisnost (Walker, Barnett, 1999:182). Za kockarsku industriju se može kazati da je to jedno kontroverzno područje koje može sa jedne strane pogodovati razvoju turizma, a sa druge strane brojni su protivnici koji smatraju da kockanje pridonosi razvoju kriminala, pogotovo pranju novca, konzumaciji alkohola i opijata, prostituciji te da dovodi do socijalne i psihološke krize pojedinca i društva u cijelosti. To dovodi i do pitanja javnoga interesa treba li zabraniti ili legalizirati industriju kockanja što sa druge strane otvara pitanje temeljnoga prava čovjeka a to je sloboda djelovanja, odnosno treba li zabraniti čovjeku da svoje slobodno vrijeme provodi kako želi ukoliko time ne šteti drugome pojedincu (Collins, 2003:36).

² <http://www.gambling.net/history/> (pristupljeno 27.02.2017)

<http://www.gypsyware.com/gamblingHistory.html> (pristupljeno 28.02.2017)

1.2. Predmet istraživanja

Kao uvod u cjelokupnu problematiku ove teme prvo će se pobliže objasniti čovjekova potreba za provođenjem slobodnog vremena te njegov bijeg od stvarnosti, potreba za ulaskom u svijet mašte i igre, potreba za nečim novim što stvara osjećaj uzbuđenja i radosti, bez obzira na ishode. U sklopu diplomskoga rada spomenuti će se i poneka filozofska uporišta koja pobliže objašnjavaju ljudske potrebe kao osnovu razvoja turizma te čovjekovu potrebu i motivaciju za igrom odnosno kockanjem. Naime, način na koji čovjek provodi svoje slobodno vrijeme jest najvjerodostojniji prikaz njegovog karaktera te uopće svrhe postojanja. Jedan od najpoznatijih modernih filozofa Eugen Fink (1984:292-293) u svome djelu *Osnovni fenomeni ljudskog postojanja* navodi igru i maštu kao jedno od pet osnovnih fenomena ljudskog postojanja. On smatra da je čovjekova potreba za igrom koja ga odvodi u svijet uzbuđenja i neizvjesnosti jedna od dimenzija čovjekove egzistencije. U ovome diplomskome radu također će biti pobliže objašnjeno moderno shvaćanje dokolice koja se u modernom vremenu izravno povezuje s hedonizmom i konzumentskim stilom života (Kozjak, 2016:25).

U radu će se detaljno obraditi sami počeci razvoja kockarske industrije, još od razdoblja Antičke Kine pa naovamo. Također definirati će se sam pojam kockanja, etimologija pojma, i podjela industrije kockanja. Zatim će biti obrađen kompleksan odnos između turizma i kockarske industrije općenito u svijetu, a potom će se obraditi svi ekonomski i društveni učinci te pozitivne i negativne reperkusije kockarske industrije na imidž i na razvoj turizma te na život i rad domicilnog stanovništva, odnosno sve prednosti i nedostaci kockarske industrije kao moguće razvojne strategije. Prilikom obrade ove teme u obzir se također trebaju uzeti sve kulturne različitosti između različitih zemalja svijeta te svi kulturni problemi, obrasci, oblici i pravila ponašanja jer sa sociološkog aspekta ono što se smatra prihvatljivim u jednoj sredini, za drugu sredinu može biti potpuno neprihvatljivo. Različita gledišta pripadnika različitih kulturnih grupa i podgrupa te odnosi između dominantnih kultura te sub kultura utječu na razvoj i prihvaćanje pojedinih posebnih oblika turizma koji su proizašli iz specifične motivacije i slobode pojedinca da provede svoje slobodno vrijeme kako želi iz čega proizlazi njegova autentičnost (Reisinger, Turner, 2003:14-16).

Također, u radu će se prikazati razvoj kockarske industrije na području najpoznatijih i najvažnijih svjetskih kockarskih centara te će naglasak biti na njenom utjecaju na imidž pojedinoga prostora, odnosno turističke destinacije.

U završnom dijelu naglasak će biti stavljen na područje Republike Hrvatske, gdje ova vrsta turizma još uvijek nije zaživjela iako možda ima potencijala. Istražiti će se sve razvojne mogućnosti, potencijalne lokacije za razvoj ove grane industrije te kritička mišljenja o tome kako bi razvoj kockarske industrije utjecao na imidž Republike Hrvatske kao turističke destinacije u usponu.

1.3. Ciljevi istraživanja

Izuzetna atraktivnost lokacije najčešće je glavni faktor kod turističke valorizacije pojedinoga područja. Jedan od ciljeva ovoga rada jest dokazati da to ne mora uvijek biti tako. Lokacije mogu biti različite, mogu biti urbani centri gradova, ruralna područja, pustinja područja, priobalni gradovi i naselja, mali hoteli, luksuzni hoteli, veliki hoteli i slično koji bez obzira na veličinu, izgled i mjesto imaju jednu zajedničku karakteristiku, a to je zabava te bijeg od svakodnevnice. Naravno, ovdje se dakako ne pokušava umanjiti važnost atraktivnosti lokacije, poput povijesnih, kulturnih, gastronomskih i sličnih atraktivnosti kao važnih činitelja razvoja turizma koji destinaciju čine marketinški privlačnijom (Maslovar, 2014:9). Analizirajući postojeću literaturu cilj je i ukazati da krajobrazom skromno atraktivna područja mogu zahvaljujući drugim sastavnicama integriranog turističkog proizvoda postati svjetski poznati turistički lokaliteti te generirati veću zaposlenost u zajednici i viši ekonomski profit, ali ponekad uz neželjene posljedice na društvenu zajednicu.

Osnovni cilj ovoga rada jest detaljno istražiti utjecaje industrije kockanja na turističku destinaciju, odnosno utječe li razvoj industrije kockanja pozitivno ili negativno kada se govori o imidžu pojedine destinacije, te ima li smisla govoriti o industriji kockanja kao o dobrome temelju razvoja turizma sada ali i u budućnosti. Poseban naglasak će biti stavljen i na Republiku Hrvatsku gdje je prvenstveno cilj istražiti ima li RH temelje te potencijalne lokacije za razvoj ove grane industrije te najvažnije kako bi potencijalni razvoj industrije kockanja utjecao na imidž destinacije i na razvoj turizma u budućnosti.

U skladu sa osnovnim ciljem, operativni ciljevi rada su:

- Istražiti i razumjeti čovjekovu potrebu za igrom i zabavom kao posebnim motivom za turistička putovanja
- Istražiti specifičnosti igre i kockanja kao posebnih oblika turističke ponude i potražnje
- Prikazati sve pozitivne, ali i negativne strane industrije kockanja, te koje učinke generira na turističku destinaciju

- Istražiti kakav utjecaj razvoj kockarske industrije ima na rezidente
- Utvrditi postoji li povezanost industrije kockanja sa povećanom konzumacijom alkohola i droge, prostitucijom te kriminalom a posebno pranjem novca
- Istražiti razvojne mogućnosti kockarske industrije u RH te utjecaj na imidž destinacije

U sklopu ovoga diplomskoga rada dati će se i potencijalni odgovori na pitanje bi li povećanje potražnje za ovom vrstom zabave i načinom provođenja slobodnoga vremena zabrinjavajuće ugrozilo tradicionalnu povijesno-kulturnu turističku ponudu bilo koje turističke destinacije, sa posebnim naglaskom na Republiku Hrvatsku te bi li turistički razvoj koji bi krenuo upravo u ovome smjeru privukao goste diskutabilnoga morala, nezainteresiranih za prirodne i kulturne ljepote već samo za buran provod za kockarskim stolom.

1.4. Istraživačka pitanja

Prema Marušić i Prebežac (2004:79) osnovna svrha izviđajnog istraživanja jest dobivanje uvida u problem i postizanje boljšega razumijevanja pojave, situacije ili događaja, što sve olakšava i pomaže u rješavanju problema. Tim se istraživanjem otkrivaju nepoznati odnosi na tržištu.

Sa obzirom na vrstu istraživanja postavljena su istraživačka pitanja koja će biti testirana. Istraživačka pitanja se odnose konkretno na cilj istraživanja te se postavljaju prije odabira metodologije istraživanja. Glavna svrha postavljanja istraživačkih pitanja jest predstavljanje konkretnih odgovora na postavljena pitanja.³

U ovome istraživanju je postavljeno jedno temeljno istraživačko pitanje uz tri pomoćna pitanja na temelju kojih će se konkretizirati odgovor na temeljno istraživačko pitanje. Ono glasi:

P: Doprinosi li industrija kockanja privlačnosti imidža turističke destinacije i rastu turističkih prihoda?

Uz temeljno istraživačko pitanje, prateća pomoćna istraživačka pitanja su sljedeća:

P1: Generira li industrija kockanja negativne reperkusije na imidž turističke destinacije sa rizikom gubitka lojalnosti pojedinih segmenata turista?

³ <http://www.unizd.hr/Portals/13/OBAVIJESTI/Nacrt%20istra%C5%BEivanja%209.11..pdf> (pristupljeno 03.04.2017)

P2: Hoće li poticanje razvoja industrije kockanja u turističkoj ponudi Republike Hrvatske imati pozitivne reperkusije na nacionalni turistički imidž te doprinijeti produljenju turističke sezone?

P3: Hoće li poticanje razvoja industrije kockanja u turističkoj ponudi Republike Hrvatske imati negativne reperkusije na nacionalni turistički imidž i domicilno stanovništvo?

Definirane su i sljedeće varijable:

Zavisna varijabla- imidž turističke destinacije

Nezavisna varijabla- razvoj industrije kockanja

1.5. Metode istraživanja

Sa obzirom na definirani cilj ovoga istraživanja provest će se izviđajno (eksplorativno) istraživanje na temelju kojih nalaza će se provesti prateća istraživanja. Glavni cilj izviđajnim istraživanjima je postavljanje okvira znanstvenog razmatranja relativno novog područja ili pojave na temelju kojih je moguće provoditi i konkretna primarna istraživanja (Tkalac Verčić et al., 2010:16).

U turističkoj praksi posebno su učestala izviđajna istraživanja za problematiku koja je dvojbeni u kontekstu konkretizacije kroz primarna istraživanja. Dileme koje su evidentne u turizmu uvijek treba početi razmatrati izviđajnim istraživanjem radi stjecanja kompleksnijeg uvida u srž problema istraživanja te je posebno učinkovito u području otkrivanja novih ideja za poboljšanje turističke usluge. Ova vrsta istraživanja je posebno preporučljiva za situacije kada istraživač nema dostatno iskustva i spoznaja o predmetu istraživanja. Istraživanje osigurava uglavnom načelne rezultate koji se mogu analizirati metodom deskripcije, preporučljivo bez dubljeg zalaženja u uzročno posljedične veze konkretne pojave. U turističkoj praksi izviđajno istraživanje se provodi radi razjašnjavanja nedovoljno jasnih koncepata u turističkoj ponudi ili potražnji. Jedan od takvih nedovoljno jasnih koncepata u turizmu te još uvijek, pogotovo na području RH, neistraženih jest industrija kockanja te razvojne mogućnosti kockarskog turizma. Upravo iz ovoga razloga ovo istraživanje će biti izviđajno.

Prema Šerić i Jurišić (2014:69-77) učestali pristupi koji se koriste u izviđajnim istraživanjima te koji će biti korišteni i u ovome radu su:

- Standardizirano prikupljanje sekundarnih podataka- prikupljanje uvijek počinje analizom internih baza podataka, nakon čega se istraživač fokusira na eksterne izvore podataka sve dok ne ocijeni da su prikupljene dovoljne količine podataka za prihvatljivu razinu uvida u problem
- Istraživanje dosadašnjih iskustava- spoznaju se činjenice na temelju postojećih znanja o nekom problemu u cilju šireg uvida u problem istraživanja
- Analiza odabranih slučajeva- ovom analizom stječe se jasniji uvid u suštinu problema istraživanja
- Pilot studije- one rezultiraju i spoznajom primarnih podataka pogodnim za kvalitativnu analizu

U turističkoj praksi su učestali: skupni intervju, dubinski intervju i projektivne tehnike. U ovome radu će se provesti istraživanje preko *on line* upitnika namjenjenih različitim grupama ispitanika (Zelenika, 2000:377).

1.6. Znanstveni doprinos rada

Kockanje se u posljednjih desetljeća nameće kao jedan od omiljenih načina zabave u cijelome svijetu, a pogotovo na području SAD-a. Zbog rastuće važnosti ove grane turističke industrije raste broj istraživanja odnosa kockarske industrije sa ostalim granama gospodarstva, odnosno utjecaj kockarske industrije na ekonomiju područja (Walker, Jackson, 2007:594). U novije vrijeme na području Republike Hrvatske raste interes za provođenjem istraživanja o kockanju, kockarnicama i razvojnim mogućnostima te potencijalnim negativnim i pozitivnim učincima. Naime, čovjeka su od davnina privlačili neplanirani dobici preko igara na sreću pa prema tome kockanje ima jako dugu povijest, po nekim izvorima korijeni kockanja sežu i u razdoblje prije pojave novca kao sredstva plaćanja. Dakle, kockanje postoji koliko postoji i ljudsko društvo. Prema Kozjak (2013:1) ako se jedna neproduktivna ljudska aktivnost uspjela održati tokom cijele povijesti čovječanstva, tada je neophodno pretpostaviti da ona za pojedinca i društvo ima duboko, složeno te trajno značenje.

Doprinos ovoga istraživanja jest dvojak. Sa jedne strane rad je usmjeren ka prikupljanju postojeće teorije preko koje se spoznaju različiti zaključci u vezi s industrijom kockanja i njenim utjecajem na imidž turističke destinacije, sa posebnim naglaskom na najpoznatije kockarske centre na svijetu. Naime, značaj imidža turističke destinacije se ogleda kroz činjenicu da višestruko utječe na ponašanje turista. Prvo, utječe na izbor destinacije jer turisti obično raspolažu ograničenim znanjem o destinaciji koju do tada nisu posjetili, pa u takvoj situaciji turistička destinacija s jačim i prepoznatljivim imidžem ima više šansi da bude izabrana. Drugo, imidž utječe na poslije kupovno ponašanje turista tj. zadovoljstvo turista i njihovu namjeru da ponovno posjete destinaciju (Križman Pavlović, 2008:91). Sa druge strane preko metode dubinskih intervjua u kombinaciji sa postojećom literaturom vezanom za razvoj industrije kockanja na području RH pokušati će se dati neke moguće smjernice razvoja ovog selektivnog oblika turizma. Dakle, indetificirati će se postojeća faza razvoja kockanja, potencijalna mjesta za razvoj kockanja, mogući utjecaj na imidž destinacije i na razvoj turizma u budućnosti te utjecaj na domicilno stanovništvo.

Znanstveni doprinos ovoga rada jest u argumentiranom pojašnjenju fenomena kockanja od povijesnog razvoja do reperkusija na društvo i okruženje na globalnoj razini i na receptivnom turističkom tržištu Republike Hrvatske, sa posebnim naglaskom na utjecaj razvoja industrije kockanja na imidž turističke destinacije. Ovaj rad može poslužiti i budućim istraživanjima u

vezi sa razvojem posebnih oblika turizma temeljenih na specifičnim motivima kao budućnost razvoja turizma.

Očekivani nalazi istraživanja će predstavljati iskoristivo polazište za strateška promišljanja u turizmu o ovoj problematici. Diplomski rad će dati i argumentirani osvrt na sociološke aspekte kockanja kroz prizmu sociologije, psihologije i filozofije.

1.7. Obrazloženje strukture diplomskoga rada

Diplomski rad je podijeljen na šest glavnih poglavlja.

U uvodnome dijelu diplomskog rada opisuje se predmet i problem istraživanja. Zatim su naznačeni ciljevi istraživanja te istraživačka pitanja te na kraju prvoga dijela rada istaknute su metode istraživanja te znanstveni doprinos rada.

Drugi dio diplomskoga rada pobliže objašnjava prirodu ljudskih potreba te usporedno sa time i specifične motive koji se javljaju kod čovjeka kao turiste. Ovaj dio rada uključuje i osvrt na fenomenologiju turističke motivacije promatrano sa stajališta sociologa koji pokušavaju dati odgovor na pitanje koja je stvarna motivacija modernoga čovjeka da se uključi u turističke tokove, zadovoljava li se turist trivijalnim iskustvom ili je u potrazi za iskustvom koje za njega postoji izvan njegova uobičajenog životnog prostora (Apostoloulos et al., 2002:9).

Nakon toga slijedi treći dio koji predstavlja industriju kockanja sa teorijskog aspekta. U ovoj cjelini istaknuta su filozofska i sociološka uporišta o čovjekovoj potrebi za igrom odnosno kockanjem, te je objašnjena etimologija samoga pojma te povijesni razvoj u starome dobu i srednjem vijeku. Naime, prema Collins (2003:2) kockarska industrija je kompleksno područje proučavanja koje zahtijeva analizu sa aspekata različitih područja znanosti kao što je filozofija, sociologija, psihologija, politika, religija, etika, pravo i ekonomija. Upravo zbog kompleksnosti obrade ove teme u radu su predstavljeni različiti aspekti i gledišta na industriju kockanja sa krajnjim ciljem utvrđivanja njenog utjecaja na turističku destinaciju. Također, treći dio diplomskoga rada obuhvaća podjelu industrije kockanja radi lakšeg razumijevanja i objašnjavanja pojma.

Četvrti dio prikazuje reperkusije industrije kockanja, kako pozitivne tako i negativne, a obuhvaća sve ekonomske i društvene učinke. Industrija kockanja prema brojnim izvorima generira niz utjecaja poput utjecaja na ekonomiju prostora, zaposlenost, plaće, edukaciju,

odgoj djece te brojni drugi utjecaji koji će u radu biti predstavljeni.⁴ U sklopu ove cjeline naglasak je na razvoju i reperkusijama industrije kockanja u svjetski najpoznatijim kockarskim destinacijama.

Peti dio rada je orijentiran na područje Republike Hrvatske te na potencijalni razvoj industrije kockanja na području RH. Naglasak je na istraživanju kojim se teži spoznati opravdanost razvoja ove grane industrije na području RH, zatim je i detaljno analizirano što ispitanici misle o tome, koje bi turistički segmenti bili privučeni te kako bi to sve skupa utjecalo na imidž RH kao relativno mirne obiteljske odmorišne destinacije. U predzadnjoj cjelini diplomskoga rada su istaknute smjernice za daljnji razvoj ove industrije ukoliko se ona prepozna kao moguća strategija razvoja turizma na području Hrvatske.

Šesta cjelina predstavlja industriju kockanja kao jedan od novih trendova u turizmu te pojašnjava kakvu ulogu će imati industrija kockanja u budućem razvoju turizma kao jednog od najvažnijih sektora gospodarstva. Naime samo turističke destinacije koje prate te se prilagođavaju novim trendovima u budućnosti mogu opstati na tržištu velike konkurencije. Upravo se kroz turističke trendove indentificiraju želje turističke potražnje, ali i nove tržišne prilike, isplativa područja za nova ulaganja, i opravdana ulaganja u turističku infrastrukturu destinacije. Suvremeni turistički trendovi danas su pokretači globalnog turističkog razvoja, a njihova implementacija u ponudi receptivnog turističkog subjekta može osigurati značajne i brze povrate ulaganja (Šerić, Jurišić, 2014:15-16).

U zaključku, koji se nalazi na kraju diplomskoga rada, istaknute su najvažnije spoznaje provedenog istraživanja. Potom je naveden popis korištene literature te sažeci na hrvatskom i engleskom jeziku uključujući i ključne riječi.

⁴ <https://www.ukessays.com/essays/tourism/positive-and-negative-economic-impacts-of-casino-gaming-tourism-essay.php> (pristupljeno_27.02.2107)

<http://www.turizamiputovanja.com/da-li-je-rulet-dobar-za-turizam/> (pristupljeno 27.02.2017)

2. LJUDSKE POTREBE I SPECIFIČNI MOTIVI U TURIZMU

2.1. Priroda ljudskih potreba

Prema Dulčić i Petrić (2001:11) ljudske potrebe se općenito definiraju kao „zahtjev pojedinaca ili društvenih grupa za materijalnim dobrima i uslugama radi olakšanja osjećaja nezadovoljenosti i postizanja odgovarajućih razina blagostanja“. Ljudske potrebe se javljaju kao rezultat osjećaja pomanjkanja nekog proizvoda, dobra ili usluge, kombinirano težnjom da se ta ista potreba zadovolji. Prema Prebežac et al.(2011:32) potrebe se uglavnom dijele na dvije skupine potreba:

- Primarne ili egzistencijalne potrebe- To su najvažnije, najjače i najosnovnije potrebe čovjeka. Nezadovoljavanjem tih potreba dolazi do smrti organizma. Primarne potrebe su: potreba za hranom, vodom, kisikom, spavanjem (sanjanjem), potreba za seksualnošću, potreba za sigurnošću.
- Sekundarne potrebe- To su potrebe drugoga reda, odnosno do zadovoljavanja tih potreba dolazi tek kada čovjek zadovolji svoje primarne potrebe. Turističke potrebe se, među ostalim potrebama, nalaze u domeni sekundarnih potreba jer nakon zadovoljavanja svojih primarnih potreba čovjek može zadovoljiti turističke potrebe a to ovisi o njegovom vlastitom izboru.

Zadovoljavanje sekundarnih potreba može međusobno supstituirati pa prema tome zadovoljavanje turističkih potreba ima visoki stupanj elastičnosti u odnosu na zadovoljavanje primarnih potreba.

U znanstvenoj literaturi zastupljena su različita tumačenja nastanka čovjekovih potreba. Čovjekove potrebe se bitno razlikuju ovisno o čovjekovom okruženju, kulturi, tradiciji, običajima, obrascima ponašanja, društvenim normama, životnog standarda te vrijednosnog sustava kojeg njeguje.

Objašnjenje čovjekovih potreba zahtjeva cjeloviti interdisciplinarni pristup, no u najopćenitijem određenju, podrijetlo i razvoj čovjekovih potreba se prema Dulčić i Petrić (2001:12) nalazi u:

- Društveno ekonomskom razvoju
- Samoj prirodi čovjeka

Znanstvene spoznaje o čovjekovim potrebama su još uvijek jako skromne. Znanost o potrebama se zove „*chreiologija*“ koji nastoji interdiscipliniranim pristupom objasniti fenomene motivaciju i potrebe čovjeka. Termin se rijetko koristi unutar ekonomske znanosti, a dolazi od grčke riječi koja u prijevodu znači potreba (*chreia*) i znanost (*logos*).

2.2. Povezanost između čovjekovih potreba i specifične motivacije u turizmu

U posljednjem desetljeću turizam se kao pojava transformira od „industrije odmora“ do „industrije doživljaja“. Sve veći broj pojedinaca koji se odlučuju na turistička putovanja traže dinamičniji odmor, više druženja, aktivnosti umjesto pasivnog odmora. Ovaj snažan preokret u preferencijama turističkih putovanja je uzrokovan potrebama pojedinca da na kvalitetniji način provode svoje slobodno vrijeme. Dakle, po pitanju kvalitete čovjekovog slobodnog vremena se događa preokret i to od „kulture novca“ ka „kulturi suvremenog uživanja u slobodnom vremenu“. Za modernoga čovjeka, odnosno novoga turista turizam ne predstavlja više samo površnu zabavu i uobičajen pasivan odmor. Pojedinaac od odmora ne očekuje više samo bijeg od svakodnevne životne monotonije, već on traži potpuno novo iskustvo (Čerović, 2009:53).

Javljaju se novi zahtjevi i potrebe za provođenjem slobodnog vremena sa glavnim ciljem:

- Povećanja životne radosti i zadovoljstva
- Bijeg od svakodnevnice i potraga za udaljenim svijetom, raznolikošću, zabavi i doživljaju drugačijega

Turistička potražnja napušta standardne oblike svog ponašanja jer se javljaju nove potrebe i zahtjevi kod modernih turista. Turisti zahtijevaju sasvim novu kombinaciju elemenata iz domene ponude koje konzumiraju u svom slobodnom vremenu, odnosno radi se o potrebi čovjeka da u potpunosti izmjeni te podigne kvalitetu turističkog slobodnog vremena.

Suvremenom čovjeku, koji se u modernom dobu nalazi pod utjecajem svakodnevnih frustracija, je potrebno mnogo više da postigne optimalnu razinu zadovoljstva. Pojedinaac traži razumijevanje, prijateljstvo, nove oblike zabave, edukaciju i ljude slične sebi.

3. INDUSTRIJA KOCKANJA I GENEZA NASTANKA

3.1. Filozofska uporišta o potrebi čovjeka za igrom i kockanjem

Brojni filozofi tvrde da je „igra iskonska ljudska potreba“. Ona nam je suđena od samoga rođenja te prema tome kao takva predstavlja naš način izražavanja.

Još u doba Stare Grčke filozofi Platon i Aristotel su se bavili problematikom igre. Aristotel je povezivao igru i rad te ukazivao na potrebu korištenja igre u cilju odmaranja i obnavljanja radnih sposobnosti što se prema njegovom mišljenju moglo događati samo u trenucima igre a ne u trenucima primjerice dokolice.

Platon je veći značaj u svojim filozofskim djelima pridavao ideji nego igri, ali daleko od toga da je umanjivao značaj igre za pojedinca. Tvrdio je da mladi putem igre te glazbenog obrazovanja uspostavljaju određene zakonitosti koje im omogućavaju da izgrade ono što su prethodne generacije porušile.

Osim starogrčkih filozofa problematikom igre i potrebom pojedinca za igrom su se bavili i njemački filozofi poput Friedricha Nietzschea te Karla Marxa. Nietzsche tvrdi da postoje dvije najznačajnije igre a to su stvaralačka i dječja igra. Friedrich Nietzsche u svojim filozofskim djelima o igri tvrdi da su najteži zadaci koji su se pred njim postavljali najlakše rješavali onda kada ih je shvaćao kao igru.

Nietzscheovo mišljenje dijeli i drugi poznati njemački filozof Karl Marx kao i nizozemski sociolog i povjesničar umjetnosti Joan Huizinga. Međutim, sociolog Huizinga u okviru shvaćanja igre pravi jednu novu podjelu pozivajući se na Staru Grčku i bogove. On smatra da se svaka vrsta umjetnosti ne može vrednovati na isti način te se pri tome poziva na stare Grke koji su različitim umjetnostima pridodavali različiti broj muza. Pa tako najveći broj muza je pripadao glazbenoj umjetnosti i pjesništvu te plesu koje je poistovjećivao sa igrom, a najmanji broj muza je pripadao likovnoj umjetnosti (Maslovar, 2014:50).

Čovjekove sklonosti, kao karakteristika njegovog bića, a posebno sklonost ka igri su svoje pravo filozofsko utemeljenje dobili u djelu njemačkog filozofa Eugena Finka „*Osnovni fenomeni ljudskog postojanja*“ objavljenog 1960. godine. Fink (1984:294) u svome djelu predstavlja filozofsku interpretaciju igre, za koju smatra da je jedna od osnovnih fenomena ljudskog postojanja. Temeljni problem Finkove filozofije (Fink, 1984:296) jest problem svijeta i čovjekovog odnosa prema svijetu. On iznosi metafizičko tumačenje fenomena igre te tvrdi da je igra čovjekova ekstaza (ek-stasis- izlaženje) prema svijetu te da je suština

čovjekove filozofije život, borba, ljubav, rad i smrt kao sastavni dio igre odnosno života. Fink igru shvaća kao marginalni fenomen našeg života. Smatra da njome moramo upotpuniti svoje slobodno vrijeme jer ona predstavlja odmor, opuštanje, razonodu te vedro dokoličarenje, odnosno shvaća igru kao „dobrodošlu pauzu“ koja prekida radni dan. Igra za njega predstavlja i komplementarni fenomen- nešto neobavezno, samovoljno i proizvoljno što može pomoći čovjeku da se regenerira.

Fink u svojoj filozofiji razlikuje prazno vrijeme i stvarno ispunjeno slobodno vrijeme ovisno o tome jeli ono ispunjeno igrom, odnosno radi li se o običnom besposličarenju ili podrazumijeva neku našu aktivnost u kojoj je sadržana igra.

Kockajući se, odnosno provodeći vrijeme u kockarnici, bilo za ruletom ili poker stolom, pojedinac prolazi kroz osnovne fenomene ljudskog postojanja. Taj ga osjećaj odvlači od svakodnevnice te prebacuje u svijet rizika, iskušenja, zadovoljstva, muke, strasti i neizvjesnosti te ga nakon nekog vremena ponovno vraća na isto mjesto.

Ova dimenzija ljudske psihologije je glavna pretpostavka na kojoj se temelji razvoj kockarnica, kockarskog turizma ili turizma kocke i zabave općenito.

3.2. Sociološke teorije o kockanju

S obzirom na činjenicu da kockarske aktivnosti uključuju novac, mnogi pojedinci smatraju da je upravo to glavni motiv koji može potaknuti pojedinca na tu aktivnost. Međutim, uzimajući u obzir isključivo motiv zarade, ova posebna čovjekova potreba se ne može objasniti. Postoje neke aktivnosti poput prijateljskih partija sa kartama koje ne uključuju novac a imaju elemente kockanja. Sa druge strane pak mnogo je rizičnih aktivnosti poput padobranstva i automobilskih utrka koje ne uključuju novac ali svakako predstavljaju kockanje. Prema Kozjak (2016:70), kockanje je složen fenomen koji se ne može svesti samo na motivaciju novčanog oblika.

Kockanje je odavnina u različitim društvima i okruženjima predstavljalo iznimno popularan način zabave. Ipak, kockanje je u početku nailazilo na jako slab interes društvenih znanstvenika. Ovaj nedostatak zanimanja se pripisuje općem neodobravanju i osuđivanju ove aktivnosti te povezivanju sa ostalim društveno „neprihvatljivim“ aktivnostima poput zlouporabe droge, prostitucije i kriminala. Ukratko, može se kazati kako je kockanje kao fenomen oduvijek bio obilježen stigmom koja ga i u današnjem razdoblju prati. Interes

društvenih znanstvenika za proučavanjem ovog fenomena je bio neprihvaćen od strane društva i šire zajednice jer se kockanje poistovjećivalo sa izopačenim ponašanjem.

Tek u posljednjih nekoliko desetljeća raste interes društvenih znanstvenika za proučavanjem fenomena kockanja. U sociologiji postoji više pristupa i teorija o kockanju. Međutim, upravo zbog kompleksnosti ovog fenomena nijedan teorijski pristup ne može objasniti svaku situaciju ili svaki slučaj. U radu će biti objašnjene najistaknutije teorije o kockanju.

Općenito, sociološke teorije o kockanju se dijele na one utemeljene na tradicionalnom pristupu te one utemeljene na moralističkom pristupu kojega još uvijek podržava velik dio opće javnosti. Prema tradicionalnom pristupu bilo koja aktivnost koja nije u skladu sa društvenim normama odnosno društvenim pravilima, propisima, modelima i standardima je osuđivana kao izopačeno i nemoralno ponašanje (Bosanac et al., 1977:40). Moralistički pristup ima najdulju povijest. Njegovo najvažnije obilježje, prema Kozjak (2016:71), jest da kockanje definira kao moralni nedostatak umjesto kao posljedicu društvenih, kulturnih i bioloških čimbenika nad kojima pojedinac može i ne mora imati bilo kakvu osobnu kontrolu.

Nastavak ovog poglavlja prema Kozjak (2016:71) sadrži neke od najistaknutijih socioloških teorija u posljednjih 100 godina naovamo. Teorije su kronološki poredane.

Jedna od najranijih interpretacija kockanja jest interpretacija Georgea Simmela koji pruža uvid u iskustvo kockanja, riskiranja i avanture. Kao što za pravu kockarsku narav odlučujući motiv nije dobivanje određenog iznosa novca, već igra kao takva, tako ni draž avanture nije sadržaj koji nam ona nudi, već avanturistička forma njegova doživljaja, intezitet i napetost kojom nam on omogućuje da baš u tom slučaju osjetimo život.

Levy Bruhl se pita postoji li poveznica između mentaliteta kockara i mentaliteta onih ljudi koje mi često pogrešno nazivamo „primitivnim“. Njegov zaključak jest da se mentalitet kockara i tzv. „primitivnih“ ljudi u suštini bitno ne razlikuje.

Sociolog Edward Devereux je zaključio da kockanje ispunjava neke od temeljnih društvenih potreba. On je kockanje percepirao kao pozitivnu pojavu jer ona predstavlja sigurnosni ventil za napetosti i frustracije sa kojima se pojedinac susreće u svakodnevnom životu.

Robert Herman je kockanje interpretirao kao posao. Odnosno on zaključuje kako komercijalno kockanje nudi mnogim ljudima učinkovito sredstvo za jačanje samopoštovanja i

za zadovoljenje potreba u kulturi u kojoj se sve češće zadovoljstva pronalaze u potrošnji umjesto u proizvodnji.

Erving Goffman je poznati sociolog koji je formulirao teoriju o društvenim nagradama za kockanje. On je definirao kockanje kao želju pojedinca da ostavi snažan dojam na ostale pokazujući vještinu i staloženost u igranju bez obzira na to gubi li ili dobiva i na taj način ostvaruje svoj prestiž.

Tibor Scitovsky je isticao uzbuđenje kao važan oblik ljudskog zadovoljstva. Ocijenio je kako su društveni, ekonomski i znanstveni napredak u suvremenom društvu značajno smanjili osjećaj uzbuđenja. Potreba pojedinca za uzbuđenjem je potakla čovjeka da traži nove načine zabave poput kockanja i opasnih sportova.

Jedna od najvećih zasluga sociologa Davida Hayana jest u tome što je ponudio tipologiju profesionalnih kockara. Tipologija je konstruirana tako da ne zapostavlja ni jedno od važnih obilježja ljudskog ponašanja ali se na njih isključivo ne oslanja.

Henry Lesieur se bavio pitanjima kompulzivnog ili patološkog kockanja. On smatra kompulzivno kockanje autodestruktivnom i cikličkom aktivnošću.

Jedan od razloga snažne privlačnosti kockanja prema Thomasu Holtgravesu, leži u mogućnosti da se željena slika o sebi prezentira i sebi i drugima. Prilika za samo prezentiranje zasigurno nije jedini motiv za kockanje, ali nam jasnije shvaćanje uloge samo prezentacije i samo prikazivanja može pomoći da razumijemo zašto i kako ljudi kockaju.

Glenn Walters opisuje model životnog stila kockarskog ponašanja u kojem je kompulzivno kockarsko ponašanje konceptualizirano kao životni stil. Njegova su osnovna obilježja lažna odgovornost, neutemeljeno samopouzdanje, natjecateljski duh i kršenje društvenih pravila. Temeljna je teza ovog modela da kockarsko ponašanje uzima oblik životnog stila kada se sa stajališta pojedinca promatra kao održivo sredstvo jačanja vlastite odgovornosti, minimiziranja osobne nesigurnosti i kontroliranje straha.

Osnovna teza Michaela Walkera jest da se prekomjerno kockanje pogrešno interpretira kao ovisnost. Walker smatra da je pogrešno u bilo kojem kontekstu uspoređivati ili poistovjećivati primjerice zlouporabu droge i prekomjerno kockanje. On smatra da je kockanje prikladnije interpretirati kao slobodnu aktivnost koja može potencijalno biti opasna.

David Nibert analizira ulogu države u ozakonjenju kockanja. Smatra da je promocija bilo kakvog oblika kockanja podcjenjivanje rada i podržavanje praznovjerja.

Bo Bernhard, David Dickens i Paul Shapiro temeljito su istražili fenomen „samačkog kockanja“. Kockanje podrazumijeva u većini slučajeva interakciju sa mašinama i automatima umjesto sa drugim ljudima. Oni smatraju da ova aktivnost može imati ozbiljne posljedice na društveni kapital jer pojedinci sve manje i manje sudjeluju u društvenim aktivnostima.

Per Binde je zaslužan za definiranje pet različitih socioloških pristupa prema kockanju. Kozjak (2016:75) u svome djelu navodi Per Bindeovu klasifikaciju socioloških pristupa kockanju, a to su: strukturalni funkcionalizam, društvena frustracija, društvene nagrade kao posljedica kockanja, sub kulturalne studije i geografske analize. Njegov najistaknutiji sljedbenik i predstavnik strukturalnog funkcionalizma jest ranije spomenuti sociolog Edward Devereux.

3.2.1. Strukturalni funkcionalizam

Strukturalni funkcionalizam (Kozjak, 2013:65) je sociološka makro teorija koja je temeljena na pretpostavci da je društvo sastavljeno od dijelova sa različitim funkcijama. Na temelju strukturalnog funkcionalizma su proizašle dvije sociološke studije o kockanju a to su: *Kockanje i socijalna struktura: Sociološka studija o lutrijama i utrkama u suvremenoj Americi* (Edward Devereux) i *Kockanje u Švedskoj* (Necame Teca).

Najpoznatiji sljedbenik strukturalnog funkcionalizma, Edward Devereux je svojom doktorskom disertacijom *Kockanje i socijalna struktura* izvršio snažan utjecaj na mnoge istraživače kockanja. Naime, Devereux je pokušao objasniti zašto je aktivnost kockanja tako snažno osuđivana u zapadnom društvu i zašto je sve do sada tako uporno odolijevalo svim osudama i kritikama. Sukladno načelima pristupa strukturalnog funkcionalizma, Devereux je odbacio ideju da kockanje isključivo i uvijek podrazumijeva negativno, neracionalno i izopačeno ponašanje pojedinca te je pokušao utvrditi načine na koje su kockanje, kockari i kockarske organizacije strukturalno integrirani u društvo (Kozjak, 2013:76-82).

Devereux tvrdi da kockari tokom kockanja osjećaju napetost čija se razina tokom igre konstantno povećava. Kockar treba uložiti određeni napor da bi uklonio osjećaj napetosti, a zadovoljstvo postaje veće što je kockar uložio više napora. On smatra da kockar uživa u ovakvim vrstama „napetosti“.

Također, E. Devereux (Kozjak, 2013:76-82) je u svojoj doktorskoj disertaciji dao odgovor na pitanje zašto je čin kockanja oduvijek nailazio na snažna osuđivanja od strane društva. Dakle, on tvrdi da se kockanje temelji na sreći a sreća predstavlja neetičnu osnovu za podjelu nagrada stoga je njeno postojanje opasnost za pristup u kojem rad, sposobnost i nagrada trebaju ići zajedno. Prema Devereuxu kockanje se u potpunosti protivi svim osnovnim načelima kapitalizma.

Devereux (Kozjak, 2013:76-82) tvrdi da kockanje ipak odolijeva svim osudama od strane šire javnosti, pa čak i da se razvija a to je posljedica činjenice da ono zadovoljava određene potrebe, kako društvene tako i osobne, koje se vjerovatno ne mogu zadovoljiti na druge načine. Prema E. Devereuxu neke od tih potreba, barem u kapitalističkom društvu, jesu: protest protiv etike, traganje za uzbuđenjem, teološke motivacije, asocijacije simboličke vrste (povezanost karata i kockanja sa „visokim društvom“) i protest protiv racionalnosti.

Zaključno Devereux tvrdi da kockanje ima pozitivne implikacije na društvo jer pojedincu pruža zadovoljstvo, priliku za maštanjem te smanjivanjem napetosti.

3.2.2. Društvena frustracija i teorija bijega

Veliki broj studija tvrdi da od davnina čovjek traži bijeg od svojih frustracija koje su izazvane njegovom pozicijom u socijalnoj strukturi, te da traži bijeg od raznih stvari u životu koje doživljava kao problematične. Potreba za bijegom od rutine života u suvremenom društvu jest ujedno i glavni motiv za kockanje. Ova tvrdnja predstavlja uobičajeno stajalište psihologa, a to je da problematični kockar traži opuštanje i uzbuđenje te koristi kockanje kao lijek za svoja osjetljiva afektivna stanja.

Frustracija i bijeg predstavljaju glavne motive za kockanje, pretpostavljajući da postoje dvije odvojene sfere aktivnosti, a to su: svakodnevni život i svijet kockanja. Frustracija, koju kockar osjeća u svakodnevnom životu, gura kockara ka svijetu kockanja, odnosno kockar bježi. Kockarski svijet donosi kockarima uzbudljiva, nesvakodnevna iskustva nudeći im nagrade. Ta iskustva se smatraju prikladnima za opuštanje od frustracija koje donosi svakodnevna životna rutina.

Promatrajući ovaj problem sa psihološkog stajališta, američki psiholog Mihaly Csikszentmihalyi je postavio tzv. „teoriju protoka“ koja kombinira psihološke, kulturološke i sociološke aspekte. Ova teorija se može primijeniti na potrebu čovjeka za kockanjem i to na sljedeći način. Dakle „protočni kanal“ se definira kao ugodno i optimalno stanje koje je

ostvareno prilikom obavljanja određenih aktivnosti. Sudionik je u potpunosti zaokupljen tom aktivnošću, osjeća radost i ispunjenje te privremeno zaboravlja na probleme iz svakodnevnog života. U svakodnevnom životu čovjek se često nalazi izvan „protočnog kanala“ te prema tome ljudi istražuju aktivnosti gdje mogu doživjeti „protok“(Kozjak, 2013:67).

Igre na sreću su upravo jedna od aktivnosti koje pojedinca mogu dovesti do optimalnoga stanja. Prema Csikszentmihalyi igrači prilikom kockanja uspostavljaju stanje balansa između kaotične brige i svakodnevne dosade te je to ujedno i područje u kojem oni doživljavaju igru (Kozjak, 2013:68-69).

U psihologiji je općenito prihvaćena ideja da su pojedini oblici problematičnog kockanja povezani sa intenzivnim osjećajem potrebe za bijegom.

3.2.3. Društvene nagrade kao posljedica kockanja

Brojni poznati sociolozi su raspravljali o pitanju društvenih nagrada kao posljedice kockanja. Na ovome području najsnažniji utjecaj je ostvario filozof Georg Herbert Mead čija se filozofija temelji na činjenici da se osoba ostvaruje kroz proces društvene interakcije sa drugim ljudima (Kozjak, 2013:68-69).

Najpoznatiju teoriju o društvenim nagradama kao posljedica kockanja je postavio sociolog Ervin Goffman. Ukratko, Goffman smatra da je kockanje primarno motivirano željom pojedinca da ostavi željeni dojam na ostale pokazujući vještinu i staloženost u igranju, bez obzira na to gubi li ili dobiva te na ovaj način pojedinac osnažuje svoj osobni prestiž. U skladu a ovim pristupom, ljudi su manje motivirani za kockanje ukoliko to rade sami. Dakle, pojedinci preferiraju imati gledatelje i protivnike kako bi se ostvarili i dokazali pred većim brojem ljudi (Kozjak, 2013:68-69).

3.2.4. Subkulturalne studije

Kozjak (2013:71) u svome djelu iznosi teoriju sub kulture prema sociologu Bindeu. On smatra da kockarnica predstavlja sub kulturu sa svojim posebnim vrijednostima, vjerovanjima i neformalnim normama. Prema Čačić-Kumpes i Kupes (2008:372) *sub kultura* je pojam koji se koristi za sustav vrijednosti, stavova, načina ponašanja i životnih stilova društvene skupine unutar veće cjeline koja može biti i društvo u cijelosti. U modernom društvu postoji mnoštvo sub kultura od kojih svaka ima vlastiti sustav vrijednosti i preferencija.

Kockari se percipiraju kao skupina pojedinaca koji imaju zajedničke vrijednosti te jednake interese. Tijekom vremena, pojedinci razvijaju posebni identitet u društvenom svijetu kockarnica koji im pojačava samopouzdanje i pozitivno utječe na motivaciju za povremeno kockanje. Prema Bindeu, za društveno marginalizirane osobe kockanje u kockarnicama može postati utočište u kojemu oni nalaze život koji im pruža mnogo više od društva u cijelosti. Binde također postavlja jasnu granicu između sub kulturalnog kockara i patološkog kockara. Za patološkog kockara smatra da je njegov problem primarno psihološke prirode.

3.2.5. Geografske analize

Sociološke studije o kockanju se često bave istraživanjem društvenih i demografskih karakteristika kockanja. Brojne su sociološke studije provedene na različitim geografskim područjima sa različitim karakteristikama prostora ne bi li se utvrdila bilo kakva povezanost između broja problematičnih kockara i dostupnosti kockarnica.

Sociološkim studijama je primarno utvrđeno da svaki od načina kockanja ima svoje potrošače sa svojim posebnim demografskim i socioekonomskim profilom. Primjerice tradicionalno najčešći igrači *binga* su starije žene koje pripadaju radničkoj klasi, a najčešći posjetitelji kockarnica te najčešći igrači *pokera* su uglavnom mlađi, obrazovani muškarci. Vlasnici kockarnica svoje prostore otvaraju na područjima gdje se dakako nalazi velika baza potencijalnih potrošača, a izbjegavati će područja u kojima je broj potencijalnih potrošača malen. Studije koje se bave pitanjima patoloških i problematičnih kockara konzistentno pokazuju da problematični kockari u većini imaju stalne karakteristike. Većinom problematični kockari su mlađi, neoženjeni muškarci te u većini slučajeva nisko obrazovani. Veliki dio prihoda troše na kockanje, često i više od svojih prihoda pa novac pribavljaju od nelegalnih kriminalnih aktivnosti (Kozjak, 2013:74).

Geografske analize koje se provode u sklopu velikih socioloških studija o kockanju daju saznanja o odnosu između društvenih čimbenika, dostupnosti kockanja i porasta problematičnog kockanja. Ipak ova veza nije jednostavna. Ovu činjenicu potvrđuju kontradiktorni rezultati studija i analiza provedenih na različitim geografskim područjima. Primjerice provedena studija na području Kalifornije nije potvrdila značajnu povezanost između blizine kockarnice i stope problematičnog kockanja, a to je vjerovatno zbog jednolične rasprostranjenosti stanovništva na ovom prostoru. Sa druge strane kanadskom studijom potvrđena je činjenica da je problematično kockanje u pozitivnoj korelaciji sa dostupnošću kockarnica te sa porastom krimogenih radnji. Studija provedena na području

Louisiane nije pokazala značajnu povezanost između blizine kockarnica i povećanja broja kockara (Kozjak, 2013:75).

U većini slučajeva utvrđena je značajna povezanost između dostupnosti kockarnica te povećanja broja kockara i problematičnih kockara međutim dobiveni rezultati se ne mogu poopćiti odnosno primijeniti na svaku državu ili područje na svijetu. Naime, svako područje zajedno sa svojim pripadnicima njeguje svoje običaje, tradiciju, poštuje svoje zakone, pravila, propise i norme te se pojedinci na različitim područjima odgajaju u skladu sa različitim vrijednostima. Svako područje ima svoj kulturni identitet koji ga bez obzira na globalizaciju čini društveno, kulturno, simbolički i vremenski autentičnim. Prema tome stanovništvo na svakom području se ponaša i reagira na drugačiji način, pa je po pitanju povezanosti porasta kockanja i dostupnosti kockarnica nemoguće utvrditi jedinstven obrazac ponašanja. To je ujedno i glavni nedostatak ovakvih analiza. Ove studije daje određene rezultate ali na temelju njih opće teorije se ne mogu postaviti upravo zbog nezanemarivog i snažnog utjecaja kulturnog faktora na pojedinom području (Skledar, 2012:139).

3.3. Etimologija pojma

Korijen riječi *kockanje* jest pojam *kocka* (psl. kost-ka) a njeno izvorno značenje jest kost. U antičkim društvenim igrama bacale su se kosti i to kosti gležnja umjesto kocaka. Odatle u naš jezik dolazi naziv *kocka* za heksaedar. Kocka kao geometrijsko tijelo je jedan od pet Platonovih tijela.⁵

Peter Collins (2003:17) u svojoj knjizi *Kockanje i javni interes* definira kockanje kao aktivnost u kojoj dvije ili više strana riskiraju neku vrijednost putem uloga te se pri tom nadaju da će ostvariti višu vrijednost odnosno nagradu. U njegovom rječniku sociologije (*Collins Dictionary of Sociology*) kockanje je definirano kao ulaganje novca na ishod igara ili događaja u kojima slučajnost ili vještina igraju značajnu ulogu.

Definicija Nelsona Rosea se ponešto razlikuje od Collinsove. Naime, Rose definira kockanje kao aktivnost u kojoj osoba plaća neku vrijednost koja se naziva ulog, ishod barem djelomično određuje sreća, a dobitak je nešto vrijedno.

⁵ <http://mis.element.hr/fajli/201/30-09.pdf> (pristupljeno 26.10.2017)

Oxfordski rječnik sociologije (*Oxford Dictionary of Sociology*) pod kockanjem podrazumijeva igranje neke igre na sreću u kojoj vještina ne igra nikakvu ulogu u cilju pribavljanja određene koristi (Kozjak, 2016:23-24).

Prema Petry⁶ pod pojmom kockanje podrazumijeva se ulaganje nečeg vrijednog u događaj koji može rezultirati većim i povoljnijim ishodom. Glavna obilježja kockanja su postojanje rizika i slučajnosti u ishodu.

Kockarnica ili kasino je posebno uređen prostor za obavljanje djelatnosti priređivanja igara na sreću za stolovima i na automatima za igre na sreću prema odobrenim pravilima igre, a čini ga prostor koji se smatra zasebnom cjelinom. Igre na sreću koje se priređuju u kockarnicama su igre u kojima posjetitelji mogu igrati jedan protiv drugoga ili protiv kockarnice.⁷

Kockarnica ili kasino je također definirana kao tvrtka u kojoj se uz posjedovanje koncesije obavljaju igre na sreću. Riječ *casino* (tal. *casa*= kuća) dolazi iz venecijanskog jezika i izvorno označava privatne prostorije mletačkih plemića u blizini Duždeve palače, gdje su oblačili službene odore, u kojima su morali biti odjeveni na sastancima Velikog vijeća kao službenici ili kao tijela državne uprave.⁸

U znanstvenoj literaturi često se koristi i izraz igračnica koja ima u potpunosti isto značenje kao pojam kockarnica ili kasino.

Prema službeno prihvaćenim klasifikacijama ne postoji izraz „kockarski turizam“, no u najnovijoj literaturi ovaj izraz je često korišten. Prema profesoru O. Kesaru⁹ kockarski turizam se definira kao kultura kockanja u kombinaciji sa ostalim oblicima zabave te pripada kategoriji posebnih oblika turizma.

⁶https://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0ahUKEwiWv_SCr5rXAhUJOxoKHf78D3wQFghLMAQ&url=https%3A%2F%2Fhrcak.srce.hr%2Ffile%2F102562&usg=AOvVaw2LqaIU279qvwX5ED2vwhjK (pristupljeno 31.10.2017)

⁷https://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=0ahUKEwiWv_SCr5rXAhUJOxoKHf78D3wQFghLMAQ&url=https%3A%2F%2Fhrcak.srce.hr%2Ffile%2F102562&usg=AOvVaw2LqaIU279qvwX5ED2vwhjK (pristupljeno 31.10.2017)

⁸ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Kockarnica> (pristupljeno 30.10.2017)

⁹ http://web.efzg.hr/dok/TUR/Web_Uvod%20u%20specifi%C4%8Dne%20oblike%20turizma.pdf (pristupljeno 30.10.2017)

„Kocka je bačena“ (lat. „*Alea lacta est*“)

Julije Cezar

Cezarova izjava na rijeci Rubikon. Naime rijeka Rubikon je bila rijeka u Italiji preko koje nijedan rimski vojskovođa nije smio prevesti vojsku. Julije Cezar je tada izrekao ovu poznatu uzrečicu te je njegova vojska po rimskom zakonu automatski bila osuđena na smrt i više nije bilo povratka. Povijesni izvori tvrde kako je vojskovođa Cezar vrlo rado kockao, te su mu kocke bile stalni pratilac, a iz njih je nastojao zaključiti očekuju li ga dobri ili loši dani. Danas ova uzrečica znači donijeti neku riskantnu odluku kojoj nema povratka, odnosno riskirati i donijeti sudbonosnu odluku.¹⁰

3.4. Povijesni razvoj industrije kockanja

3.4.1. Kockanje u staro doba

Brojni arheološki podaci ukazuju na činjenicu i da je najstariji špiljski čovjek bio kockar te da se pojedini oblici kockanja nisu promijenili već tisućama godina. Prvi pisani podaci o kockarskoj igri pripadaju drevnoj kineskoj kulturi. Kao dokaz o postojanju istoga mogu poslužiti očuvana pravila igre *vei-čei* iz 2300. godine prije Krista. *Keno* je igra nastala u Kini i igrala se pomoću kartica sa brojevima od 1 do 80. Igraču je bilo dozvoljeno da zaokruži kombinaciju brojeva nakon čega bi se održala lutrija pomoću koje bi se određivao sretan dobitnik. Ova kineska igra je stara više od 2000 godina i izvorno se zvala *karta bijelog goluba*. Nju se moglo igrati u kockarnicama uz dopuštenje guvernera koji bi zadržavao postotak od zarade. Kinezi su izumili i karte koje su bile ukrašene ljudskim likovima što su islamski sljedbenici kasnije proširili po Europi. Na prostoru Europe karte su se prilagodile te počele prikazivati kraljeve i kraljice što je inačica koja se koristi i u današnje doba. Tijekom 14. stoljeća kralj Henrik VIII odlučio je strogo kažnjavati kockanje nakon što je otkrio da njegova vojska više vremena provodi igrajući se nego usavršavajući borbene vještine.¹¹

¹⁰ <http://www.nezavisne.com/magazin/zanimljivosti/Zasto-je-Julije-Cezar-rekao-Kocka-je-bacena/347035> (pristupljeno 26.10.2017)

¹¹ <https://portalosuma.com/2015/08/20/povijest-kockanja/> (pristupljeno 27.10.2017)

Slika 1: Keno- igra izumljena u Kini prije više od 2000 godina

Izvor: <https://portalosuma.com/2015/08/20/povijest-kockanja/> (pristupljeno 27.10.2017)

Indijanci koji su živjeli na području današnjeg SAD-a su vjerovali da su bogovi osobno izmislili igre na sreću te su kockali pomoću kamenčića koji su bili obojani bijelom ili crnom bojom. Osim što su se kladili na svoju imovinu, Indijanci bi se nerijetko kladili na to kakav će biti urod te hoće li preživjeti neki teško oboljeli član plemena. Ove činjenice su potvrđene pronalaskom više od 10 000 izrezbarenih štapova, obruča, kockica i pikado strelica starih više od 700 godina. Predmeti su pronađeni u špilji na prostoru države Utah u SAD-u. Najstarije oruđe za kockanje je staro 40 000 godina te crteži pronađeni u špilji dokazuju da su igre i kockanje već dugi niz godina dio ljudskog interesa i zabave.¹²

Kockanje je duboko usađeno u ljudsko društvo, pa čak i u filozofiju i religiju. Ovu činjenicu potvrđuje postojanje drevnog egipatskog zapisa u Keopsovoj piramidi, po kome se Tot egipatski bog noći (Mjeseca) koji tokom noći mijenja egipatskog boga Sunca (bog Ra), kockao sa Mjesecom te tako osvojio pet dodatnih dana, čime je godina i dobila 365 dana.¹³

Najstariji dokazi i zapisi o kockanju datiraju i iz vremena drevne Indije. Indijski epovi opisuju kakvi su bili običaji u pogledu igre i kakva su bila pravila igre. Zna se da su žene u drevnoj Indiji imale posebnu ulogu u kockanju. Vjerovalo se da one igraču donose posebnu sreću u igri jer se vjerovalo da su žene i djevojke bliže boginji kojoj je igra bila posvećena i u čiju bi se čast prije početka svake igre pjevala igračka pjesma. Najpoznatije su bile dvije igre- *vibhitaka* i *pašaka*. Prema izvorima najpoznatija je bila igra *vibhitaka* koja je nosila isto ime

¹² <https://portalosuma.com/2015/08/20/povijest-kockanja/> (pristupljeno 27.10.2017)

¹³ <http://www.internetkockanje.com/online-kazino-vodic/razvoj-kockanja-od-kladenja-na-trke-do-online-kazina/> (pristupljeno 27.10.2017)

kao i plod od kojeg su se izrađivale kocke. Igre kockama su imale svoje mjesto i u ljubavnome životu Indijaca. Tako su postojale igre koje bi odredile ženu sa kojom će muškarac provesti noć. U ovome razdoblju igračka strast je bila toliko jaka da su mnogi trgovci i plemići upravo na kocki gubili sav svoj imetak. Premda su brahmani osuđivali ovu aktivnost ona se ipak prema pronađenim dokazima nastavila razvijati. Krajem prvog i početkom drugog stoljeća igre na sreću je propisima kontrolirala i uređivala država. Uzimala je 5% od najamnine prostora tadašnjih kockarnica te od uloga i od svake kocke. Ona je također sebi prisvajala imetke umrlih osoba bez nasljednika, izgubljene predmete i dragocjenosti što ih je netko našao, ako se ni nakon isteka od tri godine nisu mogli indetificirati vlasnici. Kockarnica je u tom razdoblju prema sačuvanim dokazima bilo mnogo. Već tada kockarnice su bile podvrgnute strogim državnim zakonima i regulacijama te je država ubiranjem postotaka i poreza bogatila svoju državnu blagajnu (Kozjak, 2016:29-30).

Homerovi i ostali drevni tekstovi otkrivaju da su se kockarske igre naširoko igrale u drevnoj Grčkoj, a postojale su i prostorije slične današnjim kockarnicama gdje su kockari dolazili zadovoljiti svoj nagon. No kao što je to i danas slučaj tako i u drevnoj Grčkoj kockanje je bilo strogo osuđivano od strane šire javnosti te je predstavljalo izopačenu aktivnost. Stari Grci su vjerovali da ih prilikom igre štite dva boga, Hermes i Pan, a prema mitologiji Zeus, Had i Posejdon su pomoću bacanja kockica odlučili o tome na koji način će među sobom podijeliti svemir.¹⁴ U staroj Grčkoj kockanje i nije bilo osobito razvijeno kao na nekim drugim područjima iz razloga što je ono tokom dužeg vremenskog perioda postojanja starogrčke civilizacije bilo zabranjeno barem na javnim mjestima. Od grčkog zakonodavstva potječe pravilo, koje će kasnije usvojiti Rimljani, da novac može biti ulog samo pri natjecanjima u vještinama ili u igrama, ali ne i u kockanju. Ovaj podatak potvrđuje činjenicu da je starogrčko zakonodavstvo bilo svjesno društvene opasnosti kockanja te je uvidjelo potrebu njegovog zakonskog reguliranja. Starogrčka literatura bavila se problemom kockanja, izvrgavajući ga kritici kao moralno zlo kod drugih, posebice istočnih i barbarskih naroda. U staroj Grčkoj se obično kockalo sa tri glinene kocke, kojima su strane bile obilježene slovima s brojčanom vrijednošću ili skraćenim nazivima prvih šest brojeva. Jedinica se zvala *kub*. Najbolji ishod „Afrodita“ bile su tri šestice, a najgori „pas“ odnosno tri jedinice (Kozjak, 2016:30-32).

Rimljani su sklonost ka kockanju preuzeli od Etruščana. Rimsko zakonodavstvo je u doba Carstva dopuštalo slobodno kockanje samo za vrijeme Saturnalija kada su privremeno mnogi

¹⁴ <https://portalosuma.com/2015/08/20/povijest-kockanja/> (pristupljeno 27.10.2017)

zakoni stavljani izvan snage. Saturnalija¹⁵ je u starome Rimu bio dan slavljenja boga Saturna. Na ovaj dan održavale su se gozbe u domovima ljudi te u hramu boga Saturna. Ovo je bio jedini dan kada je javno kockanje u starome Rimu bilo dopušteno. Kockanje je u starome Rimu bilo zabranjeno i robovima, strancima, maloljetnicima i osobama koje nisu imale građanska prava. Međutim, usprkos svim zabranama kockanje je u starome Rimu bilo široko rasprostranjeno. Od proglašenja Rimske republike, zakonodavni tretman kockanja i osoba koje kockaju se nešto izmijenio. Veliki dio igara na sreću je zabranjen, a kršenje zakona se kažnjavalo novčanom kaznom koja je iznosila četverostruko od dobitka na kockanju. Taj zakon u povijesti prava poznat je pod nazivom *Lex Talaria* (Zakon o kockanju). Za rimskog cara Klaudija povjesničari često tvrde da je svoje sudove donosio kockom te je tako odlučivao o raznim poslovima. Povijest kockanja oduvijek je bila povezana sa carem Klaudijom. Car ne samo da je bio oduševljen i fanatičan igrač već je napisao i glasovitu raspravu o kockanju. Osim cara Klaudija, car Kaligula je također bio na glasu fanatičnog kockara. No pisani izvori tvrde da nije imao mnogo sreće u kockanju te je često gubio. Pravilne kocke kao simboli često su pronalazene u grbovima rimskih vojnika. One su dokaz velike popularnosti kockanja u starom Rimu. Car August je jos jedan u nizu rimskih careva kojega je pratio glas nepopravljivog kockara koji je kockao i izvan mjeseca prosinca kada je prema rimskom zakonu jedino bila dopuštena kocka. Rimski car Domicijan se također bavio kockanjem. Izvori potvrđuju da kad god je bio besposlen, zabavljao se kockanjem i to također i u radnim danima i u jutarnjim satima. Uz već spomenute rimske careve također car Neron, car Tito te car Marko Aurelije su bili poznati javnosti kao izrazito rastrošni carevi skloni kockanju i rasipanju imovine. Unatoč strogim zabranama i kaznama za kockanje u starom Rimu, ovaj dugi popis careva koji su uživali u ovoj aktivnosti potvrđuje važnost i rasprostranjenost ove vrste zabave u tom razdoblju (Kozjak, 2016:32-35).

¹⁵ <http://www.newsweek.rs/kultura/67267-gozbe-kockanje-i-golotinja-ovako-su-stari-rimljani-proslavljali-sredinu-zime.html> (pristupljeno 27.10.2017)

Slika 2: Starorimski kockarski pribor- kocke i žetoni

Izvor: <https://portalosuma.com/2015/08/20/povijest-kockanja/> (pristupljeno 27.10.2017)

3.4.2. Kockanje u srednjem vijeku

U srednjovjekovnom razdoblju, koje je trajalo od 5. do 15. stoljeća, kockanje je na području europskog kontinenta bilo jedno od omiljenih pučkih i plemićkih zabava. Prilikom kockanja u srednjem vijeku korišten je različiti dragocjeni pribor poput pozlaćene kocke, izrezbarenih pehara i lijepo ukrašenih ploča i stolova za igranje.

U ranom srednjem vijeku su igre na sreću doživljene kao nasljeđe poganskih vremena te prvi crkveni oci u tom razdoblju osuđuju sve oblike hazardnih igara. Potom slijedi niz crkvenih okolnosti koje će prouzročiti promjenu stajališta prema njima: gospodarski procvat gradova, pojava kuge koja je uzdrmala ustoličena moralna načela te nastanak buržoazijskog društva. U razvijenom srednjem vijeku, veliki dio visokoobrazovanih teologa i kanonista, intelektualno znatiželjnijih i sklonijih produbljenom pristupu moralnim načelima, pokazuje tolerantnijim prema ljudskim navikama i sklonostima koje su do tada bile osuđivane.

U europskoj srednjovjekovnoj svakodnevnici kockanje je bilo poznato kao jedna od omiljenih aktivnosti u slobodno vrijeme, a među vojnicima je ova aktivnost bila posebno popularna. Posebice je zanimljiva činjenica da su vojnici i velikaši svoje slobodno vrijeme često provodili među nižim staležom, u tada popularnim tzv. *tavernama*, odavajući se porocima poput alkohola i kockanja. Kockanje je bilo posebno popularno među vojnicima francuske vojske. Sačuvani su zapisi prema kojima je vojska čak imala specijaliziranog kockara koji ih je pratio radi pružanja različitih usluga. Osim kockarskih usluga, vojnicima su

specijalizirani kockari davali i novčane olakšice u vidu odgode plaćanja jer su vojnici često upadali u kockarske dugove.

O raširenosti određenih oblika zabave među vojnicima svjedoče zabrane njihova prakticiranja s opravdanjem da se njima smanjuje vojnička sposobnost. Tako je na području Engleske u 14. stoljeću bila zabranjena aktivnost hazardnih igara među vojnicima. Vojnike se usmjeravalo na druge oblike zabava i aktivnosti za koje se smatralo da ne umanjuje njihovu vojničku sposobnost kao kockanje. U drugoj polovici 14. stoljeća te iste zabrane su uvedene i na području Francuske jer su francuski vojnici bili poznati kao fanatični kockari (Kozjak, 2016:36-38).

Na francuskome dvoru kockanje kao zabava je bilo najpopularnije za vrijeme vladavine Luja XV. Postoji mnoštvo dokaza koji potvrđuju činjenicu da je povećanje broja *kabarea* na području Francuske uvelike utjecalo na povećanje popularnosti kockanja u širem društvu. Kockanje je po završetku srednjeg vijeka osuđena kao „javna pošast“ na području europskog kontinenta. Međutim kockanje je još uvijek opstalo kao jedna od omiljenih načina zabave ne samo nižeg sloja ljudi i građanstva, već i plemića i careva. Prema tome u 18. stoljeću kockanje je klasificirano na dvije vrste, a to su kockanje za novac i kockanje iz zabave. Prvi vid aktivnosti kockanja, kockanje za novac, je bilo osuđivano od strane društvo te kažnjavano od strane zakona. No, drugi vid aktivnosti, kockanje iz zabave je bilo prihvaćeno u društvu i od strane države. Međutim smatra se da je ova klasifikacija bila samo paravan kako bi plemići i carevi na dvoru mogli i dalje uživati u svojoj omiljenoj zabavi. Kockanje na dvoru nije predstavljalo samo običnu zabavu, već i pokazivanje moći i sposobnosti aristokracije i kraljeva (Kozjak, 2016:45-47).

Prva prava kockarnica otvorena na europskom kontinentu je bila kockarnica „Ridotto“, a otvorena je 1638. godine. Otvorena je na području tadašnje Mletačke republike (Venecija). Otvorenje prve prave kockarnice na europskom kontinentu je označilo početak razdoblja industrijalizacije kockanja.¹⁶

¹⁶ <http://www.internetkockanje.com/online-kazino-vodic/razvoj-kockanja-od-kladenja-na-trke-do-online-kazina/> (pristupljeno 30.10.2017)

3.5. Podjela industrije kockanja

Službena podjela industrije kockanja u znanstvenoj literaturi ne postoji. Međutim radi lakšeg razumijevanja pojma industrije kockanja u nastavku će biti prikazana klasifikacija koju je postavio Eadington W. R. (2005:9-10) u svome radu *The spread of casinos and their role in tourism development*. Autor Eadington je industriju kockanja podjelio na tzv. *hard gambling* i *soft gambling*. Osnova za njegovu klasifikaciju industrije kockanja je utjecaj pojedine vrste kockanja na pojedinca, odnosno društvo. Dakle autor je polazio od pretpostavke koji vid kockanja uzrokuje ozbiljnije posljedice za pojedinca u smislu pretvaranja u patološkog i problematičnog kockara. Također, autor u obzir uzima i značajnost utjecaja pojedinog oblika kockanja na ekonomiju i razvoj turizma pojedinog područja.

3.5.1. Hard gambling

Pod pojmom *hard gambling* autor podrazumijeva oblike kockanja koji snažno utječu na društvo i ekonomiju određenog područja te oblici koji privlače najveći broj turista u određenu destinaciju. Eadington pod *hard gambling* pojmom podrazumijeva odlazak u kockarnice u kojima se organiziraju tzv. žive igre poput pokera i ruleta te koje mogu sadržavati automat aparate poput *slot* aparata.

Žive igre- su igre koje su organizirane u kockarnicama. Odvijaju se na kockarskom stolu, a postoje i kockarnice koje imaju posebne specijalizirane prostorije isključivo za organizaciju ovakvih vrsta igara, no ovakve prostorije kockarnica nužno ne mora imati. Žive igre se igraju na način da jedan ili više igrača igraju sa svojim ulogom u obliku žetona protiv kockarnice koju predstavljaju krupijei. Radi lakšeg razumijevanja pojma žive igre u nastavku biti će definiran pojam krupijea.

Po definiciji krupije je osoba koja radi u kockarnici te je odgovorna za određeni stol za kojim se igraju igre na sreću. Posao krupijea podrazumijeva sakupljanje i plaćanje uloga. Prilikom igranja tzv. živih igara krupije predstavlja kockarnicu te igrači igru igraju protiv krupijea odnosno protiv kockarnice. Riječ krupije (*croupier*) dolazi iz francuskog jezika s početka 18. stoljeća, kada je riječ „*croup*“ označavala onoga koji sjedi iza onoga tko jaše konja. Po nekim izvorima riječ *croupier* se upotrebljavala za onu osobu koja stoji iza kockara sa rezervom novca, da ga podrži tijekom igre.¹⁷

Vrste živih igara u kockarnici:

¹⁷ <http://www.kazinoonline.net/kazinorjecnik.htm> (pristupljeno 31.10.2017)

- Poker¹⁸- popularna kartaška igra u kojoj se igrači sa zatvorenim ili djelomično zatvorenim kartama klade u središnji pot. Pot osvaja osoba sa najjačom kombinacijom karata ili osoba koja je povicila ulog, a ostali su odustali. Postoje tri varijante pokera:
 - 1) *Draw* poker- svaki igrač dobiva pet ili više karata koje su skrivene. Igrač može zamijeniti jednu ili više karti više puta.
 - 2) *Stud* poker- igrač dobiva karte jednu po jednu, neke su otkrivene i vidljive drugim igračima. U *Stud* pokeru nije dopušteno zamjenjivanje karata.
 - 3) Poker sa zajedničkim kartama- igrač dobiva određeni broj karti koje su skrivene. Dodaju se otvorene karte koje su zajedničke svim igračima. Svaki igrač mora od svojih karti i od zajedničkih karti složiti najjaču kombinaciju od pet karata.
- Rulet¹⁹- se igra pomoću specijalnog kola u kojemu je obilježeno 37 ili 38 polja u obliku malih prostora međusobno odvojenih pregradom, što omogućuje da se kuglica koja se zavrti po unutarnjem ovalu ruba kola može prebacivati iz prostora dok ne završi u jednom kada se kolo zaustavi. Pregrade su naizmjenice označene crnom i crvenom bojom. Na kolu su brojevi označeni bijelom bojom. Različite varijante ruleta su: američki rulet, europski rulet, ruski rulet, Blackjack i Baccarat. Različite varijante pokera osim što se mogu igrati „uživo“, odnosno protiv krupijea koji predstavlja kockarnicu, mogu se igrati i na kockarskim automat aparatima.

Prema Kozjak (2016:27) kockarski automat aparat (*slot* aparat) je elektromehanički ili elektronički uređaj, programski upravljen, na kojem igrači uplatom određenog iznosa imaju mogućnost stjecanja dobitka koji ovisi o slučaju ili nekom drugom neizvjesnom događaju. Kockanje na automat aparatima može biti svrstano u obje kategorije. Automat aparati se nalaze u kockarnicama koje uz živu igru nude i ovu uslugu kockanja, no također postoje specijalizirani automat klubovi koji isključivo nude usluge kockanja na automat aparatima.

Prema ranije spomenutom autoru, ovaj oblik kockanja je oblik koji ima najveći utjecaj na širu zajednicu u smislu razvoja ekonomije i turizma, ali i u smislu povećanja broja patoloških i problematičnih kockara. U ekonomskom smislu ovaj oblik kockanja donosi najveću profit jer su najčešće uložili najviše. Država također može imati velike koristi u smislu ubiranja poreza na dobit. Nadalje u turističkom smislu, ovaj oblik kockanja najviše privlači turiste kojima je

¹⁸ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Poker> (pristupljeno 31.10.2017)

¹⁹ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Rulet> (pristupljeno 31.10.2017)

primarna motivacija za putovanjem upravo kockanje. Na posljeticu ovaj oblik kockanja ima veliki utjecaj na povećanje broja problematičnih kockara. Pod problematičnim kockanjem podrazumijeva se način kockanja koji okupira najveći dio slobodnog vremena osobe, uz nekontrolirani ulog, nemogućnosti limitiranja dobitka ili gubitka te kompulzivnu želju za povratom dobivenog uloga. Sa druge strane pak patološko kockanje, prema američkim psihijatrijskim udrugama, je ustrajno i neprilagođena kockarsko ponašanje koje unosi razdor u osobna, obiteljska ili poslovna nastojanja. U ovom diplomskom radu naglasak je stavljen upravo na ovaj oblik kockanja te na njegov utjecaj na turističku destinaciju. Ostali oblici kockanja odnosno igara na sreću će biti kratko objašnjeni u nastavku (Kozjak, 2016:24).

3.5.2. Soft gambling

Prema Kozjak (2016:20) pojam *soft gambling* uključuje one oblike kockanja, odnosno igara na sreću koji manje značajno utječu na pojedino područje, kako u ekonomskom smislu tako i u smislu utjecaja na svakodnevni život zajednice. Pojam *soft gambling* podrazumijeva: klađenje (npr. utrke automobila ili boksački mečevi) i lutrijske igre. Klađenje je igra u kojoj sudionici pogađaju ishode različitih događaja predloženih od priređivača klađenja, a okolnost koja odlučuje o dobitku ili gubitku ne smije nikome unaprijed biti poznata i mora biti takve naravi da na nju ne mogu utjecati ni priređivač ni igrač, a iznos dobitaka ovisi o visini uloga po kombinaciji i o tečaju pojedinog događaja. Može se slobodno reći kako se u današnjem društvu razvila metastaza klađenja i kako se igrači klade na sve i svašta, ovisno o ponudi priređivača. Neki oblici klađenja kao primjerice klađenje na utrke konja se ne spadaju pod pojam kockanja već se smatraju razonodom. Lutrijske igre prema brojnim provedenim sociološkim istraživanjima ne stvaraju značajnu ovisnost, a najčešći igrači su starije žene u mirovini sa viškom slobodnog vremena. Prema Kozjak (2016:24) lutrijske igre se mogu podijeliti u sljedeće četiri skupine:

- Igre s izvlačenjem (brojčane igre)- čiji je rezultat posljedica izvlačenja brojeva, simbola ili kupona koje provodi priređivač igre. Primjer ovih igara su: loto, bingo, klasična lutrija i joker.
- Igre sa unaprijed utvrđenim rezultatom- kod njih je unaprijed određen ishod, odnosno predodređena je dobitnost ili nedobitnost pojedine srećke. Primjeri ovih vrsta igara su instant i ekspres lutrije i elektroničke lutrije.
- Igre čiji je rezultat uvjetovan ishodom neizvjesnog događaja- okolnost o kojoj ovisi dobitak ili gubitak nikome ne smije biti unaprijed poznata, ni priređivaču igre ni igraču. Primjer ove igre jest sportska prognoza.

- Igre čiji je rezultat uvjetovan igračevim odabirom redoslijeda odigravanja pojedinih elemenata igre- svaka odigrana srećka odnosno kombinacija potencijalno je dobitna dok ju igrač ne odigra.

4. REPERKUSIJE INDUSTRIJE KOCKANJA NA TURISTIČKU DESTINACIJU

4.1. Pozitivni učinci razvoja industrije kockanja u turističkoj destinaciji

4.1.1. Ekonomski učinci

Industrija kockanja na globalnoj razini ima tendenciju konstantnog rasta. O njenoj veličini i važnosti govori podatak da je u 2016. godini industrija kockanja ostvarila godišnji prihod od 450 milijuna US dolara. Prema procjenama za industriju kockanja se smatra da će u budućnosti imati prosječnu godišnju stopu rasta od +6,6%.²⁰ Industrija kockanja se u posljednjem desetljeću isprofilirala kao visokoprotivna, prema tome generira pozitivne ekonomske učinke.

Prema procjeni američkog časopisa *Forbes*²¹ više od 150 milijuna ljudi godišnje posjećuje najpoznatije kockarske destinacije. Uzimajući u obzir ovaj nezanemarivi broj turističkih posjeta, jasno je kako kockarske destinacije uslijed profiliranja novih turističkih trendova i potreba postaju sve popularnije. Las Vegas kao najpoznatija svjetska kockarska destinacija je u 2016. godini oborila sve rekorde posjećenosti te postala najposjećenija destinacija sa preko 42,9 milijuna posjetitelja. Hotelski i ostali smještajni kapaciteti bilježe jako visoku popunjenost, a najvišu popunjenost bilježe smještajni kapaciteti koji se nalaze u sklopu ili u blizini kockarnica, a pogotovo onih najpoznatijih. Autor McCartney (2005:46) iznosi tvrdnju kako industrija kockanja može biti snažan katalizator razvoja turizma te pri tome generirati pozitivne ekonomske učinke potvrđuje činjenica da otvaranjem *The Sands Casino*, prve velike kockarnice u Macau 2003. godine broj turista se u odnosu na prošlu godinu povećao te je bilo potrebno graditi nove smještajne kapacitete i turističke komplekse. Uslijed rasta popularnosti industrije kockanja u posljednjem desetljeću, brojne kockarske destinacije bilježe gradnju i otvaranje brojnih novih smještajnih kapaciteta i kompleksa, u čemu se ogleda induktivna funkcija razvoja industrije kockanja na pojedinom području, odnosno pod određenim uvjetima počinju se stvarati potrebe za pokretanjem nove i povećanjem postojeće ponude u proizvodnji dobara odnosno pružanju usluga.

Brojne destinacije sa već razvijenom kockarskom industrijom pokreću nove trendove te pokušavaju podići razinu svoje usluge. Primjerice na području Las Vegasa grade se brojni novi kompleksi koji uključuju smještajne kapacitete, kockarnice, zabavne i tematske parkove,

²⁰ <https://www.statista.com/topics/1053/casinos/> (pristupljeno 03.11.2017)

²¹ <http://www.poslovni.hr/after5/najraskosnija-kockarska-carstva-102675> (pristupljeno 03.11.2017)

restorane, barove i još mnogo toga u svojoj ponudi. Naime istraživanja su potvrdila da turisti motivirani kockanjem nerijetko putuju sa svojim prijateljima, obitelji ili partnerima. Ovakvi kompleksi koji nude cjelokupnu uslugu mogu zadovoljiti sve potrebe, i potrebe kockara ali i potrebe ljudi u njegovoj pratnji koji nisu zainteresirani ili motivirani kockanjem. Na ovaj način, temeljeno na razvoju industrije kockanja, razvijaju se i drugi oblici turizma poput poslovnog ili kongresnog turizma. Također, kockarnice kao samostalni objekti ne pružaju više samo usluge kockanja, već pružatelji usluga u kockarnicama žele potencijalnom gostu pružiti mnogo različitih vrsta zabava na jednom mjestu. Naime novootvorene kockarnice u sklopu svojih prostora često otvaraju i restorane ili barove. Svi prethodno navedeni trendovi generiraju i višu zaposlenost u zajednici, pri čemu razvoj industrije kockanja ispunjava funkciju zapošljavanja i generiranja novih radnih mjesta što je ujedno i jedna od najvažnijih funkcija. Razvoj industrije kockanja osim što generira direktno zapošljavanje u turizmu, također generira i indirektno zapošljavanje pripadnika lokalne zajednice u svim ostalim gospodarskim djelatnostima u većoj ili manjoj mjeri povezanih sa turizmom. Primjerice na području Nevade više od 40% stanovnika je zaposleno u turističkoj djelatnosti, a turizam na tom području se u najvećoj mjeri temelji na razvoju industrije kockanja. Prema posljednjim istraživanjima na ovome području postoji više zaposlenika u turizmu te industriji kockanja nego u automobilskoj industriji. Također, prema sociološkim istraživanjima autora Ling Lee (2011:25) provedenim na području Nevade, industrija kockanja zapošljava najviše pojedinaca koji pripadaju manjinskim skupinama, a godišnji prihod zaposlenih je u 2009. godini bio 14,1 bilijuna US dolara, uključujući razne beneficije i napojnice. Povećanjem broja zaposlenih povećava se i platežna moć rezidenata, prema tome poboljšava se posljedično i standard i način života domicilnog stanovništva.²²

Nadalje, razvoj industrije kockanja u turističkoj destinaciji može značajno produljiti sezonu. Dakle posjetitelji motivirani ovim načinom zabave destinaciju mogu posjetiti bilo kada tijekom godine a da se pri tome ne umanjuje njihov doživljaj. Istraživanja su pokazala da se u kockarskim destinacijama broj noćenja po posjetitelju značajno povećao. Primjerice Macao je 2003. godine bilježio u prosjeku jedno noćenje po gostu, a u 2016. godini prosječan broj noćenja je bio 3,7. U prosjeku turisti motivirani kockanjem dnevno u kockarnici potroše oko 600 US dolara, a prosječno borave četiri sata dnevno u kockarnici. Ukoliko se prosječnoj dnevnoj potrošnji posjetitelja osim u kockarnici pridoda i ostala dnevna potrošnja, dolazimo do zaključka da je ovakav gost u većini slučajeva više ili visoke platežne moći. Nadalje,

²² <http://www.poslovni.hr/after5/najraskosnija-kockarska-carstva-102675> (pristupljeno 03.11.2017)

prema istraživanjima većina gostiju koja posjećuje kockarske destinacije su gosti tzv. zlatne dobi za koje se smatra da su najviše platežne moći.²³ Ovaj aktivni turizam uzrokovan razvojem industrije kockanja u destinaciji će uzrokovati priljev deviza odnosno jačanje kupovne moći turistički receptivne zemlje. Na ovome primjeru očituje se apsorpcijska funkcija koju industrija kockanja, ukoliko se na adekvatan način razvija, može imati. Djelovanje apsorpcijske funkcije temelji se na globalnoj redistribuciji dohotka iz razvijenih gospodarstva prema zemljama u razvoju.

Razvoj industrije kockanja može biti dobar temelj za razvoj turizma na onim područjima koja ne obiluju prirodnim ljepotama i atraktivnostima, te pograničnim destinacijama. Također usluge koje nudi industrija kockanja u turizmu se mogu promovirati kao zaseban turistički proizvod ili kao turistički proizvod u sklopu neke veće cjeline proizvoda i usluga, odnosno kao dodatna usluga. Primjer ovakvog razvoja je današnja najpoznatija kockarska destinacija Las Vegas, koji je po svome geografskom položaju i prirodne atraktivnosti bio jedan od najizoliranijih gradova na području SAD-a. Naime razvoj industrije kockanja na ovom području je utjecao na modernizaciju, urbanizaciju, povećanje standarda, gradnju infrastrukture, razvoj turizma kao glavne djelatnosti te na bolju prometnu povezanost.

Zatim, državna tijela te državna blagajna razvojem industrije kockanja može profitirati te uravnotežiti svoju platnu bilancu odnosno ublažiti deficit zemlje. Ubiranjem poreza na dobitak kockarnice se puni državna blagajna te država stječe dodatna novčana sredstva koja može uložiti u gradnju infrastrukture, školovanje, razvoj ostalih grana industrije, otvaranje novih radnih mjesta i slično. Primjerice 2009. godine 5,6 bilijuna US dolara prihoda od poreza na dobitak su doprinijele kockarnice na području SAD- a lokalnoj i državnoj vlasti. Uzimajući u obzir očekivane stope rasta industrije kockanja, danas je taj prihod mnogo veći te se može reinvestirati. Također, nezanemariva je činjenica da kockarnice plaćaju godišnje koncesije koje također mogu biti dobar izvor prihoda državi ili imateljima koncesija za daljnje investiranje. Dohodak koji je ostvaren razvojem industrije kockanja u turističkoj destinaciji je moguće redistribuirati na nacionalnoj razini, odnosno u okviru jedne zemlje. Sredstva se mogu preraspodijeliti između različitih administrativnih regija te se na taj način sredstva alocirati na ona područja gdje se to smatra najpotrebnijim kako bi se smanjile razlike u razvoju između pojedinih administrativnih regija u jednoj zemlji (Ling Lee, 2011:24).

²³ http://web.efzg.hr/dok/TUR/okesar//Web_Zabavni%20turizam.pdf (pristupljeno 03.11.2017)

Razvoj industrije kockanja privlači nove investitore te nove investicije na određenom području. Primjer je *The Venetian* kockarnica u Macau, ujedno i najveća kockarnica na svijetu, otvorena 2014. godine. Kockarnica je privukla gotovo 28 milijuna posjetitelja te generirala 50,8 milijardi US dolara prihoda od turizma te 33 milijarde US dolara prihoda od kockanja.²⁴

Zaključno razvoj industrije kockanja u turističkoj destinaciji privlači veliki broj investitora, zatim rastu prihodi poduzeća koja su nositelji koncesija za kockanje, raste zaposlenost te raste dohodak i javni prihodi te posljedično javlja se porast javne potrošnje. Razvoj industrije kockanja u destinaciji uzrok je i izgradnji javne infrastrukture, rastu vrijednosti nekretnina te inteziviranju turističkog prometa.²⁵ Razvoj industrije kockanja u turističkoj destinaciji posljedično može djelovati na razvoj gospodarski nedovoljno razvijenih područja. Naime razvojem ove grane industrije dolazi do disperzije i redistribucije dohotka namijenjenog turističkoj potrošnji i redistribuciji investicijskog kapitala. Također dolazi do povećanja nacionalnog dohotka turističkih receptivnih destinacija i tranzitnih područja te dolazi do redistribucije dohotka i kapitala na međunarodnoj razini, tzv. prelijevanje sredstava.

4.1.2. Društveni učinci

Poticanje razvoja industrije kockanja u turističkoj destinaciji osim ekonomskih učinaka generira i društvene učinke. Društveni učinci se odnose na reperkusije industrije kockanja na domicilno stanovništvo, zatim na posjetitelje te na odnos između posjetitelja i rezidenata.

Naime prema prethodno izloženim sociološkim teorijama o kockanju, mnogobrojni sociolozi se slažu sa činjenicom da kockanje te razvoj industrije kockanja ne mora nužno biti negativna pojava. Industrija kockanja generira, prema mišljenju sociologa, pozitivne društvene učinke. Autor Kozjak (2013:82) u svome djelu citira riječi sociologa Goffman E. Koji je u svome radu *Tamo gdje je akcija* napisao: „...kockarsko okruženje je zapravo pozornica na kojoj kockari imaju pravo preuzeti željeni indetitet, odglumiti svoje fantazije o ispunjavanju želja ili jednostavno odigrati neku ulogu...kockanje pruža socijalne mogućnosti i beneficije koje su inače nedostupne, kockanje ispunjava osobnu kockarevu potrebu za samo izražavanjem ili predstavljanjem sebe, potrebu koja bi inače bila neostvarena.“

²⁴ http://web.efzg.hr/dok/TUR/okesar/Web_Zabavni%20turizam.pdf (pristupljeno 03.11.2017)

²⁵ http://web.efzg.hr/dok/TUR/okesar/Web_Zabavni%20turizam.pdf (pristupljeno 03.11.2017)

Dakle, kockanje predstavlja poseban način zabave, opuštanja od svakodnevnog života i druženja sa ostalim pojedincima. Ovaj način zabave, iako često osuđivan od strane javnosti, nije nužno negativna društvena pojava. Naime, kockarnice su mjesta koja su uvijek otvorena za sve pojedince te mjesto druženja i upoznavanja novih ljudi sa sličnim osobinama. Zbog svojih karakteristika, kao što je ranije navedeno, su često odabir od strane društveno marginaliziranih pojedinaca koji se ne mogu uklopiti u vanjski svijet. Oni kockarnicu percipiraju kao mjesto gdje su uvijek dobrodošli te dobro prihvaćeni od strane drugih ljudi, po osobinama sličnih njima samima. Kockanje, pogotovo u novije vrijeme, predstavlja brojnim pojedincima određenu vrstu hobija. Kockanje kao hobi može biti pozitivna aktivnost ukoliko ovaj hobi ne pretvori pojedinca u patološkog i problematičnog kockara.

Kockarnice su česta mjesta druženja gdje se organiziraju brojni društveni događaji, i to ne uvijek kockarskog karaktera. Kockarnice nerijetko organiziraju poker ili rulet turnire gdje se pozivaju kockari iz različitih dijelova svijeta. Na taj način se sklapaju nova prijateljstva i pojedinci upoznaju različite kulture što implicira stvaranje osjećaja više tolerancije prema različitostima te prihvaćanje tuđe kulture, vjere, običaja i slično.

Zaključno, razvoj industrije kockanja u mnogo aspekta pozitivno djeluje na pojedinca te na odnose između rezidenata i turista u smislu njihova zbližavanja i boljeg međusobnog upoznavanja odbacivanjem svih predrasuda. Kockanje kao način zabave i opuštanja je pozitivna aktivnost. Ona se održava pozitivnom ukoliko ona ne prijeđe u problematičnu aktivnost.

4.2. Negativni učinci razvoja industrije kockanja u turističkoj destinaciji

4.2.1. Ekonomski učinci

Osim navedenih pozitivnih ekonomskih reperkusija razvoja industrije kockanja u turističkoj destinaciji, postoje sa druge strane također i negativni učinci.

Dakle, ukoliko kockanje kao aktivnost kod pojedinca prijeđe u patološko i problematično ponašanje ono može uzrokovati bankrot pojedinca, što posljedično utječe na cijelu obitelj kockara. Posjetitelji kockarnica više platežne moći kockaju da bi dokazali okruženju svoje sposobnosti te svoj prestiž. Uzrokovano prekomjernim kockanjem brojni su primjeri koji su pojedince visoke platežne moći doveli do bankrota. Sa druge strane pojedinci niže platežne moći se mogu okrenuti kocki jer u njoj vide brz i lagan način zarade. Na taj način se prekomjerno zadužuju i prodaju cijelu imovinu što posljedično dovodi do bankrota pojedinca. Ove situacije imaju snažan utjecaj na cijelu obitelj problematičnog kockara jer više članova obitelji može ostati bez novčanih sredstava uzrokovano ovom aktivnošću.

Nadalje, nerijetka pojava u kockarnicama jest krimogena radnja pranja novca. Naime u radnji pranja novca najčešće sudjeluju banke, ali i druge ustanove koje se koriste velikom količinom gotovih novčanih sredstava poput kockarnica, štedionica i mjenjačnica. Prema grubim procjenama, vjeruje se da se u svijetu godišnje opere između 300 i 500 milijuna US dolara. Veliki dio ovih transakcija se događaju upravo u kockarnicama koje predstavljaju jedno od idealnih mjesta za ovakve vrste krimogenih radnji. Pranje novca općenito podrazumijeva rješavanje, pretvaranje ili čišćenje novca stečenog kriminalnim aktivnostima, njegov prijelaz preko međunarodnih granica i ponovno uključivanje tog novca u regularne novčane tokove. Pranje novca, kao i ostale nelegalne aktivnosti, uvjetuje regresivnu distribuciju dohotka i stvaranje velike potrošačke moći pojedinca u uvjetima opće recesije. Time se iskrivljuje struktura potrošnje, pogotovo među bogatima i preobražava se postojeća socijalna stratifikacija nastajanjem društvenih grupa novih bogataša. Velika sredstva koja se zarađuju pranjem novca utječu na porast potražnje za luksuznim proizvodima, povećanje cijena nekretnina i nekih potrošačkih dobara, što posljedično potiče spekulacije i inflaciju te se produbljuje jaz između bogatih i siromašnih slojeva društva. Oblici radnog sudjelovanja koji su u skladu sa zakonom počinju se smatrati manje vrijednim. Nezakonitost tada postaje temeljno načelo ekonomske aktivnosti određenog područja. Pranjem novca osim što se ograničava i ruši slobodno tržišno gospodarstvo, narušava se i demografska politička struktura i politička stabilnost zemlje. Nezanemariva je i činjenica da stalni priliv novih

sredstava iz krimogenih aktivnosti stvara prilike za ulazak kriminala na nova područja djelovanja.²⁶

Brojni su svjetski poznati slučajevi pranja novca preko kockarnica u najpoznatijim kockarskim destinacijama, što posljedično ima negativan utjecaj na turističku destinaciju, a pogotovo onu koja se isprofilirala kao kockarska destinacija. Primjerice, u travnju 2008. godine grupa od pet ljudi kineske nacionalnosti je optužena za krađu 485 milijuna US dolara u *Bank of China*, te pranje tog istog novca preko kockarnica koje se nalaze u Nevadi, koja je jedna od najpoznatijih svjetskih kockarskih destinacija.²⁷

Također, nekontroliran razvoj industrije kockanja u turističkoj destinaciji za posljedicu može imati prekomjernu gospodarsku ovisnost o industriji kockanja te turizmu temeljenom isključivo na ovoj vrsti ponude. Naime, ekonomija jedne zemlje se ne smije temeljiti isključivo na jednoj grani industrije, a pogotovo ne na grani koja je toliko rizična te podložna brojnim promjenama. Slučaj ove ovisnosti je najzastupljeniji u nerazvijenim zemljama, jer zemlje koje imaju visoko razvijeno gospodarstvo izbjegavaju ovisnost o jednoj ovoliko osjetljivoj djelatnosti. Primjer ovisnosti turističke destinacije o industriji kockanja jest Macao u Kini. Naime, destinacija Macao je dugo vremena provodila strategiju razvoja turizma temeljenom isključivo na industriji kockanja. Jedine atrakcije koje su se gradile bile su sve veće kockarnice, najveći broj ljudi je bilo zaposleno upravo u ovoj djelatnosti te najviši prihodi su dolazili iz ovoga sektora. Prema istraživanju autora McCartney (2005:49-50) većina posjetitelja Macaa je motivirana posjetom ove destinacije upravo zbog ove tamo izrazito popularne aktivnosti i načina zabave. U sklopu strategije razvoja turizma na području Macaa je bilo predloženo da se cjelokupna tzv. „ne-kockarska“ turistička ponuda Kine preseli na područje Hong Konga, a da područje Macaa svojim posjetiteljima nudi samo i isključivo ovaj turistički proizvod. Čak i investitori na ovome području su bili zainteresirani samo za otvaranjem kockarnica te turističkih kompleksa uz kockarnice.

Dakle, najizraženije negativne ekonomske reperkusije razvoja industrije kockanja u destinaciji su preveliko zaduživanje pojedinca te bankrot pojedinca, zatim krimogena pojava pranja novca u kockarnicama te posljedično produblјivanje jaza između bogatih i siromašnih slojeva te na posljetku pojava gospodarske ovisnosti pojedinog prostora ili države o industriji

²⁶ http://www.ijf.hr/pojmovnik/pranje_novca.htm (pristupljeno 06.11.2017)

²⁷ <https://www.duhaimelaw.com/2011/04/20/money-laundering-at-casinos-setting-the-record-straight/> (pristupljeno 06.11.2017)

kockanja. Negativni učinci se mogu barem dijelom spriječiti ili smanjiti državnim regulacijama, pravilima, propisima te boljom kontrolom nad razvojem industrije kockanja.

4.2.2. Društveni učinci

Industrija kockanja često nailazi na osuđivanja od strane javnosti i to u najvećoj mjeri zbog pojave problematičnih i patoloških kockara te zbog ovisnosti o kockanju koja je posljedično nerijetko povezana i sa ostalim porocima poput upotrebe opojnih sredstava i prekomjerne konzumacije alkohola. Također, nerijetko se javljaju brojni obiteljski problemi poput nasilja, ucjena, razvoda te sukoba sa svim članovima obitelji. Kockari i kockarnice se često povezuju sa organiziranim kriminalom, krađama i pljačkama.

Provedena su brojna istraživanja na različitim područjima kako bi se utvrdilo postoji li značajna povezanost između kriminala, konzumacije alkohola i droge sa razvojem industrije kockanja. Primjerice autor Gazel proveo je sociološko istraživanje na području Atlantic cityja. Zaključio je da nakon otvaranja poznatih kockarnica te nakon što se ova industrije sve više razvila na ovome području, broj određenih krimogenih radnji se povećao poput krađa i pljački. Također autori Grinols i Mustard su proveli slično istraživanje na području SAD-a. Zaključili su da se broj silovanja, krađa, obiteljskog nasilja i pljački povećavao sa povećanjem broja kockarnica (Betsinger, 2005:18-19).

Nadalje, razvoj industrije kockanja na području može uzrokovati ozbiljne zdravstvene probleme kod pojedinaca. Naime, razvojem ove industrije postoji velika mogućnost pojave patoloških i problematičnih kockara sa ozbiljnim zdravstvenim problemima. Za ovakve slučajeve se preporuča upućivanje pojedinca u ustanove koje se bave rješavanjem problema različitih vrsta ovisnosti. Ova situacija može dovesti i do negativnih ekonomskih učinaka. Sa povećanjem broja problematičnih i patoloških kockara povećava se i broj ustanova te radnika koji se brinu o osobama sa problemima ovisnosti. U većini ovaj trošak snosi država, a oštećeni pojedinci su najčešće privremeno radno nesposobni te uzdržavani.

Razvoj industrije kockanja u turističkoj destinaciji može također utjecati i na sukobe među pojedinim interesnim skupinama te na prostituciju. Prostitucija i kockanje su pojmovi koji se često koriste zajedno kada je riječ o turističkim destinacijama čiji se razvoj turizma isključivo temelji na industriji kockanja. Primjerice, jedno od najpoznatijih kockarskih destinacija u svijetu, država Nevada je od 2017. godine uz kockanje legalizirala i prostituciju. Za sada je to jedina država u SAD-u gdje su kockanje i prostitucija legalne radnje. Ova činjenica potvrđuje široko prihvaćeno mišljenje da nerijetko kockanje ide uz ostale poroke.

Ovaj problem uzrokovan razvojem industrije kockanja dovodi do još većih problema u zajednici kao što je prostituiranje maloljetnica te širenje različitih spolnih bolesti.²⁸

Zaključno tvrdi se da razvoj industrije kockanja u destinaciji ima najviše pozitivnih ekonomskih učinaka koji su lako mjerljivi poput poreza, prihoda od uloženog, broj zaposlenih i njihove plaće te nove investicije. Sa druge strane tvrdi se da industrija kockanja uzrokuje veliki broj negativnih društvenih učinaka koji nisu tako lako mjerljivi. Naime istraživačima je mnogo lakše mjeriti negativne društvene učinke uzrokovane drugim porocima poput alkohola i droge jer su oni najčešće i fizički vidljivi na pojedincu. Za kockanje kao vrsta ovisnosti se tvrdi da je tzv. „nevidljivi fenomen“ i jako je teško pojedincu medicinski dijagnosticirati ovu vrstu ovisnosti, prema tome teško je utvrditi i posljedice koje uzrokuje na društvo.

4.3. Povijesni razvoj i utjecaj industrije kockanja u najpoznatijim svjetskim kockarskim destinacijama

4.3.1. Macao, Kina

Macao je uz Hong Kong je jedna od specijalnih administrativnih regija u N.R. Kini sa vlastitom samoupravom te sa oko pola milijuna stanovnika. Područje Macaa je sve do 1999. godine bilo pod upravom Portugala, te je ovo područje predstavljalo jednu od najvažnijih europskih kolonija u Kini, osnovanu još u 16. stoljeću. Administrativne ovlasti nad Macaom su prenijete na N.R. Kinu od 1999. godine, no Macao još uvijek ima status specijalne administrativne oblasti. Macao je imao značajnu povijesnu ulogu u odnosima između Kine i Zapadne Europe, pogotovo u razdoblju između 16. i 19. stoljeća. Danas je ovo područje u svijetu poznato kao jedno od najposjećenijih destinacija kockarskog turizma (Maslovar, 2014:60).

Još od 1850. godine kockanje je na području regije Macao predstavljalo važan izvor prihoda. U 1960. godini zabilježen je podatak da je kockanje ostvarivalo gotovo 50% ukupnih službenih prihoda. Od 1962. kockanjem upravlja *Sociedade de Turismo e Diversões de Macau* koje ima monopolsku dozvolu. Otvaranjem *Sands Macau*, najveće svjetske kockarnice po broju stolova i *Wynn Macau* kockarnice, 2006. godine prihodi od kockanja u

²⁸ <https://bunker078.com/2017/06/30/sampioni-turizma-uz-kocku-i-prostituciju-nevada-sada-legalizovala-i-marihuanu-koja-ce-od-1-jula-u-licenciranim-trgovinama-biti-u-slobodnoj-prodaji/> (pristupljeno 07.11.2017)

Macau su po prvi puta bili veći od prihoda Las Vegasa. To trenutno čini Macao najvećim svjetskim kockarskim središtem.²⁹

Na području Kine, Macao je jedino područje gdje je kockanje legalizirano. Zbog svog pograničnog geografskog položaja te zbog legalizacije kockanja, Macao još od davnih vremena svoju strategiju razvoja turizma temelji upravo na činjenici da je ono jedino područje u Kini gdje je kockanje legalna aktivnost. Danas, Macao ne samo da ima posjetitelje iz cijeloga svijeta, već ima veliki broj posjetitelja iz područja kontinentalne Kine. Čak polovica posjetitelja Macaa su posjetitelji sa područja Kine (McCartney, 2005:40-41).

U 2006. godini Macao je prestigao čuvenu kockarsku destinaciju u Nevadi, Las Vegas, a danas je taj iznos gotovo sedam puta veći. U 2011. godini ostvaren je ukupni godišnji promet od 7,2 milijuna US dolara, samo od strane industrije kockanja.

Dolazak američkih investitora pogodio je razvoju ove dominantne privredne djelatnosti. Sa dolaskom novih investitora povećao se dotadašnji broj kockarnica te su postojeće kockarnice dobile novu konkurenciju. Dolaskom američkih investitora na područje Macaa suzbijen je monopol od strane poznatog tajkuna Stanleyja Hoa iz Hong Konga, čije su kockarnice bile usko povezane sa kriminalom i prostitucijom. Hoov monopol na ovom području više ne postoji, a nad kockarnicama je postavljena veća kontrola od strane vlasti. Također nakon rušenja Hoovog monopola, država i lokalna vlast je počela ubirati više poreze na dobitak kockarnice nego što je to bio slučaj ranije. Macao je jedino područje u Kini gdje je osim kockanja legalizirana i prostitucija, što predstavlja sve veći društveni problem. Legaliziranje prostitucije na ovom području predstavlja sve veći problem jer se javlja sve više žena koje se prostituiraju na ulicama grada, bez korištenja adekvatne zaštite te šireći razne spolne bolesti. Ovaj društveni problem Macaa je veći u tome što se u posljednje vrijeme javlja sve veći broj maloljetnika koje u prostituciji vide laku zaradu. Za sada vlast nije uvela nikakve strože restrikcije, nadzor i pravila nad ovom radnjom, sve u svrhu razvoja turizma te kako ne bi naštetili imidžu Macaa kao jedne od najpoznatijih kockarskih destinacija u svijetu. Ipak, imidž turističke destinacije temeljen isključivo na razvoju kockanja a time i prostitucije stvara izrazito negativan imidž kod pojedinih ciljanih tržišta. Ovaj problem su vlasti Macaa prepoznale te posljednjih godina vlast pokušava popraviti negativni imidž destinacije kao destinacije kockanja i prostitucije obogaćivanjem i proširivanjem svoje turističke ponude. U

²⁹ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Makao> (pristupljeno 07.11.2017)

posljednje vrijeme se na ovom području sve više grade plaže, trgovački centri, spa centri te otmjeni restorani.

Na području Macaa većina otvorenih kockarnica ne samo da nude izvrsnu kockarsku uslugu svojim posjetiteljima, već su građevine takve da su same po sebi izgledom atrakcija. Zbog toga većina posjetitelja, koji nisu motivirani primarno kockanjem, odlazi posjetiti te spektakularne građevine. Primjerice legendarna kockarnica *Lisboa* je najljepša i najmarkantnija građevina koja dominira gradom sa kopna i sa mora. Bio posjetitelj kockar ili ne, svakako dolazi posjetiti ovu zanimljivu građevinu, a podaci govore kako svaki posjetitelj minimalno u ovoj kockarnici ostavi 26 dolara dnevno (Maslovar, 2014:62). Zatim 2011. godine otvorena je kockarnica *Galaxy Macau*, investicija vrijedna oko 1,9 milijuna US dolara. Ova luksuzna kockarnica je privukla još veći broj gostiju jer osim usluge kockanja svojim posjetiteljima nudi brojne druge usluge poput otmjenih barova, restorana, noćnih klubova te ima više od 2 000 hotelskih soba. Posljednjih godina svi novi turistički kompleksi na području Macaa nude posjetitelju cjeloviti turistički proizvod. Dakle posjetitelji osim što mogu kockati u najluksuznijim prostorima, na istome mjestu imaju barove, restorane, parkove te ostalu turističku uslugu.³⁰

Slika 3: *Lisboa* kockarnica u Macau

Izvor: https://www.google.hr/search?q=lisboa+casino+macau&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjw78igwKzXAhWKDxoKHfIVCNsQ_AUICigB&biw=1280&bih=907#imgdii=Kws_rd4AHwPUPM:&imgcr=T YyEYGxisDoUtM:&spf=1510059024292 (pristupljeno 07.11.2017)

Iako Macao još uvijek ima imidž izrazito kockarske destinacije, lokalna vlast to pokušava promijeniti. Dakle, kao što je ranije navedeno, uprava Macaa u novije vrijeme gradi različite

³⁰ <https://www.klix.ba/lifestyle/putovanja/otvorena-kockarnica-galaxy-macau-vrijedna-1-9-milijardi/110515025> (pristupljeno 07.11.2017)

„ne-kockarske“ komplekse te naglašava svoje prirodne i kulturne ljepote. Međutim, promoviranje Macaa kao obiteljske ili mirne destinacije je izrazito težak zadatak uz postojanje toliko velikog broja atraktivnih kockarnica te uz legalnu prostituciju. U daljnjem planu Macaa jest izgradnja raznih sportskih i koncertnih dvorana te raznih drugih kompleksa kako bi se turistička ponuda Macaa upotpunila te proširila, imidž izrazito kockarske destinacije barem dijelom promijenio te kako bi se povećao broj dana koje gosti provode u toj destinaciji.

Primjer Macaa pokazuje da razvoj jedne turističke destinacije ne smije biti prebrz, ni nedovoljno osmišljen ni kratkoročno postavljen, a niti nedovoljno dobro isplaniran. Lokalna vlast u Macau, vođena velikim prihodima od strane kockanja je u počecima razvoja turizma na ovome području svu „ne- kockarsku“ ponudu premještala na područje Hong Konga, a u posljednje vrijeme uprava radi sve da takvu vrstu turističke ponude vrati u Macao te da barem dijelom promijeni postojeći imidž isključivo kockarske destinacije.

Iako je Las Vegas najstarija kockarska destinacija, ipak danas je Macao kockarska prijestolnica svijeta. O tome govori i činjenica da se nekada govorilo da je Macao Las Vegas istoka. No, ova uzrečica se promijenila u korist Macaa te se danas kaže da je Las Vegas-Macao zapada.

4.3.2. Las Vegas, SAD

Las Vegas je grad koji se nalazi u državi Nevada, a geografski za Las Vegas se kaže da je grad apsolutno okružen ničim, samo pustinjskim prostorom bez ikakvih značajnijih prirodnih atrakcija. Njega su Mormoni, a nešto prije njih i Indijci te španjolski osvajači označili kao grad idealan kao odmoriste za karavane. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća Las Vegas je postao značajno željezničko čvorište. Zahvaljujući vlasniku željeznice senatoru Montane, Wiliamu Andrews- u, Las Vegas je formiran 15. svibnja 1905. godine. Danas je Las Vegas poznat kao jedno od najpoznatijih kockarskih destinacija u svijetu te kao jedan od najvećih svjetskih centara kockarske industrije. U svijetu, Las Vegas je poznat pod nadimkom „Zabavna prijestolnica svijeta“ ili „Grad grijeha“.³¹

Nevada, država gdje se nalazi Las Vegas je posljednja američka država koja je zabranila kockanje, 1910. godine, a postala je prva američka država ilegalne kocke, koja je trajala čak do 1931. godine, kada je kockanje ponovno legalizirano na ovom području SAD-a.

³¹ https://hr.wikipedia.org/wiki/Las_Vegas,_Nevada (pristupljeno 07.11.2017)

Legalizaciju kockanja u Nevadi je odobrio poznati američki rančer Phil Tobin, koji nije bio zainteresiran za kockanje kao aktivnost kojom bi se bavio, već je njegova namjera bila prikupljanje poreza od kocke kako bi državna blagajna prikupila dodatna sredstva za gradnju škola. Od tada pa do danas gotovo polovica budžetskih sredstava države Nevade dolazi upravo od poreza na kockanje, a od ukupnih prihoda od kockanja gotovo trećina se koristi za izgradnju novih škola i renoviranje postojećih. Industrija kockanja je na ovom području imala izrazitu važnost u razdoblju velike depresije u SAD-u, odnosno u tridesetim godinama prošlog stoljeća. Naime većinski prihod od kockanja se koristio za obnovu željeznice te za gradnju hidroelektrane na rijeci Colorado.

Za vrijeme Drugog svjetskog rata hotelijer Tommy Hull izgradio je prvi mali hotel na ovome prostoru pod nazivom *El Rancho*. Uspjeh ovoga hotela, potakao je daljnju izgradnju drugih hotela na ovome području, a to isto područje postoji i danas te se naziva *Las Vegas Strip*. Danas je ovaj potez poznat po mnogobrojnim hotelima i kockarnicama. Velika većina najvećih turističkih kompleksa, najpoznatijih kockarnica, građevina, otmjениh restorana i barova se nalazi na području *Las Vegas Strip*-a. Ovo područje u današnje vrijeme predstavlja jednu od najposjećenijih turističkih atrakcija umjetno stvorenih.³² Osim kockanja, Las Vegas je u svijetu poznata kao destinacija koja nudi i brojne druge oblike zabave.

Slika 4: Las Vegas Strip

Izvor: <https://www.google.hr/search?q=las+vegas+strip&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwie3OKcwazXAhUElhoKHfsVCFEQsAQIQg&biw=1280&bih=907> (pristupljeno 07.11.2017)

³² https://en.wikipedia.org/wiki/Las_Vegas_Strip (pristupljeno 07.11.2017)

Slobodnom razvoju industrije kockanja na području Las Vegasa je pogodovala tzv. „no“ strategija koju je provodila vlast. Dakle, prefiks „ne“ u strategiji je označavao oslobađanje građana i posjetitelja brojnih ograničenja. Građani i posjetitelji su bili oslobođeni od poreza na dobit, trgovačke takse, raznih ograničenja poput ograničenja brzine, ograničenja čekanja na dozvolu za sklapanje braka kao i raznih ograničenja u kockanju. Kao takav, Las Vegas je postao jako privlačno mjesto za doseljenike, a ubrzo je postao i jako privlačan posjetiteljima čiji je primarni motiv putovanja zabava (Maslovar, 2014:46).

Legalizacijom kockanja i u drugim američkim gradovima poput Atlantic Cityja, Las Vegas je dobio ozbiljnu konkurenciju, koja je natjerala investitore da uvedu strukturne promjene. Investitori su ubrzo počeli na području Las Vegasa graditi tzv. *megaresort*-ove, odnosno velike turističke komplekse sa širom turističkom ponudom. Prvi takav kompleks je bio *Circus Circus*, hotel u kojemu je početkom sedamdesetih godina bio otvoren prvi tematski park za djecu. Kasnije su otvarani i drugi tematski parkovi, a glavna svrha je bila da osim odraslih gostiju koji su bili orijentirani na kockanje, Las Vegas posjeti kompletna obitelj. Kasnije je započela još veća ekspanzija turističkih kompleksa ove vrste u Las Vegasu, a veliki broj hotela su postali sami sebi atrakcijom.

Sezonski efekt na ovome području je lokalna uprava prepoznala još u početnim fazama razvoja turizma na ovim područjima. U prvobitnim fazama razvoja turizma u Las Vegasu hotelijeri i gradske vlasti su se pokušali orijentirati i na druge oblike turizma, osim kockarskog. Uprava je počela graditi velike konferencijske dvorane koje su otvorile mogućnosti organiziranja velikih poslovnih okupljanja. Već davne 1959. godine u Las Vegasu je otvorena konferencijska dvorana koja je zauzimala površinu od 1,6 milijuna kvadratnih metara, kroz koju i danas godišnje prođe više od dva milijuna posjetitelja Las Vegasa (Malovar, 2014:46).

Za Las Vegas se tvrdi da je grad koji nikada ne spava. Las Vegas je grad koji nema prirodnih resursa osim vode te ne postoje značajne prirodne turističke atrakcije niti u blizini područja, no ipak je jedna od najpoznatijih turističkih destinacija u svijetu. Las Vegas je grad bogat turističkom ponudom. Iako je destinacija poznata kao kockarska i kao destinacija zabave, ona svojim posjetiteljima nudi i zabavne i tematske parkove, organizirana vjenčanja, umjetne atrakcije poput različitih hotela koji su sami po sebi atrakcija, kongresne dvorane i poslovne centre te još mnogo toga. Zbog svoje široke turističke ponude privlači turiste iz čitavog

svijeta, mlade i starije, ljude sa djecom, poslovne ljude, mlade bračne parove te turiste „treće dobi“. Velike konvencije i sajmovi su često organizirani u ovome gradu.

Ljudske potrebe su u ovome gradu i u ovoj industriji kockanja i zabave proučene do detalja, a mogući negativan utjecaj kockanja na pojedinca poput gubitka se pokušava nadomjestiti dodatnim besplatnim programima poput *show* programa ili jeftinom hranom i smještajem. U Las Vegasu osim kockarnica koje su otvorene cijele noći, posjetitelj 24 sata dnevno u Las Vegasu za sebe može pronaći i druge oblike zabave (Maslovar, 2014:46).

Iako je i Las Vegas, poput Macaa poznat u svijetu kao destinacija kockarske industrije, turistički imidž Las Vegasa je pozitivan. Naime za razliku od Macaa koji se usmjerio isključivo na kockanje kao zabavu uz legalizaciju prostitucije, Las Vegas se usmjerio na sve vrste zabave, namijenjene ne samo kockarima već i ostalim posjetiteljima koji nisu zainteresirani isključivo samo za kockanje. Las Vegas se percipira kao općenito grad mnogo vrsta zabave, a jedna od ponuda jest kockanje.

4.3.3. Atlantic City, SAD

Atlantic City je grad smješten u američkoj saveznoj državi New Jersey. Atlantic city je grad osnovan 01. svibnja 1854. godine, danas u svijetu poznato kao turističko i kockarsko mjesto. Smješten između močvara i otoka, Atlantic City se predstavljao poduzetnicima kao grad prvoklasnih nekretnina i grad sa velikim potencijalom za odmarališta.

Razdoblje 1920-tih godina u SAD-u povjesničari smatraju zlatnim dobom za Atlantic City, kada je unatoč prohibiciji koja je tada bila na snazi u SAD-u, turizam rastao. Tijekom prohibicije, na području Atlantic Cityja alkohol se konzumirao bez većih problema, a kockanje se redovito održavalo u skrivenim prostorijama grada.

Službeno, kockanje u kockarnicama na području Atlantic Cityja je odobreno 1976. godine. To se dogodilo nakon što je 1974. godine propao referendum o legalizaciji kockanja. Hotel *Chalfonte-Haddon Hall* preuređen je i preimenovan u *Resorts International* - to je bila prva legalna kockarnica u istočnoj Americi i otvorena je 26. svibnja 1978. godine.³³

Nakon legalizacije kockanja, u 1980-im godinama na području Atlantic Cityja masovno su se počele otvarati kockarnice te hoteli uz kockarnice. U ovome razdoblju Atlantic City bilježi

³³ http://www.hbo.hr/series/carstvo-poroka/article/atlantic-city-prijestolnica-grijeha_8443 (pristupljeno 08.11.2017)

drastičan porast ukupnih prihoda. Ukupni prihodi su porasli zajedno sa otvaranjem novih i većih kockarnica koje su privlačile posjetitelje iz cijeloga svijeta. Istraživanja pokazuju kako je u to vrijeme zajedno sa porastom broja kockarnica i porastom prihoda porasla usporedno i stopa kriminaliteta, te kako se produbio jaz između bogatih i siromašnih slojeva.

Na kraju 1980-tih godina, Las Vegas je po broju posjetitelja te po prihodu od turizma i kockanja prešao Atlantic City. Tada, kao konkurencija Las Vegasu, pojavio se na poslovnoj sceni poduzetnik Donald Trump. Prema izvještajima iz 1989. godine Donald Trump je završio gradnju *Taj Mahal Casino Resort*, investicije vrijedne oko bilijun US dolara. Gradnja tzv. “kockarskog carstva” Donalda Trumpa je označila prekretnicu u razvoju turizma na području Atlantic Cityja. Prema tadašnjim izvještajima ukupni prihodi grada od kockarnica i turizma su se u razdoblju od početka 1990-tih pa do kraja 1990.-tih povećala za otprilike 2 bilijuna US dolara. Trump D. je u svijetu promovirao svoje kockarsko carstvo na način da je u gradu pokrenuo tzv. „boks-maniju“, odnosno organizirao je brojne boksačke mečeve i turnire u kojima su sudjelovali poznati boksači iz cijeloga svijeta poput Mike Tyson-a. Promoviranjem kockarnica i boksačkih mečeva i turnira, u gradu je sve više rastao broj posjetitelja te su se usporedno povećavali prihodi od turističke djelatnosti te od industrije kockanja. Industriju kockanja na području Atlantic Cityja sve do kraja 1990-tih godina je obilježio Donald Trump te njegovo kockarsko carstvo.

2003. godine je zabilježena i sljedeća prekretnica u razvoju kockarske industrije na području Atlantic Cityja. Naime, 2003. godine otvoren je *Borgata Hotel Casino and Spa*, koji je posjetiteljima nudio u potpunosti različito iskustvo od ostalih postojećih kockarnica na području Atlantic Cityja. Naime dok su ostale kockarnice posjedovale najviše automatskih aparata za igre na sreću. *Borgata* je nudio najviše kartaških stolova za tzv. živu igru te je imao najveći broj tzv. poker soba za kockanje i kartanje u privatnosti. U ovome kompleksu su se često organizirali „pokeraški“ turniri i ostali slični događaji. U 2005. godini samo kockarnice iz kompleksa *Borgata* su generirale prihod od 700 milijuna US dolara.³⁴

³⁴ <https://www.njonlinegambling.com/atlantic-city-history/> (pristupljeno 08.11.2017)

Slika 5: Borgata Hotel and Casino

Izvor: <https://www.njonlinegambling.com/atlantic-city-history/> (pristupljeno 08.11.2017)

U razdoblju od 2007. do 2009. godine industrija kockanja je na području Atlantic Cityja bila u laganom padu, no 2010. godine je ponovno ova industrija bila u porastu. Trend rasta prihoda od strane industrije kockanja i turizma u Atlantic Cityju je prisutan i u sadašnjem razdoblju. U 2012. godini ukupni prihod kojeg je generirala industrija kockanja bio je 2,9 milijuna US dolara, te broj registriranih zaposlenika je oko 40 000. U 2012. godini se na području države New Jersey legalizirao oblik *online* kockanja. Mnoge poznate kockarnice te kompleksi su masovno pokretali stranice za *online* kockanje, što je jedan od mogućih razloga povećanja ukupnih prihoda od kockanja u 2012. godini.³⁵

Porez na dobit kockarnica kojeg ubire država iznosi 8% od ukupne dobiti. Taj novac se koristi za izgradnju kompleksa namijenjenih bolesnim i nemoćnim starijim osobama. Također, obveza kockarnica na području Atlantic Cityja jest da izdvaja dodatno 1,25% od ukupnih prihoda u svrhu obnove urbanih centara te izgradnju potrebne infrastrukture na području cijele države New Jersey. Na području države New Jersey postoji agencija pod imenom *Casino Control Commission* (CCC) čija je glavna zadaća strogo nadgledanje i provjeravanje poslovanja svih postojećih kockarnica.³⁶

Plan grada Atlantic City jest u ljeto 2018. godine otvoriti jedan potpuno novi kompleks pod imenom *Hard Rock Casino*, koji je vrijedan oko 375 milijuna US dolara. Ovaj kompleks se

³⁵ <http://www.acfpl.org/ac-history-menu/atlantic-city-heritage-collections/15-heston-archives/68-history-of-casino-gambling-in-atlantic-city> (pristupljeno 08.11.2017)

³⁶ <http://www.acfpl.org/ac-history-menu/atlantic-city-heritage-collections/15-heston-archives/68-history-of-casino-gambling-in-atlantic-city> (pristupljeno 08.11.2017)

gradi na području gdje je nalazio Trumpov kockarski kompleks. Smatra se da će otvaranje ove nove atrakcije u budućnosti privući još više posjetitelja, što pogoduje razvoju turističke djelatnosti. Naime Atlantic City je područje čiji se ekonomski razvoj uglavnom temelji na turizmu koji se bazira u većini na kockarskoj industriji. Također, najveći broj zaposlenih je u turizmu te kockarskoj industriji, prema tome stalna nova ulaganja u „kockarsko- turističke“ komplekse su neophodna za ovo područje.

Autor Betsinger (2005:64) u svome djelu iznosi činjenicu kako su provedena istraživanja na ovome području utvrdila kako je sa porastom broja kockarnica ipak porasla stopa kriminaliteta i krađa, ali ne u većoj mjeri. Sa druge strane porast broja kockarnica i turističkih kompleksa je generirao veći prihod te višu zaposlenost u zajednici.

Za Atlantic City se često tvrdi da ono što Las Vegas predstavlja za zapadni dio SAD-a, to isto Atlantic City predstavlja za istočni dio SAD-a.

4.3.4. Monte Carlo, Monaco

Monte Carlo je destinacija razvijene kockarske industrije, poznata ne samo na području europskog kontinenta već i u cijelom svijetu. Monte Carlo je najpoznatiji po svojim iznimno luksuznim te moderno uređenim kockarnicama, koje su jedinstvene, same po sebi atrakcija te poznate u cijelom svijetu, pa čak i korištene za snimanje brojnih poznatih filmova.

Povijest Monte Carla, odnosno Monaca seže još u razdoblje 1500 godina prije Krista, kada su prve tragove na tom prostoru ostavili Feničani. Kao vladari na ovome prostoru su se izmjenjivali Feničani, Grci, Rimljani i Saraceni. 1297. godine, gvelfi su zagospodarili ovim prostorom pod vodstvom Francesca Grimaldija. Grimaldi je postao prvi Knez od Monaca, te je uspostavljena kraljevska kuća Grimaldi koja Monacom vlada i danas.³⁷

Sredinom 19. stoljeća gospodarstvo Monaca je zapalo u tešku gospodarsku krizu. Na području Europe u tadašnje vrijeme brojni mali gradovi doživjeli su prosperitet tako što su se pretvarali u odmarališta i lječilišta uz koje su također nudili i kockanje. Novi monegaški vladar Carlo III. je bio impresioniran njihovim uspjehom, pa je odlučio i Monaco pretvoriti u jedno takvo lječilište s kockarnicom.

1856. godine Carlo III. je dao koncesiju da se otvore lječilišta s morskom vodom te je dao dopuštenje da se sagrade kockarnice. Iste godine otvorena je prva kockarnica na području

³⁷ <http://casinoigre.com/zanimljivosti/casino-monte-carlo/> (pristupljeno 09.11.2017)

Monaca, koja je stalno mijenjala svoju lokaciju. U svojim počecima kockarnica i nije doživjela značajan uspjeh, a glavni razlog neuspjeha je bila loša prometna povezanost Monaca i s morske i kopnene strane. Osim toga dvojac koji je dobio koncesiju, nije imao kompetencije za uspješno upravljanje kockarnicom. Kako kockarnica nije ostvarivala nikakvu dobit imatelji koncesije su se nekoliko puta mijenjali da bi na kraju 1863. godine koncesiju dobili braća Francois i Louis Blanc, pod čijim uspješnim vodstvom ova kockarnica je postala jednom od najpoznatijih u svijetu.³⁸ Naime braća Blanc su uspješno vodili kockarnicu u Hamburgu, prema tome znali su točno što je potrebno jednoj kockarnici da bi postala uspješna. Čim su dobili koncesiju braća Blanc započeli su sa sustavnim promjenama u postojećoj kockarnici. Kockarnicu su bogato ukrasili, te su u blizini započeli sa gradnjom luksuznih vila za odmor te hotela, zatim je započeta gradnja željezničke pruge koja će sa kopnene strane bolje povezati Monaco sa ostalim gradovima, te se uvela redovna pomorska linija koja će Monaco povezivati sa ostalim većim i značajnijim primorskim gradovima. Također braća Blanc su inzistirala da se promijeni tadašnje ime prostora na kojemu se kockarnica nalazila. Prostor je tada nosio ime *Les Spelugues*. Ovaj naziv je imao neugodne konotacije sa francuskim, talijanskim i njemačkim jezikom, a u prijevodu ovaj naziv znači „Lopovska jazbina“. Knez Carlo je odlučio u spomen sebe to mjesto preimenovati u Monte Carlo. Sa boljom prometnom povezanošću područja Monaca, broj posjetitelja na ovome prostoru je značajno porastao. U to vrijeme zarada od kockarnica je toliko narasla da je knez Carlo mogao osloboditi svoje građane od plaćanja poreza. Do kraja 19. stoljeća gospodarstvo Monaca se značajno oporavilo. Naglo se povećao broj hotela, usporedno sa povećanjem broja posjetitelja. U to vrijeme Monte Carlo je bilježio više od milijun turističkih posjeta na godišnjoj razini. Monte Carlo je postao omiljeno odredište za odmor aristokracije i članova kraljevskih obitelji.

³⁸ <http://casinoigre.com/zanimljivosti/casino-monte-carlo/> (pristupljeno 09.11.2017)

Slika 6: žeton iz kockarnice u Monte Carlu

Izvor: <http://casinoigre.com/zanimljivosti/casino-monte-carlo/> (pristupljeno 09.11.2017)

Monte Carlo danas službeno broji pet kockarnica na svom teritoriju: *Casino de Monte Carlo*, *Casino Cafe de Paris*, *Sun Casino*, *Monte Carlo Bay Casino* i *Casino la Rascasse*. Ove kockarnice se danas nalaze u sklopu hotela. Kockanje u Monte Carlu je legalno i dozvoljeno domicilnom stanovništvu i posjetiteljima.

Uzimajući u obzir samo domaće stanovništvo, u jednu kockarnicu u Monte Carlu dolazi oko 600 stanovnika. Kao i u većini drugih europskih zemalja, u Monte Carlu je maloljetnicima zabranjen ulaz u kockarnice te im je strogo zabranjena konzumacija alkohola. U posljednjem desetljeću statistika pokazuje brojku od oko 3 milijuna godišnjih posjeta sa stalnom tendencijom rasta broja posjetitelja. Također, oko 500 tisuća posjetitelja čine posjetitelji koji odlaze u jednu od poznatih kockarnica u Monte Carlu.

Naime, Monte Carlo kao turistička destinacija ne samo da je u svijetu poznat po kockarskoj industriji, odnosno luksuznim i moderno opremljenim kockarnicama, već je jako poznat i po filmskoj industriji. Mnogobrojni poznati filmovi poput „Zlatno oko“ i „Nikad ne reci nikad“ su snimljeni upravo na ovome području. Prostori najpoznatije kockarnice Monte Carlo su često služili kao kadrovi za snimanje filmova. Kao što je ranije istaknuto, kockarnice u Monte Carlu ne samo da privlače posjetitelje motivirane kockanjem, već i one koji nisu primarno motivirani kockanjem. Kockarnice su svojim vanjskim i unutarnjim uređenjem, ukrašene brojnim skulpturama, freskama i mramorom same su po sebi atrakcija, a postale su još popularnije usporedno sa razvojem filmske industrije.³⁹

³⁹ <http://www.dvoboj.hr/las-vegas-vs-monte-carlo> (pristupljeno 09.11.2017)

Monte Carlo je popularna turistička destinacija koju javnost percipira kao grad luksuza, kockanja, mode, opere i baleta te glamuroznih klubova i restorana. Razvoj industrije kockanja na ovom području je samo upotpunio postojeći pozitivni imidž Monte Carla kao egzotične i luksuzne odmorišne destinacije koja je najčešće posjećena od strane gostiju visoke i više platežne moći.

Iako su kockarnice građevine koje su u većini najprivlačnije posjetiteljima, Monte Carlo ima široku turističku ponudu koja uključuje više vrsta zabave osim kockanja u kockarnicama. Monte Carlo posjeduje opernu kuću gdje su prikazivane najpoznatije svjetske predstave i baleti te veći dio staze *Grand Prix*a prolazi upravo kroz Monte Carlo. *Grand Prix* je ime koje označava prestižne automobilske utrke. Monte Carlo je poznat i po modi te brojnim boksačkim mečevima koji se upravo ovdje organiziraju.

Većinski vlasnik Monte Carla je država, a građani su oslobođeni plaćanja poreza. Zauzvrat, oni se ne služe kockarnicom Monte Carlo. Monte Carlo predstavlja mjesto koje od strane bogatih i slavnih osoba mora biti posjećeno. To je destinacija čijim posjećivanjem posjetitelj dokazuje prestiž zajednici.⁴⁰

4.3.5. Baden Baden, Njemačka

Osim Monte Carla, na području europskog kontinenta Baden Baden u Njemačkoj predstavlja još jednu od najpoznatijih kockarskih destinacija. Naime, Njemačka država ima također dugu povijest razvoja industrije kockanja. To potvrđuje podatak da je jedan od prvih kockarskih objekata u Europi otvoren upravo u Njemačkoj, odnosno na području Frankfurta i to već u 14. stoljeću. Do kraja 18. stoljeća prostori za kockanje su bili otvoreni po cijeloj državi. U 19. stoljeću kockarska industrija na području Njemačke je glasila za jednu od najjačih na europskom kontinentu. Glavni razlog ovoj nagloj ekspanziji kockarske industrije na području Njemačke jest bila odluka francuskog kralja Luja Filipa, koji je na području svoje države zabranio kockanje, te je time i većinu svojih državljana potaknuo na putovanje u Njemačku radi zabave, odnosno kockanja.

1872. i 1933. godine Adolf Hitler je zabranio kockanje na području cijele države Njemačke. Oba puta sve kockarnice su se zatvorile, jedino su u funkciji bile kockarnice na području

⁴⁰ <http://turisticka-putovanja.blogspot.hr/2012/06/monte-carlo-mamac-za-bogate-i-slavne.html> (pristupljeno 09.11.2017)

Baden Badena. Oba puta, zatvaranjem kockarnica, vlasti Njemačke su imale isti cilj a to je očuvanje obiteljskih vrijednosti te smanjenje negativnog utjecaja kockanja na zajednicu.⁴¹

Baden Baden je doživio nagli porast posjećenosti, pogotovo posjetitelja primarno motiviranih kockanjem nakon 1838. godine, kada je otvorena najveća i danas jedna od najpoznatijih kockarnica u svijetu pod imenom *Baden Baden Casino*. Ova glamurozna kockarnica je izgrađena po uzoru na francuske palače poput Versaillesa. Kockarnica je ukrašena crvenim tepisima, kristalnim lusterima te pozlaćenim predmetima i ukrasima, te je prema slavnoj glumici Marlene Dietrich proglašena najljepšom kockarnicom na svijetu. Ova kockarnica u Baden Badenu je sama po sebi atrakcija te su njene prostorije služile kao inspiracija najpoznatijim piscima svijeta. Dostojevski F. je napisao svoje djelo „Kockar“ upravo u prostorijama ove kockarnice.⁴² Ova poznata kockarnica je bila dizajnirana od strane pariških dizajnera interijera a njene su sobe i danas turistička atrakcija neovisno o kockarskim sadržajima. Glavna površina za igranje prostire se na 3 000 m², a uključuje luksuzno uređene sobe kao što su Crvena dvorana, Austrijska odaja, Zimski vrt, Salon Madame de Pompadour i Firentinska odaja. U jednom su razdoblju na stolovima za rulet korišteni čipovi od pravog srebra i zlata. Posjetitelji u Baden Badenu mogu birati između 113 aparata i 24 stola za američki i francuski rulet, poker i Baccarat.⁴³ U vrijeme kada je zabrana kockanja u Francuskoj bila na snazi, najčešći posjetitelji ove kockarnice u Njemačkoj su bili njihovi susjedi iz područja Francuske.

⁴¹ <http://ludoblog.com/hr/german-love-of-gambling-the-history-development-nowadays/> (pristupljeno 10.11.2017)

⁴² <https://www.wish.hr/kockarske-destinacije/> (pristupljeno 10.11.2017)

⁴³ <http://www.poslovni.hr/after5/najraskosnija-kockarska-carstva-102675> (pristupljeno 10.11.2017)

Slika 7: Baden Baden kockarnica

Izvor: https://www.google.hr/search?q=baden+baden+casino&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKewiftLz63bPXAhXoJJokHTrxAv0QsAQIOA&biw=1280&bih=907#imgrc=_&spf=1510307541645
(pristupljeno 10.11.2017)

Ova luksuzna kockarnica u Baden Badenu je poznata turistička atrakcija i zbog čestih posjeta od strane slavnih osoba i cijenjenih političara poput Baracka Obame, Angele Merkel, Davida i Victorije Beckam, Billa Clintona te brojnih drugih slavnih osoba i uglednih političara. Također u prostorijama ove izrazito luksuzne kockarnice se često priređuju domjenci, zabave i ostale vrste druženja i događaja. Ova kockarnica je jedna od rijetkih koja ima svoj *dress code* oblačenja. Dakle, osobama je dopušten ulazak ukoliko njihova odjeća ispunjava postavljene norme od strane kockarnice.

Osim ove najpoznatije i najposjećenije kockarnice, u Baden Badenu postoje i brojne druge otvorene kockarnice koje posjetitelji rado posjećuju. Na području Baden Baden industrija kockanja ima dugu povijest razvoja, a danas je na europskom kontinentu jedna od najrazvijenijih. Većina posjetitelja, primarno bili motivirani kockanjem ili ne, prilikom posjeta Baden Badenu posjeti barem najpoznatiju kockarnicu *Baden Baden Casino*, građevinu koja je samo po svom luksuznom uređenju turistička atrakcija. Danas najveći broj posjetitelja na području Baden Badena su stanovnici Rusije te prema istraživanjima gotovo svaki posjeti ovu najraskošniju kockarnicu. U većina posjetitelja na području Baden Baden potroši dnevno barem 10 US dolara u kockarnicama.

Njemačko zakonodavstvo ima jasna i stroga pravila, propise i restrikcije koje kockarnice moraju poštovati, u suprotnom odmah se zatvaraju. Zakoni su izrazito strogi kako bi se igrači što bolje zaštitili te kako bi se izbjegle krimogene radnje u kockarnicama poput pranja novca i slično. Na području Njemačke *online* kockanje te otvaranje *online* kockarnica je zabranjeno. Dopušteno je samo otvaranje fizičke kockarnice. Prema zakonu države Njemačke, ukoliko se osoba bavi ilegalnim *online* kockanjem, ona može izgubiti svoju slobodu na čak 6 mjeseci te se plaćaju određene novčane kazne. Prema zakonu države u *online* kockanje se ne ubrajaju utrke konja. To se ne smatra kockanjem već razonodom. Ulaz maloljetnicima u kockarnice je zabranjen, a posjetitelji ili rezidenti mogu sudjelovati u živim igrama samo od kasnijih popodnevnih sati.⁴⁴

Poticanje razvoja industrije kockanja na području Baden Badena u Njemačkoj nije generirala značajnije negativne društvene učinke. Naime zbog strogih postavljenih pravila i propisa kojih se kockarnice moraju pridržavati krimogene radnje ovdje nisu učestala pojava kao što je slučaj sa nekim drugim poznatim kockarskim destinacijama. Također, kockarnice su strogo praćene od strane Ministarstva unutarnjih poslova te Ministarstva financija. Oglašavanje kockarske industrije je također popraćeno strogim pravilima, a za svako nepridržavanje slijede i stroge kazne. Baden Baden se ubraja među najpoznatije kockarske destinacije, ali ova destinacija usluge kockanja nudi kao dodatni proizvod svojim posjetiteljima. Naime osim kockanja u Baden Badenu su poznata lječilišta i termalni izvori te je ovo područje poznato kao *Spa* destinacija u Njemačkoj. Iako su istraživanja pokazala da u posljednjih godina većina gostiju dolazi radi atrakcija poput *Baden Baden Casina*, radije nego na mineralne izvore, ipak se ova turistička destinacija nije isprofilirala kao isključivo i jedino kockarska destinacija kao primjerice Macau u Kini.⁴⁵

⁴⁴ <http://ludoblog.com/hr/german-love-of-gambling-the-history-development-nowadays/> (pristupljeno 10.11.2017)

⁴⁵ http://www.b92.net/putovanja/zanimljivosti.php?yyyy=2015&mm=09&dd=19&nav_id=1041384 (pristupljeno 10.11.2017)

5. REPERKUSIJE RAZVOJA INDUSTRIJE KOCKANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

5.1. Dosadašnji razvoj industrije kockanja u Republici Hrvatskoj

Prema Kozjak (2013:29) kockarske igre su bile prisutne i u hrvatskoj srednjovjekovnoj svakodnevnicu, odnosno u srednjovjekovnom Gradecu, iako su bile zakonom zabranjene. Povijesni izvori spominju tada najpopularniju igru na tim prostorima pod nazivom *ludus ab tabulam*. Ipak izvori ne potvrđuju točno o kakvoj se igri radilo, niti kakva su joj bila pravila igranja. Na ovom prostoru u srednjovjekovnom razdoblju kazne za sudjelovanje u igrama na sreću su bile jako visoke. Kazna za kockanje je bila oduzimanje pojedincu jedne trećine dobitka u korist suca i jurata, i to u slučaju kada je dokazano da u pitanju nije bila prijevara, do oduzimanja cijele svote u korist općine. U slučaju ponovljenog pristupa kazne su bile još i strože. Unatoč zakonskoj zabrani kockanja te visokim kaznama ipak su prema izvorima stanovnici Gradea nastavljali sa ovom aktivnošću.

U to vrijeme, na području srednjovjekovnog Dubrovnika igre sa kockama i kartama nisu bile zabranjene, a one su se najčešće održavale u tzv. srednjovjekovnim krčmama. Zakonom je bilo zabranjeno posuđivanje novca igračima da bi se posredno spriječilo igranje hazardnih igara.

Kockanje na području grada Splita je još za života Marka Marulića bilo jako popularno. Izvori tvrde da su hazardne igre bile jedna od omiljenih zabava stanovnika grada Splita. Ipak, smatralo se da kockanje negativno utječe na radni elan stanovnika Splita. Splitski nadbiskup Zane je zabranio javno igranje bilo kakvih igara na sreću svećenicima. Njegov nasljednik Andrija je 1535. godine zabranio svećenicima da igraju bilo kakav oblik igara (kockanje, kartanje, šah) među sobom ili sa svjetovnjacima. Također i šibenskim svećenicima je bilo zabranjeno igranje bilo kakvih hazardnih igara, za koje se smatralo da su nepoštene. 1531. godine izdane su splitskom knezu službene upute prema kojima se javno kockanje ipak dozvolilo ali samo u gradskoj „loggi“ i u javnim lokalima, uz uvjet da ulog ne smije prijeći 10 libara. Onaj tko bi prekršio ovu naredbu morao bi vratiti sav dobitak te platiti dodatnih 100 dukata kazne. Na području grada Splita kockanje je u razdoblju od 17. do 19. stoljeća bilo iznimno popularno, kao i u susjednoj Italiji i Veneciji. Najpopularnija mjesta gdje se odvijala aktivnost kockanja su bili tzv. lazareti, u kojima su se sastajali ljudi iz različitih krajeva, trgovci, njihovi pomoćnici i poslugi, svi željni što veće zarade. Na ovom prostoru karte za kartanje su se nabavljale u Veneciji i Senigaliji. Hazardne igre su se nerijetko igrale i

u kavanama. Prva kockarnica na području grada Splita otvorena je početkom 19. stoljeća. Ranije od Splita, već 1775. godine u Zadru je otvorena prva prava kockarnica (Kozjak, 2013:41-43).

Među službeno dopuštenim aktivnostima u 19. stoljeću u starim zagrebačkim kavanama bile su sve vrste igara na sreću. Obrtni red iz 1859. godine opisuje ove ugostiteljske objekte kao mjesta u kojima su igre na sreću dozvoljene. Godine 1882. stav vlasti se nije promijenio, međutim promijenila se formulacija. U Redarstvenom redu više se ne govori o dopuštenim, već o zabranjenim igrama na sreću, a to su tzv. „hazard-igre“, odnosno svaka igra pri kojoj dobitak ili gubitak ne zavisi o vještinama igrača, već o slučaju ili o sreći. Igre su se tada prema Redarstvenom redu dijelile na dvije glavne vrste, a to su bile: dozvoljene i nedozvoljene igre. Nedozvoljene igre su se smatrale sve igre koje su se igrale podalje od očiju javnosti, u privatnosti skrivajući se, te gdje su novčani ulozi bili jako visoki. To su najčešće bile igre sa kartama i kockama. Međutim tada na području Zagreba i dozvoljene igre su bile ograničene zakonskim pravilima i propisima. Dakle, nedjeljom i blagdanima je bilo zabranjeno igrati čak i dozvoljene igre. Prema Statutu iz 1887. godine sva javna mjesta poput kavana su bila lišena bilo kakvih igara na sreću, dozvoljeno je bilo samo posjedovanje biljarskog stola (Kozjak, 2013:43-45).

U 1960-tim godinama RH je bila prva zemlja u komunističkom bloku koja je legalizirala aktivnost kockanja i to zajedno sa događajem otvaranja kockarnice „Rosalia“ u Opatiji. Već u tome razdoblju, nova kockarnica u Opatiji je bila motiv učestalih posjeta od strane posjetitelja koji dolaze iz istočnoeuropskih zemalja. U to doba samo su 4, od ukupno 28 kockarnica, koliko ih je tada bilo na području bivše države Jugoslavije, bila u državnom vlasništvu (od čega ih je 20 bilo na teritoriju današnje RH). Usprkos zabranama stranim državljanima da posjeduju tvrtke na današnjem teritoriju RH, stanovnici Italije, Francuske i Njemačke posjedovali su čak 24 kockarnice na teritoriju današnje Republike Hrvatske. Građanima SFRJ-a u razdoblju od 1945. do 1990. godine bio je zabranjen ulazak u kockarnicu a time i sudjelovanje i bilo kakvoj igri na sreću. Većina kockarnica koje su se otvarale tada na području današnje RH su bile smještene u turističkim mjestima na Jadranskoj obali, jer su inozemni turisti bili najčešći posjetitelji kockarnica (Kozjak, 2013:55).

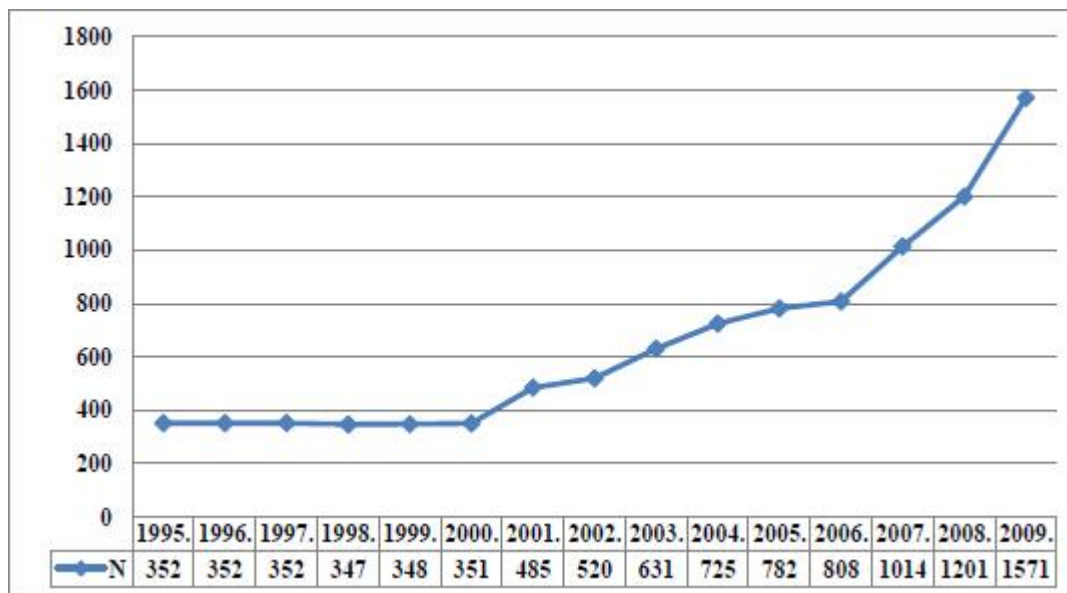
Na području RH sa porastom broja posjetitelja u posljednjih godina, porasla je i profitabilnost poslovanja kockarnica. Međutim uslijed pojave financijske krize brojni projekti su zaustavljeni ili su propali.

U posljednjem desetljeću strana investiranja u industriju kockanja na području RH su dovela do značajnog porasta prihoda na područjima gdje se nalaze najstarije kockarnice, pogotovo na obalnom prostoru. Klijenti kockarnice su uglavnom grupe turista koji dolaze na dalmatinsku obalu sa svih strana svijeta. Država je sve do 2012. godine posjedovala dvije kockarnice u zemlji, ali ih je zbog lošeg poslovanja te snažne konkurencije stranih investitora bila prisiljena zatvoriti. Kockanje na području RH nije namijenjeno isključivo inozemnim gostima, nerijetko klijenti kockarnica su i stanovnici Republike Hrvatske. Autor Kozjak (2016:64) u svojoj doktorskoj disertaciji iznosi istraživanja prema kojima stanovnici RH preferiraju korištenje automat aparata, a na području RH ih ima oko 6000 u više od 200 automat aparata. Strana investiranja i u ovo tržište su nezanemariva. Primjerice ruska tvrtka *Ritzio Entertainment Group* je glavni suparnik državi, posjedujući 34 prostora za igranje u RH i to od 2008. godine. Na području RH postoji dvadeset kockarnica koje posjeduju više od 300 stolova te preko 3 500 automat aparata, te trenutno postoji otprilike oko 200 prostora licenciranih za posjedovanje automata poznatijih kao „automat klubovi“ i sa kojima upravljaju 54 operatera. Postoji dodatnih 10 licenci za igranje različitih igara u preko 2 500 kladionica.

Prema Sokanović (2015:174) turistička industrija trenutno predstavlja najvažniju i najprofitabilniju gospodarsku djelatnost RH, koja čini najviši udio u BDP-u. Turistička industrija bilježi konstantan rast, a pogotovo u razdoblju od 2005. do 2008. godine. Nakon 2008. godine slijedi globalna financijska kriza koja je uzrokovala stagnaciju kockarske industrije, nakon čega se ponovni rast bilježi 2011. godine. U prvoj polovici 2014. godine iznos poreza na dobitke od igara na sreću i ostalih poreza od igara na sreću uplaćen u državni proračun RH iznosio je 66 520 952,33 kune, a iznos naknada za priređivanje igara na sreću 308 458 980,34 kune.

Trend rasta broja posjetitelja i važnosti turističke industrije na području RH se nastavlja i dan danas te se u budućnosti očekuje još brži rast turističke industrije RH. Od ukupnih godišnjih posjetitelja, više od polovice gostiju posjećuje hrvatsku obalu gdje je i lociran najveći broj kockarnica. Zbog povećanja broja jeftinih zrakoplovnih linija koje pokrivaju RH, broj posjetitelja u razdoblju od siječnja do srpnja se znatno povećao u posljednjih godina (Sokanović, 2015:174).

Slika 8: Grafički prikaz jedinica u sastavu pravnih osoba registriranih za djelatnost kockanja u RH u razdoblju od 1995. do 2009. godine (Državni zavod za statistiku, 2010.)

Izvor: Dodig, D. (2013): Obilježja kockanja mladih i odrednice štetnih psihosocijalnih posljedica, doktorska disertacija, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, str 5.

Autorica Dodig (2013:5) u svojoj doktorskoj disertaciji navodi kako je kockarsko tržište na području RH doživjelo pozitivan porast u proteklim godinama razvoja. Osim što se u posljednjih desetak godina razvoja industrije kockanja otvara sve više kockarnica na teritoriju RH, mnoge kockarnice, otvorene još u razdoblju postojanja bivše države Jugoslavije, su još uvijek otvorene, a neke su preuzete od strane međunarodnih hotelskih lanaca kao npr. *Le Meridien Lav* ili *Hilton* te renovirana u skladu sa luksuznim standardima.

5.2. Pravni propisi o kockanju u Republici Hrvatskoj

Ustavna osnova za donošenje Zakona o igrama na sreću⁴⁶ sadržana je u odredbi članka 2. stavak 4. Ustava Republike Hrvatske (NN br. 41/01 i 55/01).

Porezna uprava Ministarstva financija nadležna je za odobravanje i nadzor priređivanja igara na sreću, zabavnih i nagradnih igara, za prikupljanje i obradu podataka o utvrđenim neplaćenim porezima, za predlaganje promjena porezne politike i poreznih propisa radi unaprjeđenja poreznog sustava i učinkovitijeg prikupljanja poreza, a sukladno opisu poslova i

⁴⁶ NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14

ovlastima propisanim člankom 3. stavak 1. točka 14. i stavak 3. Zakona o poreznoj upravi (NN br. 67/01 i 177/04).

Zakonom koji je na snazi u Republici Hrvatskoj, a odnosi se na priređivanje igara na sreću, regulirano je pravo priređivanja igara na sreću te sustav i uvjeti priređivanja igara na sreću, uređen je status Hrvatske Lutrije d.o.o., raspodjela prihoda od igara na sreću, savjeti za dodjelu koncesija za priređivanje igara na sreću, tehnički i ostali uvjeti za priređivanje igara na sreću u kockarnicama, automat klubovima i kladionicama, način plaćanja i visina naknade za priređivanje igara na sreću, obveza izvješćivanja, sustav i uvjeti priređivanja igara, inozemne igre na sreću te nadzor nad priređivanjem igara na sreću i nagradnih igara. Ovaj Zakon jest jedinstven propis kojim se uređuje priređivanje igara na sreću na teritoriju cijele Republike Hrvatske.

Sukladno prethodno spomenutom Zakonu, u Republici Hrvatskoj igre na sreću su podijeljene u četiri različite skupine: lutrijske igre, igre u kockarnicama, kladioničke igre te igre na sreću na automat aparatima (Kozjak, 2016:270).

Neograničeno pravo priređivanja igara na sreću u kockarnicama te automat klubovima Republika Hrvatska prenijela je na Hrvatsku Lutriju d.o.o., čiji je osnivač.

Pravo priređivanja igara na sreću u kockarnicama te automat klubovima Vlada Republike Hrvatske prenosi na privatna trgovačka društva registrirana na području Republike Hrvatske i to dodjeljivanjem koncesija. Odluku o broju koncesija koje će se izdati priređivačima igara na sreću donosi Vlada Republike Hrvatske. Temeljem važećeg zakona, Vlada Republike Hrvatske donijela je odluku da se na području RH najviši broj koncesija koje se mogu izdati za priređivanje igara na sreću u kockarnicama jest 20 koncesija (NN br. 132/02). Danas, na prostoru Republike Hrvatske izdano je sveukupno 16 koncesija za priređivanje igara na sreću u prostorijama kockarnica.

Odredbom članka 10. važećeg Zakona, propisano je da će Vlada Republike Hrvatske uredbom odrediti kriterije za utvrđivanje korisnika i način raspodjele dijela prihoda od igara na sreću za financiranje programa organizacija koje promiču razvoj sporta, koje pridonose borbi protiv droga i svih drugih oblika ovisnosti, koje se bave problemima i zadovoljavanjem potreba osoba sa invaliditetom, kulturom i tehničkom kulturom, izvaninstitucionalnom naobrazbom i odgojem djece i mladih te koje pridonose razvoju civilnog društva. Za

financiranje navedenih programa izdvaja se 50% godišnje naknade od priređivanja igara na sreću u kockarnicama.

Prilikom priređivanja igara na sreću sukladno temeljnom Zakonu u kockarnicama vrstu i opseg igara na sreću mora odobriti Ministarstvo financija, a vrsta i opseg igara na sreću se može promijeniti samo uz odobrenje Ministarstva financija. Igre na sreću u kockarnicama mogu se priređivati i sezonski u neprekidnom razdoblju od najmanje četiri, a najviše šest mjeseci u jednoj kalendarskoj godini i to u najviše dvije kockarnice. Nadalje, za priređivanje raznih vrsta turnira u kockarnicama, priređivač mora dobiti odobrenje od Ministarstva financija. Uz zahtjev za odobrenje priređivanja turnira priređivač prilaže podatke o iznosima uplata sudionika.

Priređivač koji igre priređuje u kockarnicama na temelju odluke Vlade Republike Hrvatske mora za vrijeme trajanja prava priređivanja imati u registru Trgovačkog suda upisan temeljni kapital u vrijednosti od najmanje 4 000 000,00 kn za cijelo vrijeme trajanja prava. Radi osiguranja isplate dobitka igračima i podmirenja javnih davanja u smislu odredaba Općeg poreznog zakona, priređivač koji ima pravo priređivanja igara na sreću u kockarnicama mora neprekidno, u razdoblju u kojem priređuje igre na sreću u pojedinoj kockarnici, u banci sa sjedištem u Republici Hrvatskoj za svaku kockarnicu imati garanciju banke u iznosu od 1 500 000,00 kn. Ukoliko priređivač priređuje kockarske igre putem *on line* kanala, mora neprekidno u razdoblju u kojem te igre priređuje, imati i garanciju banke u iznosu od 3 000 000,00 kn radi isplate dobitka igračima i podmirenja javnih davanja u smislu odredaba Općeg poreznog zakona.

Za priređivanje igara na sreću u kockarnicama plaća se godišnja naknada u iznosu od 500 000,00 kn za svaku kockarnicu. Za svako otvaranje kockarnice tijekom godine plaća se naknada u punom iznosu. Za priređivanje kockarskih igara putem *on line* kanala, priređivač plaća godišnju naknadu od 3 000 000,00 kn. Priređivač je dužan plaćati i mjesečnu naknadu od prihoda igara na sreću koje priređuje u kockarnici. Mjesečna naknada iznosi 15% od osnove za obračun naknade, a uplaćuje se u korist državnog proračuna. Osnovicu za obračun mjesečne naknade čini zbroj dnevnih obračuna svih stolova i zbroj dnevnih obračuna svih automata. Priređivač je dužan podnijeti mjesečno izvješće za svaki stol i svaki automat aparat. U osnovicu za obračun mjesečne naknade ne ulazi vrijednost ulaznica i napojnica. Mjesečna naknada za priređivanje turnira u kockarnicama iznosi 25% od osnove, koju čini

postotak uplate koji priređivač zadržava od svih uplata sudionika turnira, a uplaćuje se u korist državnog proračuna.

Mjesečnu evidenciju s konačnim obračunom rezultata poslovanja i s dokazom o uplati mjesečne naknade priređivač je dužan na propisanim obrascima dostaviti Ministarstvu financija.

Što se tiče vrijednosnih žetona, priređivač u kockarnici je dužan koristiti posebno obilježene vrijednosne žetone. Priređivač je dužan Ministarstvu financija navesti količinu i nominalnu vrijednost za svaku vrstu vrijednosnih žetona s detaljnim grafičkim prikazom u boji. Za svaku promjenu vezano uz vrijednosne žetone, priređivač je dužan obavijestiti Ministarstvo financija.

Prema temeljnom Zakonu, igre na sreću se mogu samo priređivati u posebno uređenim prostorijama namijenjene samo za priređivanje igara na sreću. Iznimno ova djelatnost se još može priređivati u hotelsko-ugostiteljskim objektima visoke kategorizacije (5*), te na putničkim brodovima. Prostor u kojemu se otvara kockarnica mora ispunjavati uvjete u pogledu uređenja, opreme i prostora te druge uvjete propisane ovim temeljnim Zakonom. Priređivač mora osigurati neprekidan audio-video nadzor u kockarnici te snimljenu dokumentaciju mora čuvati najmanje 60 dana. Priređivač u kockarnici mora imati polog u vrijednosti od 500 000kn ili protuvrijednost u eurima.

Ministarstvo financija odobrava moguće preseljenje kockarnice na drugu lokaciju uz posebno obrazloženje razloga preseljenja i uz priloženi dokaz o vlasništvu ili pravu korištenja prostora u koji se traži preseljenje.

U Republici Hrvatskoj posjet kockarnicama dopušten je samo punoljetnim osobama koje su svoj identitet dužne dokazati identifikacijskom ispravom. Priređivač je dužan uzeti sve osobne podatke klijenta, te podatke čuvati u razdoblju od najmanje 10 godina od dana kada je kockarnica posjećena. Osobni podaci posjetitelja su poslovna tajna te ih priređivač ne smije otkriti ukoliko to nije drugačije određeno zakonom. Posjet kockarnici priređivač može ograničiti ili zabraniti pojedinoj osobi ukoliko pretpostavi da integritet i učestalost posjete kockarnici dovodi u opasnost njihov egzistencijski minimum ili u slučajevima kada igrač zbog nekontroliranog igranja nanosi štetu sebi ili obitelji koju uzdržava. Priređivač u kockarnici dužan je istaknuti obavijest o odgovornom igranju, o mogućoj štetnosti igre te o realnim izgledima za dobitak. Zaposlenici u kockarnici su dužni imati licencu o stručnoj

osposobljenosti za rad u kockarnici. Za sve vrste igara na sreću u kockarnici priređivač donosi pravila koja moraju biti u suglasnosti s dobrim poslovnim običajima i međunarodnim pravilima. Pravila igri na sreću u kockarnici moraju biti napisana na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu, te prevedena na najmanje dva svjetska jezika igračima moraju uvijek biti dostupna. Pravila igri na sreću se tokom igranja igre ne smiju mijenjati.

Cjelokupni rad i poslovanje kockarnice nadziru te provjeravaju ovlašteni službenici Ministarstva financija. Ovlaštenim službenicima Ministarstva financija moraju biti dostupni svi potrebni dokumenti vezani uz materijalno-financijsko poslovanje, kao i pravo pregledavanja poslovnih prostorija izravno ili neizravno povezanih sa priređivanjem igara na sreću.

Temeljna karakteristika pravnih propisa vezanih uz kockanje na području Republike Hrvatske jest da su suviše liberalni, da se prečesto mijenjaju te se preslabo provode. Od 1990. godine pa do danas doneseno je ukupno pet zakona o igrama na sreću i jedna uredba sa zakonskom snagom. Od svih zakona samo je ovaj posljednji zakon donesen jer su to posebno zahtijevale vanjske okolnosti. Zbog nedovoljno stručnih i znanstvenih utvrđenih analiza provođenja postojećih zakonskih rješenja, svaki puta su se u RH bitno mijenjali uvjeti priređivanja igara na sreću u kockarnicama (Kozjak, 2016:274).

Iako je prema važećem Zakonu osobama koje nisu punoljetne zabranjen ulazak u kockarnicu te kockanje, ipak istraživanja provedena na području Republike Hrvatske ukazuju na veliki problem kojeg adolescenti i mladi imaju sa kockanjem u RH. U prosjeku adolescenti iz RH imaju veći problem vezan uz pojavu problematičnog i patološkog kockanja od adolescenata iz zapadnih zemalja. Znanstvena istraživanja provedena na području Republike Hrvatske vezano uz kockanje su pokazala kako adolescenti u Republici Hrvatskoj u većini slučajeva započnu sa kockarskim aktivnostima u maloljetnoj dobi. Kockanje adolescentima u samim počecima predstavlja najčešće povremenu zabavu, međutim ukoliko se ova aktivnost nekontrolirano nastavi, nerijetko dolazi do situacije da mlada osoba postane problematični ili čak patološki kockar (Dodig, 2013:85-158).

U posljednjih nekoliko godina Republika Hrvatska bilježi konstantan rast industrije kockanja te ulaskom stranih priređivača na domaće tržište posljedično se povećava broj kockarnica. Inozemni investitori rijetko poštuju sva pravila i propise vezane uz otvaranje kockarnica. Primjerice prema temeljnom Zakonu kockarnica ne smije biti otvorena u krugu od 200m od

vrtića, škola i fakulteta, kako bi se smanjila dostupnost kockarnica djeci, adolescentima i mladima, međutim sami smo često svjedoci da se ovo pravilo u stvarnosti ne provodi.

U prostorima Hrvatske Lutrije se donekle brine o kockanju osoba mlađih od 18 godina, no kod ostalih priređivača igara na sreću ova vrsta kontrole nije učestala praksa. Glavni razlog tomu jest što u RH ostali priređivači igara na sreću, osim Hrvatske Lutrije, nisu ni na koji način zakonski obvezni provoditi kriterije, načela i standarde koji čine sastavni dio koncepta društveno odgovornog kockanja.

O tome koliko je vladi RH ova djelatnost bitna govori činjenica da je u veljači 2013. godine uputila Prijedlog za donošenje Zakona o dopuni Zakona o igrama na sreću po hitnom postupku jer je u ožujku 2013. godine isticala koncesija za 20 trgovačkih društava, a u studenom iste godine za sedam društava uz obrazloženje da to zahtijevaju potrebe nastavka kontinuiteta priređivanja igara na sreću i punjenja državnog proračuna RH, financiranja društveno korisnih programa te za očuvanje radnih mjesta za više od 2 000 zaposlenih (Sokanović, 2015:174).

5.3. Istraživanje

5.3.1. Detaljni opis istraživanja

U svrhu provedbe istraživanja izrađenu su *on line* upitnici, i to tri različite vrste upitnika koje su podjeljene trima različitim grupama uzorka i to: djelatnicima u kockarnicama, posjetiteljima kockarnica te turističkim djelatnicima. Upitnik namjenjen grupi posjetitelja kockarnica sadrži 10 pitanja, upitnik namjenjen djelatnicima kockarnica sadrži 8 pitanja te upitnik namjenjen grupi turističkih djelatnika sadrži 9 pitanja. Upitnici se međusobno razlikuju po nekim pitanjima, ovisno o tome kojoj grupi uzorka su namjenjeni, no većina pitanja su identična radi lakše međusobne usporedbe podataka. Svaka grupa upitnika sadrži pitanja o socioekonomskom statusu ispitanika, izuzev upitnika namjenjenih djelatnicima kockarnica koji ne sadrže pitanje o prosječnim mjesečnim primanjima. Upitnici namjenjeni grupi uzorka djelatnici kockarnica i turistički djelatnici sadrži pitanje o ocjenjivanju industrije kockanja skalom od 1 do 10, dok upitnik namjenjen grupi posjetitelja kockarnica ne sadrži navedeno pitanje jer se smatra da bi isti u odgovaranju na ovo pitanje bili previše subjektivni te prema tome nerelevantni za istraživanje.

Tablice prikazane u nastavku predstavljaju ispitanike prema njihovim socioekonomskim obilježljima. U svrhu istraživanja ukupno je riješeno 89 upitnika, odnosno ukupno je bilo 89 ispitanika.

Tablica 1. Ispitanici prema spolu

Tip_Ispitanika * Spol Crosstabulation

Count		Spol		Total
		M	Ž	
Tip_Ispitanika	Djelatnik	15	17	32
	Posjetitelj	27	10	37
	Turisticki djelatnik	12	8	20
Total		54	35	89

Izvor: Istraživanje autorice

Tablica prikazuje ispitanike prema spolu, te je iz nje vidljivo da je u istraživanju ukupno sudjelovalo 89 ispitanika. Od toga ih je 32 djelatnika, 37 je posjetitelja, dok je preostalih 20 turističkih djelatnika.

Od 32 ispitanika-djelatnika, 15 ih je muškog spola i 17 ženskog spola. Od 37 ispitanika-posjetitelja, 27 ih je muškog spola i 10 ženskog spola. Od 20 ispitanika-turističkih djelatnika, 12 ih je muškog spola i 8 ženskog spola.

Iz tablice je vidljivo da su ispitanici-djelatnici i ispitanici-turistički djelatnici jednako zastupljeni prema spolu dok su ispitanici-posjetitelji većinom muškog spola.

Tablica 2. Ispitanici prema dobi

Tip_Ispitanika * Dob Crosstabulation

Count		Dob					Total
		18 - 25	26 - 35	36 - 45	46 - 55	56 i više godina	
Tip_Ispitanika	Djelatnik	10	9	9	3	1	32
	Posjetitelj	1	5	11	10	10	37
	Turisticki djelatnik	11	7	2	0	0	20
Total		22	21	22	13	11	89

Izvor: Istraživanje autorice

U ovoj tablici su prikazani ispitanici prema dobi.

Iz iste je vidljivo da je u istraživanju sudjelovalo 10 ispitanika-djelatnika u dobi od 18 do 25 godina; 9 u dobi od 26 do 35 godina; 9 u dobi od 36 do 45 godina; 3 u dobi od 46 do 55 godina; te 1 ispitanik-djelatnik koji ima 56 ili više godina.

U istraživanju je sudjelovao 1 ispitanik-posjetitelj u dobi od 18 do 25 godina; 5 u dobi od 26 do 35 godina; 11 u dobi od 36 do 45 godina; 10 u dobi od 46 do 55 godina; te 10 ispitanika koji imaju 56 ili više godina.

Ispitanika-turističkih djelatnika je u istraživanju sudjelovalo 11 u dobi od 18 do 25 godina; 7 u dobi od 26 do 35 godina; te 2 u dobi od 36 do 45 godina.

Iz tablice se vidi da su ispitanici-djelatnici i ispitanici-turistički djelatnici većinom mlađi (od 18 do 35 godina) dok su ispitanici-posjetitelji većinom stariji (36 i više godina).

Tablica 3. Ispitanici prema stručnoj spremi

Tip_Ispitanika * Strucna_sprema Crosstabulation

Count		Strucna_sprema				Total
		NSS	SSS	VŠS	VSS	
Tip_Ispitanika	Djelatnik	1	24	3	4	32
	Posjetitelj	1	26	6	4	37
	Turisticki djelatnik	0	4	10	6	20
Total		2	54	19	14	89

Izvor: Istraživanje autorice

Tablica 3. prikazuje ispitanike prema stručnoj spremi. Iz iste je vidljivo da je u istraživanju sudjelovao 1 ispitanik-djelatnik koji ima NSS; 24 ispitanika-djelatnik ima SSS; 3 ih ima VŠS; te ih 4 ima VSS.

U istraživanju je sudjelovao 1 ispitanik-posjetitelj koji ima NSS; 26 ih ima SSS; 6 ih ima VŠS; te 4 ih ima VSS.

Ispitanika-turističkih djelatnika je u istraživanju sudjelovalo 4 koji imaju SSS; 10 ih ima VŠS; te ih 6 ima VSS.

Iz tablice je vidljivo da ispitanici-djelatnici i ispitanici-posjetitelji većinom imaju SSS dok ispitanici-turistički djelatnici najčešće imaju VŠS.

Tablica 4. Ispitanici prema bračnom statusu**Tip_Ispitanika * Bracni_status Crosstabulation**

Count		Bracni_status			Total
		Samac	U braku bez djece	U braku s djecom	
Tip_Ispitanika	Djelatnik	17	5	10	32
	Posjetitelj	15	3	19	37
	Turisticki djelatnik	12	5	3	20
	Total	44	13	32	89

Izvor: Istraživanje autorice

Promatrana tablica prikazuje ispitanike prema bračnom statusu. Iz iste je vidljivo da je u istraživanju sudjelovalo 17 ispitanika-djelatnika samaca; 5 ih je u braku bez djece; dok ih je 10 u braku te imaju djecu.

U istraživanju je sudjelovalo 15 ispitanika-posjetitelja koji su samci; 3 ih je u braku bez djece; dok ih je 19 u braku te imaju djecu.

Nadalje, u istraživanju sudjelovalo 12 ispitanika-turističkih djelatnika koji su samci; 5 ih je u braku bez djece; dok ih je 3 u braku te imaju djecu.

Iz tablice se može zaključiti da se ispitanici-djelatnici i ispitanici-turistički djelatnici većinom samci dok su ispitanici-posjetitelji većinom samci ili su u braku u kojemu imaju djecu.

Tablica 5. Ispitanici prema poslovnom statusu**Tip_Ispitanika * Poslovni_status Crosstabulation**

Count		Poslovni_status				Total
		Student/ica	Nezaposlen/a	Zaposlen/a	U mirovini	
Tip_Ispitanika	Djelatnik	4	0	28	0	32
	Posjetitelj	1	8	23	5	37
	Turisticki djelatnik	6	0	14	0	20
	Total	11	8	65	5	89

Izvor: Istraživanje autorice

U tablici 5. prikazani su ispitanici prema vrsti, tj. tipu te je iz iste vidljivo da je u istraživanju sudjelovalo 4 ispitanika-djelatnika studenata i 28 ispitanika-djelatnika koji se nalaze u radnom odnosu.

U istraživanju je sudjelovao 1 ispitanik-posjetitelj koji je student; 8 ispitanika-posjetitelja je nezaposleno; 23 ih je u radnom odnosu; te ih je 5 u mirovini.

Nadalje, u istraživanju je sudjelovalo 6 ispitanika-turističkih djelatnika koji su studenti dok ih je preostalih 14 u radnom odnosu.

Kod svih skupina ispitanika, ispitanici koji se nalaze u radnom odnosu su najbrojniji.

Tablica 6. Ispitanici-posjetitelji prema ukupnim mjesečnim prihodima

Tip_Ispitanika * Uk_mj_prihodi Crosstabulation

Count		Uk_mj_prihodi					Total
		Do 4000 kn	Od 4001 kn do 8000 kn	Od 8001 kn do 12000 kn	Od 12001 kn do 20000 kn	20001 kn i više	
Tip ispitanika	Posjetitelj	7	8	14	3	5	37

Izvor: Istraživanje autorice

Promatrana tablica prikazuje ispitanike-posjetitelje prema ukupnim mjesečnim prihodima, te se iz iste vidi da je u istraživanju sudjelovalo 7 ispitanika-posjetitelja koji imaju prihode do 4000 kn; 8 ih ima primanja od 4001 kn do 8000 kn; 14 ih ima primanja od 8001 kn do 12000 kn; 3 ih ima primanja od 12001 kn do 20000 kn; dok 5 ispitanika ima primanja od 20001 kn ili više.

5.3.2. Analiza i rezultati istraživanja

Glavno istraživačko pitanje glasi:

P: Doprinosi li industrija kockanja privlačnosti imidža turističke destinacije i rastu turističkih prihoda?

Prije donošenja zaključka o glavnom istraživačkom pitanju, donijeti će se zaključci o pratećim istraživačkim pitanjima. Zaključci tih pitanja će pomoći prilikom donošenja zaključka o glavnom istraživačkom pitanju. Stoga, osim provedenih testiranja za glavno istraživačko pitanje, prilikom donošenja zaključka uzeti će se i u obzir zaključci pomoćnih istraživačkih pitanja.

Nadalje, svako istraživačko pitanje će se analizirati s aspekta djelatnika, posjetitelja i turističkih djelatnika. Dakle, razmatrati će se odgovori sva tri istraživana segmenta.

P1: Generira li industrija kockanja negativne reperkusije na imidž turističke destinacije sa rizikom gubitka lojanosti pojedinih segmenata turista?

Djelatnici

Tablica 7. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja odbija određene turističke segmente

P1.11_IK_odbija_odredene_tur_segmente				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
U potpunosti se ne slažem	4	12.5	12.5	12.5
Ne slažem se	14	43.8	43.8	56.3
Valid Niti se slažem niti se ne slažem	12	37.5	37.5	93.8
Slažem se	2	6.3	6.3	100.0
Total	32	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz promatrane tablice je vidljivo da se 4 ili 12,5% ispitanika-djelatnika u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja odbija određene turističke segmente. Njih 14 ili 43,8% se ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 12 ili 37,5% se niti slaže niti se ne slaže; dok se samo 2 ispitanika-djelatnika ili 6,3% slaže s navedenom tvrdnjom. Nitko od ispitanika nije odgovorio

da se u potpunosti slaže s tvrdnjom da industrija kockanja odbija određene turističke segmente. Iz tablice je vidljivo da odgovori ukazuju na neslaganje s navedenom tvrdnjom.

Tablica 8. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-djelatnika da industrija kockanja odbija određene turističke segmente

Statistics		
P1.11 IK odbija određene tur segmente		
N	Valid	32
	Missing	0
Mean		2.38
Median		2.00
Mode		2

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-djelatnika iznosi 2,38 te ukazuje na neslaganje ispitanika-djelatnika s tvrdnjom da industrija kockanja odbija određene turističke segmente. Budući da mod i medijan iznose 2 oni potvrđuju neslaganje. Stoga se može zaključiti da se ispitanici-djelatnici ne slažu s tvrdnjom da industrija kockanja odbija određene turističke segmente.

Tablica 9. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije

P1.12 IK doprinosi privlačnosti destinacije				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Slažem se	9	28.1	28.1	28.1
Valid U potpunosti se slažem	23	71.9	71.9	100.0
Total	32	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Promatrana tablica prikazuje odgovore ispitanika-djelatnika o slaganju s tvrdnjom da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije. Iz tablice je vidljivo da nema negativnih ni neutralnih odgovora (u potpunosti se ne slažem, ne slažem se, niti se slažem niti se ne slažem), već samo pozitivnih, tj. onih koji ukazuju na slaganje s navedenom tvrdnjom. Tako je vidljivo da se 9 ispitanika-djelatnika ili 28,1% slaže s navedenom tvrdnjom dok se njih 23 ili 71,9% u potpunosti slaže.

Tablica 10. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije

Statistics

P1.12 IK doprinosi privlačnosti destinacije

N	Valid	32
	Missing	0
Mean		4.72
Median		5.00
Mode		5

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-djelatnika iznosi 4,72 i ukazuje na slaganje ispitanika-djelatnika s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi privlačnosti destinacije. Budući da mod i medijan iznose 5 oni potvrđuju doneseni zaključak.

- Djelatnici ne smatraju da industrija kockanja odbija određene turističke segmente, te smatraju da pridonosi privlačnosti destinacije.

Posjetitelji

Tablica 11. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja odbija određene turističke segmente

P3_11 IK odbija određene turisticke segmente

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	11	29.7	29.7
	Ne slažem se	17	45.9	75.7
	Niti se slažem niti se ne slažem	6	16.2	91.9
	Slažem se	3	8.1	100.0
	Total	37	100.0	100.0

Izvor: Istraživanje autorice

Iz promatrane tablice je vidljivo da se 11 ili 29,7% ispitanika-posjetitelja u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja odbija određene turističke segmente. Njih 17 ili 45,9% se ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 6 ili 16,2% se niti slaže niti se ne slaže; dok se 3 ispitanika-posjetitelja ili 6,3% slaže s navedenom tvrdnjom. Nitko od ispitanika nije odgovorio da se u potpunosti slaže s tvrdnjom da industrija kockanja odbija određene

turističke segmente. Iz tablice je vidljivo da odgovori ukazuju na neslaganje s navedenom tvrdnjom.

Tablica 12. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja odbija određene turističke segmente

Statistics		
P3_11_IK_odbija_odredene_turisticke_segmente		
N	Valid	37
	Missing	0
Mean		2.03
Median		2.00
Mode		2

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-posjetitelja iznosi 2,03 i ukazuje na neslaganje s tvrdnjom da industrija kockanja odbija određene turističke segmente. Budući da mod i medijan iznose 2 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 13. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije

P3_12_IK_doprinosi_privlacnosti_destinacije				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Niti se slažem niti se ne slažem	2	5.4	5.4	5.4
Valid Slažem se	14	37.8	37.8	43.2
U potpunosti se slažem	21	56.8	56.8	100.0
Total	37	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz promatrane tablice je vidljivo da se 2 ili 5,4% ispitanika-posjetitelja niti slaže niti se ne slaže s tvrdnjom da industrij kockanja doprinosi privlačnosti destinacije; njih 14 ili 37,8% se slaže s navedenom tvrdnjom; dok se 21 ispitanik-posjetitelj ili 56,8% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Odgovori ispitanika-posjetitelja ukazuju na slaganje s navedenom tvrdnjom.

Tablica 14. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije

Statistics		
P3_12_IK_doprinosi_privlacnosti_destinacije		
N	Valid	37
	Missing	0
Mean		4.51
Median		5.00
Mode		5

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-posjetitelja iznosi 4,51 i ukazuje na slaganje ispitanika-posjetitelja s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi privlačnosti destinacije. Budući da mod i medijan iznose 5 oni potvrđuju doneseni zaključak.

- Posjetitelji ne smatraju da industrija kockanja odbija određene turističke segmente, te smatraju da pridonosi privlačnosti destinacije.

Turistički djelatnici

Tablica 15. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja odbija određene turističke segmente

P1_11_IK_odbija_odredene_turisticke_segmente				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	1	5.0	5.0
	Ne slažem se	2	10.0	15.0
	Niti se slažem niti se ne slažem	4	20.0	35.0
	Slažem se	9	45.0	80.0
	U potpunosti se slažem	4	20.0	100.0
	Total	20	100.0	100.0

Izvor: Istraživanje autorice

Iz promatrane tablice je vidljivo da se 1 ili 5% ispitanika-turističkih djelatnika u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja odbija određene turističke segmente. Njih 2 ili 10% se ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 4 ili 20% se niti slaže niti se ne slaže; njih 9 se slaže; dok se 4 ili 20% ispitanika-turističkih djelatnika u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Tablica 16. Prosječne ocjene ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja odbija određene turističke segmente

Statistics		
P1_11_IK_odbija_odredene_turisticke_segmente		
N	Valid	20
	Missing	0
Mean		3.65
Median		4.00
Mode		4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-turističkih djelatnika iznosi 3,65 i ukazuje na slaganje ispitanika s tvrdnjom da industrija kockanja odbija određene turističke segmente. Mod i medijan iznose 4 te potvrđuju taj zaključak.

Tablica 17. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije

P1_12_IK_doprinosi_privlacnosti_destinacije				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	1	5.0	5.0
	Niti se slažem niti se ne slažem	5	25.0	30.0
	Slažem se	11	55.0	85.0
	U potpunosti se slažem	3	15.0	100.0
	Total	20	100.0	100.0

Izvor: Istraživanje autorice

Iz promatrane tablice je vidljivo da se 1 ili 5% ispitanika-turističkih djelatnika u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi privlačnosti destinacije. Njih 5 ili 25% se ni slaže niti ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 11 ili 55% se slaže; dok se 3 ispitanika-turističkih-djelatnika ili 15% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Tablica 18. Prosječne ocjene ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije

Statistics		
P1_12_IK_doprinosi_privlacnosti_destinacije		
N	Valid	20
	Missing	0
Mean		3.75
Median		4.00
Mode		4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-turističkih djelatnika iznosi 3,75 i ukazuje na slaganje s tvrdnjom da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije. Budući da mod i medijan iznose 4 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 19. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja doprinosi privlačnosti imidža destinacije

P2_3_IK_doprinosi_privlacnosti_imidza_destinacije					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	1	5.0	5.0	5.0
	Ne slažem se	2	10.0	10.0	15.0
	Niti se slažem niti se ne	4	20.0	20.0	35.0
	slažem				
	Slažem se	11	55.0	55.0	90.0
	U potpunosti se slažem	2	10.0	10.0	100.0
	Total	20	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz promatrane tablice je vidljivo da se 1 ili 5% ispitanika-turističkih djelatnika u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja doprinosi privlačnosti imidža destinacije. Njih 2 ili 10% se ne slaže; njih 4 ili 20% se ni ne slaže niti slaže s navedenom tvrdnjom; njih 11 ili 55% se slaže; dok se 2 ispitanika-turističkih-djelatnika ili 10% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Tablica 20. Prosječne ocjene ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja doprinosi privlačnosti imidža destinacije

Statistics		
P2_3 IK doprinosi privlacnosti imidza destinacije		
N	Valid	20
	Missing	0
Mean		3.55
Median		4.00
Mode		4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-turističkih djelatnika iznosi 3,55 i ukazuje na slaganje s tvrdnjom da industrija kockanja doprinosi privlačnosti imidža destinacije. Budući da mod i medijan iznose 4 oni potvrđuju doneseni zaključak.

- Turistički djelatnici smatraju da industrija kockanja odbija određene turističke segmente; smatraju da doprinosi privlačnosti destinacije; te smatraju da doprinosi privlačnosti imidža destinacije.

Djelatnici i posjetitelji ne smatraju da industrija kockanja odbija određene turističke segmente, dok turistički djelatnici smatraju da ipak odbija određene turističke segmente. Nadalje, sve skupine ispitanika smatraju da industrija kockanja doprinosi privlačnosti turističke destinacije.

Stoga se prvo pomoćno istraživačko pitanje (generira li industrija kockanja negativne reperkusije na imidž turističke destinacije sa rizikom gubitka lojanosti pojedinih segmenata turista?) **ne potvrđuje.**

P2: Hoće li poticanje razvoja industrije kockanja u turističkoj ponudi Republike Hrvatske imati pozitivne reperkusije na nacionalni turistički imidž te doprinijeti produljenju turističke sezone?

Djelatnici

Tablica 21. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine

P1.9_IK_privlaci_turiste_tijekom_cijele_god				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Niti se slažem niti se ne slažem	1	3.1	3.1	3.1
Valid Slažem se	15	46.9	46.9	50.0
U potpunosti se slažem	16	50.0	50.0	100.0
Total	32	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz promatrane tablice je vidljivo da se nitko od ispitanika-djelatnika ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine, tj., samo se 1 ispitanika-djelatnik ili 3,1% ni ne slaže niti se slaže s navedenom tvrdnjom; njih 15 ili 46,9% se slaže; dok se njih 16 ili 50% u potpunosti slaže s tvrdnjom industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine.

Tablica 22. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine

Statistics		
P1.9_IK_privlaci_turiste_tijekom_cijele_god		
N	Valid	32
	Missing	0
Mean		4.47
Median		5
Mode		5

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-djelatnika iznosi 4,47 i ukazuje na slaganje ispitanika-djelatnika s tvrdnjom da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine. Budući da su mod i medijan iznose 5 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 23. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone

P1.10_IK_pridonosi_produljenju_tur_sezone				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Slazem se	10	31.3	31.3	31.3
Valid U potpunosti se slažem	22	68.8	68.8	100.0
Total	32	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz promatrane tablice je vidljivo da se 10 ispitanika-djelatnika ili njih 31,3% slaže s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone; dok se njih 22 ili 68,8% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Tablica 24. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone

Statistics		
P1.10_IK_pridonosi_produljenju_tur_sezone		
N	Valid	32
	Missing	0
Mean		4.69
Median		5.00
Mode		5

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-djelatnika iznosi 4,69 i ukazuje na slaganje ispitanika-djelatnika s tvrdnjom da industrija kockanja doprinosi produljenju turističke sezone. Budući da su mod i medijan iznose 5 oni potvrđuju doneseni zaključak.

- Djelatnici smatraju da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine i da doprinosi produljenju turističke sezone.

Posjetitelji

Tablica 25. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine

P3_9_IK_privlaci_turiste_tijekom_cijele_godine				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Ne slažem se	1	2.7	2.7	2.7
Niti se slažem niti se ne slažem	1	2.7	2.7	5.4
Slažem se	17	45.9	45.9	51.4
U potpunosti se slažem	18	48.6	48.6	100.0
Total	37	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 1 ispitanik-posjetitelj ili 2,7% ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine; 1 ili 2,7% ispitanika-posjetitelja se niti slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 17 ili 45,9% se slaže; dok se 18 ispitanik-posjetitelja ili 48,6% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Odgovori ispitanika-posjetitelja ukazuju na slaganje s navedenom tvrdnjom.

Tablica 26. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine

Statistics		
P3_9_IK_privlaci_turiste_tijekom_cijele_godine		
N	Valid	37
	Missing	0
Mean		4.41
Median		4.00
Mode		5

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-posjetitelja iznosi 4,41 i ukazuje na slaganje s tvrdnjom da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine. Budući da mod iznosi 4, a medijan iznosi 5, potvrđuje se doneseni zaključak.

Tablica 27. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone

P3_10_IK_pridonosi_produljenju_turisticke_sezone				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Ne slažem se	1	2.7	2.7	2.7
Slažem se	16	43.2	43.2	45.9
U potpunosti se slažem	20	54.1	54.1	100.0
Total	37	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 1 ispitanik-posjetitelj ili 2,7% ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone;; njih 16 ili 43,2% se slaže s navedenom tvrdnjom; dok se 20 ispitanika-posjetitelja ili 54,1% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Odgovori ispitanika-posjetitelja ukazuju na slaganje s navedenom tvrdnjom.

Tablica 28. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone

Statistics		
P3_10_IK_pridonosi_produljenju_turisticke_sezone		
N	Valid	37
	Missing	0
Mean		4.49
Median		5.00
Mode		5

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-posjetitelja iznosi 4,49 i ukazuje na slaganje s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone. Budući da mod i medijan iznose 5 oni potvrđuju doneseni zaključak.

- Posjetitelji smatraju da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine; te smatraju da pridonosi produljenju turističke sezone.

Turistički djelatnici

Tablica 29. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine

P1_9_IK_privlaci_turiste_tijekom_cijele_godine				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Niti se slažem niti se ne slažem	2	10.0	10.0	10.0
Valid Slažem se	14	70.0	70.0	80.0
U potpunosti se slažem	4	20.0	20.0	100.0
Total	20	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 2 ili 10% ispitanika-turističkih djelatnika ni ne slaže niti slaže s tvrdnjom da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine; njih 14 ili 70% se slaže; dok se 4 ispitanika-turistička djelatnika ili 20% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Tablica 30. Prosječne ocjene ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine

Statistics		
P1_9_IK_privlaci_turiste_tijekom_cijele_godine		
N	Valid	20
	Missing	0
Mean		4.10
Median		4.00
Mode		4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-turističkih djelatnika iznosi 4,1 i ukazuje na slaganje s tvrdnjom da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine. Budući da mod i medijan iznose 4 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 31. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone

P1_10_IK_pridonosi_produljenju_turisticke_sezone				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Ne slažem se	1	5.0	5.0	5.0
Niti se slažem niti se ne slažem	6	30.0	30.0	35.0
Slažem se	9	45.0	45.0	80.0
U potpunosti se slažem	4	20.0	20.0	100.0
Total	20	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 1 ili 5% ispitanika-turističkih djelatnika ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone. Njih 6 ili 30% se ni ne slaže niti slaže s navedenom tvrdnjom; njih 9 ili 45% se slaže; dok se 4 ispitanika-turističkih-djelatnika ili 20% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Tablica 32. Prosječne ocjene ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone

Statistics		
P1_10_IK_pridonosi_produljenju_turisticke_sezone		
N	Valid	20
	Missing	0
Mean		3.80
Median		4.00
Mode		4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-turističkih djelatnika iznosi 3,8 i ukazuje na slaganje s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone. Budući da mod i medijan iznose 4, oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 33. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da destinacije s ponudom industrije kockanja privlače turiste veće platežne moći

P2_2_Dest_s_ovakvom_ponudom_privlace_goste_vece_platezne_moci				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Ne slažem se	1	5.0	5.0	5.0
Niti se slažem niti se ne slažem	3	15.0	15.0	20.0
Slažem se	12	60.0	60.0	80.0
U potpunosti se slažem	4	20.0	20.0	100.0
Total	20	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 1 ili 5% ispitanika-turističkih djelatnika ne slaže s tvrdnjom da destinacije s ponudom industrije kockanja privlače goste veće platežne moći. Njih 3 ili 15% se ni ne slaže niti slaže s navedenom tvrdnjom; njih 12 ili 60% se slaže; dok se 4 ispitanika-turistička djelatnika ili 20% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Tablica 34. Prosječne ocjene ispitanika-turističkih djelatnika da destinacije s ponudom industrije kockanja privlače turiste veće platežne moći

Statistics	
P2_2_Dest_s_ovakvom_ponudom_privlace_goste_vece_platezne_moci	
N	Valid 20
	Missing 0
Mean	3.95
Median	4.00
Mode	4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-turističkih djelatnika iznosi 3,95 i ukazuje na slaganje s tvrdnjom da destinacije s ponudom industrije kockanja privlače turiste veće platežne moći. Budući da mod i medijan iznose 4 oni potvrđuju doneseni zaključak.

- Turistički djelatnici smatraju da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine; da pridonosi produljenju turističke sezone; te da destinacije s takvom ponudom privlače turiste veće platežne moći.

Sve skupine ispitanika smatraju da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine, te i da pridonosi produljenju turističke sezone. Dodatno, turistički zaposlenici smatraju da destinacije s takvom ponudom privlače turiste veće platežne moći.

Stoga se drugo pomoćno istraživačko pitanje (hoće li poticanje razvoja industrije kockanja u turističkoj ponudi Republike Hrvatske imati pozitivne reperkusije na nacionalni turistički imidž te doprinijeti produljenju turističke sezone?) **potvrđuje**.

P3: Hoće li poticanje razvoja industrije kockanja u turističkoj ponudi Republike Hrvatske imati negativne reperkusije na nacionalni turistički imidž i domicilno stanovništvo?

Djelatnici

Tablica 35. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja doprinosi rastu zaposlenosti

P1.3_IK_doprinosi_rastu_zaposlenosti				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Niti se slažem niti se ne slažem	1	3.1	3.1	3.1
Valid Slažem se	12	37.5	37.5	40.6
U potpunosti se slažem	19	59.4	59.4	100.0
Total	32	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da nema ispitanika-djelatnika koji se ne slažu s tvrdnjom da industrija kockanja doprinosi rastu zaposlenosti. Samo 1 ispitanik ili 3,1% se ni ne slaže niti se slaže; njih 12 ili 37,5% se slaže; dok se njih 19 ili 59,4% u potpunosti slaže.

Tablica 36. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja doprinosi rastu zaposlenosti

Statistics

P1.3 IK doprinosi rastu zaposlenosti

N	Valid	32
	Missing	0
Mean		4.56
Median		5.00
Mode		5

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-djelatnika iznosi 4,56 i ukazuje na slaganje ispitanika-djelatnika s tvrdnjom da industrija kockanja doprinosi rastu zaposlenosti. Budući da mod i medijan iznose 5 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 37. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi rastu kriminala

P1.4 IK pridonosi rastu kriminala

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ne slažem se	2	6.3	6.3
	Niti se slažem niti se ne slažem	8	25.0	31.3
	Slažem se	16	50.0	81.3
	U potpunosti se slažem	6	18.8	100.0
	Total	32	100.0	100.0

Izvor: Istraživanje autorice

Ukupno se 2 ispitanika-djelatnika ili 6,3% ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi rastu kriminala; njih 8 ili 25% se niti slaže niti ne slaže; njih 16 ili 50% se slaže; dok se njih 6 ili 18,8% u potpunosti slaže.

Tablica 38. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi rastu kriminala

Statistics		
P1.4 IK pridonosi rastu kriminala		
N	Valid	32
	Missing	0
Mean		3.81
Median		4.00
Mode		4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-djelatnika iznosi 3,81 i ukazuje na slaganje ispitanika-djelatnika s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi rastu kriminala. Budući da mod i medijan iznose 4 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 39. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi ovisnosti

P1.5 IK pridonosi ovisnosti				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ne slažem se	1	3.1	3.1
	Niti se slažem niti se ne slažem	4	12.5	15.6
	Slažem se	7	21.9	37.5
	U potpunosti se slažem	20	62.5	100.0
	Total	32	100.0	100.0

Izvor: Istraživanje autorice

Ukupno se 1 ispitanik-djelatnik ili 3,1% ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi ovisnosti; njih 4 ili 12,5% se niti slaže niti ne slaže; njih 7 ili 21,9% se slaže; dok se njih 20 ili 62,5% u potpunosti slaže.

Tablica 40. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi stvaranju ovisnosti

Statistics		
P1.5 IK pridonosi ovisnosti		
N	Valid	32
	Missing	0
Mean		4.44
Median		5.00
Mode		5

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-djelatnika iznosi 4,44 i ukazuje na slaganje ispitanika-djelatnika s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi stvaranju ovisnosti. Budući da mod i medijan iznose 5 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 41. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života

P1.6 IK pridonosi kvaliteti društvenog života				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	10	31.3	31.3
	Ne slažem se	10	31.3	62.5
	Niti se slažem niti se ne slažem	7	21.9	84.4
	Slažem se	4	12.5	96.9
	U potpunosti se slažem	1	3.1	100.0
	Total	32	100.0	100.0

Izvor: Istraživanje autorice

Ukupno se 10 ispitanika-djelatnika ili 31,3% u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života; njih 10 ili 31,3% se ne slaže; njih 7 ili 21,9% se niti slaže niti ne slaže; njih 4 ili 12,5% se slaže; dok se 1 ispitanik ili 3,1% u potpunosti slaže.

Tablica 42. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života

Statistics		
P1.6 IK pridonosi kvaliteti društvenog života		
N	Valid	32
	Missing	0
Mean		2.25
Median		2.00
Mode		1 ^a

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-djelatnika iznosi 2,25 i ukazuje na neslaganje ispitanika-djelatnika s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života. Budući da mod i medijan iznose 2 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 43. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitet života

P1.7 _IK_pridonosi_rastu_kvalitete_zivota				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	9	28.1	28.1
	Ne slažem se	12	37.5	65.6
	Niti se slažem niti se ne slažem	7	21.9	87.5
	Slažem se	3	9.4	96.9
	U potpunosti se slažem	1	3.1	100.0
	Total	32	100.0	100.0

Izvor: Istraživanje autorice

Ukupno se 9 ispitanika-djelatnika ili 28,1% u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života; njih 12 ili 37,5% se ne slaže; njih 7 ili 21,9% se niti slaže niti ne slaže; njih 3 ili 9,4% se slaže; dok se 1 ispitanik ili 3,1% u potpunosti slaže.

Tablica 44. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života

Statistics		
P1.7 IK pridonosi rastu kvalitete života		
N	Valid	32
	Missing	0
Mean		2.22
Median		2.00
Mode		2

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-djelatnika iznosi 2,22 i ukazuje na neslaganje ispitanika-djelatnika s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života. Budući da mod i medijan iznose 2 oni potvrđuju doneseni zaključak.

- Djelatnici smatraju da industrija kockanja pridonosi rastu zaposlenosti; da pridonosi rastu kriminala; da pridonosi stvaranju ovisnosti; da ne pridonosi kvaliteti društvenog života; te da ne pridonosi rastu kvalitete života.

Posjetitelji

Tablica 45. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja povećava zaposlenost

P3_3 IK povećava zaposlenost				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ne slažem se	4	10.8	10.8
	Niti se slažem niti se ne slažem	7	18.9	29.7
	Slažem se	17	45.9	75.7
	U potpunosti se slažem	9	24.3	100.0
	Total	37	100.0	100.0

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 4 ispitanika-posjetitelja ili 10,8% ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja povećava zaposlenost; njih 7 ili 18,9% se niti slaže niti ne slaže s navedenom tvrdnjom; 17 ispitanika-posjetitelja ili 45,9% se slaže s navedenom tvrdnjom; dok se njih 9 ili

24,3% u potpunosti slaže. Odgovori ispitanika-posjetitelja ukazuju na slaganje s navedenom tvrdnjom.

Tablica 46. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja povećava zaposlenost

Statistics		
P3_3_IK_povecava_zaposlenost		
N	Valid	37
	Missing	0
Mean		3.84
Median		4.00
Mode		4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-posjetitelja iznosi 3,84i ukazuje na slaganje s tvrdnjom da industrija kockanja povećava zaposlenost. Budući da mod i medijan iznose 4 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 47. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja doprinosi povećanju stope kriminala

P3_4_IK_doprinosi_povecanju_stopa_kriminala				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
U potpunosti se ne slažem	1	2.7	2.7	2.7
Ne slažem se	8	21.6	21.6	24.3
Niti se slažem niti se ne	5	13.5	13.5	37.8
Valid slažem	19	51.4	51.4	89.2
Slažem se	4	10.8	10.8	100.0
U potpunosti se slažem				
Total	37	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 1 ispitanik-posjetitelj ili 2,7% u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja doprinosi povećanju stopa kriminala; njih 8 ili 21,6% se ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 5 ili 13% se ni ne slaže ni slaže; njih 19 ili 51,4% se slaže; dok se 4 ispitanika-posjetitelja ili 10,8% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Odgovori ispitanika-posjetitelja ukazuju na slaganje s navedenom tvrdnjom.

Tablica 48. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja doprinosi povećanju stopa kriminala

Statistics

P3_4_IK_doprinosi_povecanju_stopa_kriminala

N	Valid	37
	Missing	0
Mean		3.46
Median		4.00
Mode		4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-posjetitelja iznosi 3,46 i ukazuje na blago slaganje s tvrdnjom da industrija kockanja doprinosi povećanju stopa kriminala. Budući da mod i medijan iznose 4 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 49. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja povećava ovisnosti

P3_5_IK_povecava_ovisnosti

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	2	5.4	5.4
	Ne slažem se	2	5.4	10.8
	Niti se slažem niti se ne	7	18.9	29.7
	slažem	18	48.6	78.4
	Slažem se	8	21.6	100.0
	U potpunosti se slažem	8	21.6	100.0
	Total	37	100.0	100.0

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 2 ispitanika-posjetitelja ili 5,4% u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja povećava ovisnosti; njih 2 ili 5,4% se ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 7 ili 18,9% se ni ne slaže ni slaže; njih 18 ili 48,6% se slaže; dok se 8 ispitanika-posjetitelja ili 21,6% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Odgovori ispitanika-posjetitelja ukazuju na slaganje s navedenom tvrdnjom.

Tablica 50. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja povećava ovisnosti

Statistics		
P3_5_IK_povecava_ovisnosti		
N	Valid	37
	Missing	0
Mean		3.76
Median		4.00
Mode		4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-posjetitelja iznosi 3,76 i ukazuje na slaganje s tvrdnjom da industrija kockanja povećava ovisnosti. Budući da mod i medijan iznose 4 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 51. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života

P3_6_IK_pridonosi_kvaliteti_drustvenog_zivota					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	7	18.9	18.9	18.9
	Ne slažem se	7	18.9	18.9	37.8
	Niti se slažem niti se ne slažem	10	27.0	27.0	64.9
	Slažem se	8	21.6	21.6	86.5
	U potpunosti se slažem	5	13.5	13.5	100.0
	Total	37	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 7 ispitanika-posjetitelja ili 18,9% u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života; njih 7 ili 18,9% se ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 10 ili 27% se ni ne slaže ni slaže; njih 8 ili 21,6% se slaže; dok se 5 ispitanika-posjetitelja ili 13,5% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Tablica 52. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života

Statistics		
P3_6_IK_pridonosi_kvaliteti_drustvenog_zivota		
N	Valid	37
	Missing	0
Mean		2.92
Median		3.00
Mode		3

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-posjetitelja iznosi 2,92 i ukazuje na podijeljenosti slaganja s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone. Budući da mod i medijan iznose 3 oni potvrđuju doneseni zaključak, tj. ispitanici-posjetitelji nemaju definiran stav o utjecaju industrije kockanja na kvalitetu društvenog života.

Tablica 53. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života

P3_7_IK_pridonosi_rastu_kvalitete_zivota				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	6	16.2	16.2
	Ne slažem se	8	21.6	37.8
	Niti se slažem niti se ne slažem	7	18.9	56.8
	Slažem se	10	27.0	83.8
	U potpunosti se slažem	6	16.2	100.0
	Total	37	100.0	100.0

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 6 ispitanika-posjetitelja ili 16,2% u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitet života; njih 8 ili 21,6% se ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 7 ili 18,9% se ni ne slaže ni slaže; njih 10 ili 27% se slaže; dok se 6 ispitanika-posjetitelja ili 16,2% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom

Tablica 54. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života

Statistics		
P3_7_IK_pridonosi_rastu_kvalitete_zivota		
N	Valid	37
	Missing	0
Mean		3.05
Median		3.00
Mode		4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-posjetitelja iznosi 3,05 i ukazuje na podijeljenosti slaganja s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života. Budući da medijan iznosi 3, potvrđuje se doneseni zaključak, tj. ispitanici-posjetitelji nemaju definiran stav o utjecaju industrije kockanja na rast kvalitete života. Mod iznosi 4, što navodi na zaključak o mogućem blagom slaganju sa navedenom tvrdnjom, ali s obzirom na iznos prosječne ocjene i na iznos medijana taj zaključak se sa sigurnošću ne može donijeti.

- Posjetitelji smatraju da industrija kockanja pridonosi rastu zaposlenosti; da pridonosi rastu kriminala; da pridonosi stvaranju ovisnosti. Posjetitelji nemaju definiran stav o utjecaju industrije kockanja na kvalitetu društvenog života i o utjecaju na rast kvalitete života.

Turistički djelatnici

Tablica 55. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja povećava zaposlenost

P1_3_IK_povecava_zaposlenost				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ne slažem se	3	15.0	15.0
	Niti se slažem niti se ne slažem	6	30.0	45.0
	Slažem se	9	45.0	90.0
	U potpunosti se slažem	2	10.0	100.0
	Total	20	100.0	100.0

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 3 ili 15% ispitanika-turističkih djelatnika ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja povećava zaposlenost. Njih 6 ili 30% se ni ne slaže niti slaže s

navedenom tvrdnjom; njih 9 ili 45% se slaže; dok se 2 ispitanika-turistička djelatnika ili 10% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika ukazuju na slaganje s navedenom tvrdnjom

Tablica 56. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja povećava zaposlenost

Statistics		
P1_3_IK_povecava_zaposlenost		
N	Valid	20
	Missing	0
Mean		3.50
Median		4.00
Mode		4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-turističkih djelatnika iznosi 3,5 i ukazuje na slaganje s tvrdnjom da industrija kockanja povećava zaposlenost. Budući da mod i medijan iznose 4 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 57. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja doprinosi povećanju stopa kriminala

P1_4_IK_doprinosi_povecanju_stopa_kriminala				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	1	5.0	5.0
	Ne slažem se	2	10.0	15.0
	Niti se slažem niti se ne	6	30.0	45.0
	slažem			
	Slažem se	9	45.0	90.0
	U potpunosti se slažem	2	10.0	100.0
	Total	20	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 1 ili 5% ispitanika-turističkih djelatnika u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja doprinosi povećanju stopa kriminala. Njih 2 ili 10% se ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 6 ili 30% se ni ne slaže niti slaže; njih 9 ili 45% se slaže;

dok se 2 ispitanika-turistička djelatnika ili 10% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika ukazuju na slaganje s navedenom tvrdnjom.

Tablica 58. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja doprinosi povećanju stopa kriminala

Statistics		
P1_4_IK_doprinosi_povecanju_stopa_kriminala		
N	Valid	20
	Missing	0
	Mean	3.45
	Median	4.00
	Mode	4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-turističkih djelatnika iznosi 3,45 i ukazuje na slaganje s tvrdnjom da industrija kockanja doprinosi povećanju stopa kriminala. Budući da mod i medijan iznose 4 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 59. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja povećava ovisnosti

P1_5_IK_povecava_ovisnosti				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	1	5.0	5.0
	Ne slažem se	1	5.0	10.0
	Niti se slažem niti se ne slažem	4	20.0	30.0
	Slažem se	6	30.0	60.0
	U potpunosti se slažem	8	40.0	100.0
	Total	20	100.0	100.0

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 1 ili 5% ispitanika-turističkih djelatnika u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja povećava ovisnosti. Ukupno se 1 ispitanik ili 5% ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 4 ili 20% se ni ne slaže niti slaže; njih 6 ili 30% se slaže; dok se 8 ispitanika-turistička djelatnika ili 40% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika ukazuju na slaganje s navedenom tvrdnjom.

Tablica 60. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja povećava ovisnosti

Statistics		
P1_5_IK_povecava_ovisnosti		
N	Valid	20
	Missing	0
Mean		3.95
Median		4.00
Mode		5

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-turističkih djelatnika iznosi 3,95 i ukazuje na slaganje s tvrdnjom da industrija kockanja povećava ovisnosti. Budući da mod iznosi 4, a medijan 5, navedeno potvrđuje doneseni zaključak.

Tablica 61. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života

P1_6_IK_pridonosi_kvaliteti_drustvenog_zivota					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	4	20.0	20.0	20.0
	Ne slažem se	7	35.0	35.0	55.0
	Niti se slažem niti se ne slažem	6	30.0	30.0	85.0
	Slažem se	2	10.0	10.0	95.0
	U potpunosti se slažem	1	5.0	5.0	100.0
	Total	20	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 4 ili 20% ispitanika-turističkih djelatnika u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života. Njih 7 ili 35% se ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 6 ili 30% se ni ne slaže niti slaže; njih 2 ili 10% se slaže; dok se 1 ispitanik-turistički djelatnik ili 5% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika ukazuju na neslaganje s navedenom tvrdnjom.

Tablica 62. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života

Statistics		
P1_6_IK_pridonosi_kvaliteti_drustvenog_zivota		
N	Valid	20
	Missing	0
Mean		2.45
Median		2.00
Mode		2

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-turističkih djelatnika iznosi 2,45 i ukazuje na neslaganje s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života. Budući da mod i medijan iznose 2 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Tablica 63. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života

P1_7_IK_pridonosi_rastu_kvalitete_zivota				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	3	15.0	15.0
	Ne slažem se	6	30.0	45.0
	Niti se slažem niti se ne	8	40.0	85.0
	slažem			
	Slažem se	2	10.0	95.0
	U potpunosti se slažem	1	5.0	100.0
	Total	20	100.0	100.0

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 3 ili 15% ispitanika-turističkih djelatnika u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života. Njih 6 ili 30% se ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 8 ili 40% se ni ne slaže niti slaže; njih 2 ili 10% se slaže; dok se 1 ispitanik-turistički djelatnik ili 5% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika ukazuju na neslaganje s navedenom tvrdnjom.

Tablica 64. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života

Statistics		
P1_7_IK_pridonosi_rastu_kvalitete_zivota		
N	Valid	20
	Missing	0
Mean		2.60
Median		3.00
Mode		3

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-turističkih djelatnika iznosi 2,6 i ukazuje na blago neslaganje s tvrdnjom da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života. Budući da mod i medijan iznose 3 ne može se donijeti definirajući zaključak.

Tablica 65. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja povećava blagostanje domicilnog stanovništva

P1_15_IK_povecava_blagostanje_domicilnog_stanovnistva					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	U potpunosti se ne slažem	3	15.0	15.0	15.0
	Ne slažem se	2	10.0	10.0	25.0
	Niti se slažem niti se ne slažem	8	40.0	40.0	65.0
	Slažem se	6	30.0	30.0	95.0
	U potpunosti se slažem	1	5.0	5.0	100.0
	Total	20	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 3 ili 15% ispitanika-turističkih djelatnika u potpunosti ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja povećava blagostanje domicilnog stanovništva. Njih 2 ili 10% se ne slaže s navedenom tvrdnjom; njih 8 ili 40% se ni ne slaže niti slaže; njih 6 ili 30% se slaže; dok se 1 ispitanik-turistički djelatnik ili 5% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Tablica 66. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja povećava blagostanje domicilnog stanovništva

Statistics		
P1_15_IK_povecava_blagostanje_domicilnog stanovništva		
N	Valid	20
	Missing	0
Mean		3.00
Median		3.00
Mode		3

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-turističkih djelatnika iznosi 3 i ukazuje na podijeljenosti slaganja s tvrdnjom da industrija kockanja povećava blagostanje domicilnog stanovništva. Budući da mod i medijan iznose 3 oni potvrđuju doneseni zaključak, tj. ispitanici-turistički djelatnici nemaju definiran stav o utjecaju industrije kockanja na povećanje blagostanja domicilnog stanovništva.

- Turistički djelatnici smatraju da industrija kockanja pridonosi rastu zaposlenosti; da pridonosi rastu kriminala; da pridonosi stvaranju ovisnosti; da ne pridonosi kvaliteti društvenog života. Nemaju definiran stav o utjecaju industrije kockanja na rast kvalitete života i na povećanje blagostanja domicilnog stanovništva.

Sve skupine ispitanika smatraju da industrija kockanja ima pozitivan utjecaj na rast zaposlenosti. Jednako tako, sve skupine ispitanika smatraju da industrija kockanja ima pozitivan utjecaj na rast stopa kriminala (tj. povećava kriminal), te da ima pozitivan utjecaj na povećanje ovisnosti. Nadalje, nijedna skupina ispitanika ne smatra da će industrija kockanja imati pozitivan utjecaj na povećanje kvalitete društvenog života i na povećanje kvalitete života (djelatnici smatraju da ima negativan utjecaj na navedeno; posjetitelji i turistički djelatnici nemaju definiran stav po pitanju toga). Dodatno, turistički djelatnici ne smatraju da će industrija kockanja imati pozitivan utjecaj na blagostanje domicilnog stanovništva (točnije nemaju definiran stav po pitanju toga).

Na temelju navedenog, **treće pomoćno istražvačko pitanje** (hoće li poticanje razvoja industrije kockanja u turističkoj ponudi Republike Hrvatske imati negativne reperkusije na nacionalni turistički imidž i domicilno stanovništvo?) **se potvrđuje**.

P: Doprinosi li industrija kockanja privlačnosti imidža turističke destinacije i rastu turističkih prihoda?

Djelatnici

Tablica 67. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika o industriji kockanja

Statistics		
P3_Misljenje_o_industiji_kocke		
N	Valid	32
	Missing	0
Mean		6.78
Median		7.00
Mode		7

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena ispitanika-djelatnika iznosi 6,78 i ukazuje na to da ispitanici-djelatnici imaju pozitivno mišljenje o industriji kockanja. Budući da mod i medijan iznose 7 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Turistički djelatnici

Tablica 68. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja značajno povećava ukupne turističke prihode

P2_4_IK_znacajno_povecava_ukupne_turisticke_prihode				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ne slažem se	1	5.0	5.0	5.0
Niti se slažem niti se ne	3	15.0	15.0	20.0
Slažem se	16	80.0	80.0	100.0
Total	20	100.0	100.0	

Izvor: Istraživanje autorice

Iz tablice je vidljivo da se 1 ili 5% ispitanika-turističkih djelatnika ne slaže s tvrdnjom da industrija kockanja značajno povećava ukupne turističke prihode; njih 3 ili 15% se ni ne slaže niti slaže s navedenom tvrdnjom; dok se 16 ispitanika-turističkih djelatnika ili 80% slaže. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika ukazuju na slaganje s navedenom tvrdnjom.

Tablica 69. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja značajno povećava ukupne turističke prihode

Statistics		
P2_4_IK_znacajno_povecava_ukupne_turisticke_prihode		
N	Valid	20
	Missing	0
Mean		3.75
Median		4.00
Mode		4

Izvor: Istraživanje autorice

Prosječna ocjena slaganja ispitanika-posjetitelja iznosi 3,75 i ukazuje na slaganje s tvrdnjom da industrija kockanja značajno povećava ukupne turističke prihode. Budući da mod i medijan iznose 4 oni potvrđuju doneseni zaključak.

Iako je zaključeno da će poticanje razvoja industrije kockanja u turističkoj ponudi RH imati negativne reperkusije na domicilno stanovništvo (treće pomoćno istraživačko pitanje), djelatnici imaju pozitivno mišljenje o industriji kockanja, a turistički djelatnici smatraju da industrija kockanja značajno povećava ukupne turističke prihode.

Nadalje, zaključeno je da industrija kockanja ne generira negativne reperkusije na imidž turističke destinacije s rizikom gubitka lojalnosti pojedinih turističkih segmenata (prvo pomoćno istraživačko pitanje); te da će poticanje razvoja industrije kockanja u turističkoj ponudi RH imati pozitivne reperkusije na nacionalni turistički imidž te pridonjeti produljenju turističke sezone (drugo pomoćno istraživačko pitanje). Temeljem navedenog, **glavno istraživačko pitanje** (doprinosi li industrija kockanja privlačnosti imidža turističke destinacije i rastu turističkih prihoda?) **se potvrđuje**.

5.3.3. Kritički osvrt na rezultate

U diplomskome radu donešen je zaključak o potvrđivanju glavnog istraživačkog pitanja koje glasi “Doprinosi li industrija kockanja privlačnosti imidža turističke destinacije i rastu turističkih prihoda?”. Temeljem provedenog istraživanja ustanovljeno je da se sve tri grupe uzoraka u istraživanju (djelatnici kockarnica, posjetitelji kockarnica te turistički djelatnici) slažu sa tvrdnjom da razvoj industrije kockanja doprinosi privlačnosti imidža turističke destinacije te da razvoj industrije kockanja doprinosi značajno rastu ukupnih turističkih prihoda. Da bi se donio zaključak o potvrđivanju temeljnog istraživačkog pitanja, prethodno je provedena analiza za tri pomoćna istraživačka pitanja. Svako pomoćno istraživačko pitanje se dodatno analiziralo sa aspekta svake od tri grupe uzoraka ispitanika.

Prvo pomoćno istraživačko pitanje koje glasi: “Generira li industrija kockanja negativne reperkusije na imidž turističke destinacije sa rizikom gubitka lojalnosti pojedinih segmenata turista?” je razmatrano sa strane sva tri istraživana segmenta. Sve tri grupe ispitanika se slažu sa tvrdnjom da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije a dodatno grupa ispitanika turistički djelatnici smatraju i da industrija kockanja doprinosi privlačnosti imidža destinacije. Turistički djelatnici su jedina grupa ispitanika koja smatra da industrija kockanja odbija određene turističke segmente. Navedeni nalazi dovode do zaključka o ne potvrđivanju prvog pomoćnog istraživačkog pitanja.

Drugo pomoćno istraživačko pitanje koje glasi: “Hoće li poticanje razvoja industrije kockanja u turističkoj ponudi RH imati pozitivne reperkusije na nacionalni turistički imidž te doprinjeti produljenju turističke sezone?” je također analizirano sa aspekta sve tri grupe ispitanika. Temeljem istraživanja donesen je zaključak da sva tri istraživana segmenta potvrđuju postavljeno drugo pomoćno istraživačko pitanje. Dakle i djelatnici kockarnica i posjetitelji kockarnica i turistički djelatnici smatraju da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine te da doprinosi produljenju turističke sezone. Dodatno, turistički djelatnici smatraju da turistička destinacija sa takvom ponudom privlači turiste veće platežne moći. Navedeni nalazi navode na zaključak o potvrđivanju drugog pomoćnog istraživačkog pitanja.

Treće pomoćno istraživačko pitanje koje glasi: “Hoće li poticanje razvoja industrije kockanja u turističkoj ponudi RH imati negativne reperkusije na nacionalni turistički imidž i domicilno stanovništvo?” je poput prva dva pomoćna istraživačka pitanja sagledano sa aspekta sva tri istraživana segmenta. Sve skupine ispitanika smatraju da industrija kockanja ima pozitivan utjecaj na rast zaposlenosti. Isto tako sve skupine ispitanika smatraju da industrija kockanja ima pozitivan utjecaj na rast stope kriminala i na povećanje ovisnosti. Nijedna skupina ispitanika ne smatra da će industrija kockanja imati pozitivan utjecaj na povećanje kvalitete

društvenog života i na povećanje kvalitete života. Dodatno, turistički djelatnici smatraju da će industrija kockanja imati pozitivan utjecaj na blagostanje domicilnog stanovništva. Navedeni rezultati navode na zaključak o potvrđivanju trećeg pomoćnog istraživačkog pitanja.

Iako je temeljem provedenog istraživanja zaključeno da će poticanje razvoja industrije kockanja u RH imati negativan utjecaj na domicilno stanovništvo, ipak se sve grupe ispitanika slažu da načelo industrija kockanja ne generira negativne reperkusije na imidž turističke destinacije, te da poticanje njenog razvoja na području RH može generirati pozitivne reperkusije na nacionalni imidž te doprinjeti produljenju turističke sezone. Ovi nalazi navode na zaključak da općenito ispitanici imaju pozitivan stav o industriji kockanja te njenom daljnjem razvoju na području RH u svrhu obogaćivanja turističke ponude destinacije.

Iako je na temelju provedenog istraživanja donesen zaključak o potvrđivanju glavnog istraživačkog pitanja, ipak u obzir treba uzeti sva moguća ograničenja provedenog istraživanja.

Istraživanje je provedeno na grupi od svega 89 ispitanika što ne predstavlja niti 1% ukupne populacije RH. Uzorak od najmanje 1% ispitanika iz populacije predstavlja reprezentativan uzorak. Među ispitanicima je dodatno bilo namanje onih koji spadaju u grupu turističkih djelatnika i to vjerovatno radi još uvijek velike nezainteresiranosti turističkih djelatnika za ovu temu na području RH. Može se zaključiti da dobiveni rezultati mogu biti prikladni za donošenje indikativnih zaključaka dok bi se za stvaranje potpune slike trebalo provesti istraživanje na puno većem uzorku.

Ograničenje istraživanju predstavljaju i korišteni mjerni instrumenti u kojima je korištena redoslijedna skala (1-5) mjerenja, prema tome kod iskazivanja mišljenja o određenoj tvrdnji ispitanici se nisu jasno izjasnili (odabравši 3- niti se slažem niti se ne slažem) te postoji velika mogućnost da se dobiveni odgovori na pitanja temelje na subjektivnoj procjeni ispitanika. Iako je upitnik namjenjen ispitanicima anonimn ipak ne smije se zanemariti utjecaj društvene poželjnosti odgovora i pristranost ispitanika pri odgovaranju. Konkretno, kod grupe ispitanika posjetitelji kockarnica postoji najveća mogućnost pristranosti i subjektivnosti prilikom odgovaranja, a ujedno ova grupa ispitanika je bila najveća uz grupu ispitanika djelatnici u kockarnicama.

Nadalje, ograničenje istraživanja se povezuje i uz nedostatak prethodnih istraživanja provedenih na području RH. Također ograničenje se odnosi i na ozbiljan nedostatak znanstvene literature vezano uz temu industrije kockanja na području RH. Prethodna istraživanja na ovu temu koja postoje u RH su uglavnom sociološkog karaktera te se odnose na utjecaj industrije kockanja na mlade te na povećanje ovisnosti, a gotovo da i ne postoje

istraživanja vezana uz industriju kockanja kao podlogu za razvoj turizma i generiranja turističkih prihoda. Interes znanstvenika za ovu temu na području RH je još uvijek pre mali, a sama tema još uvijek nosi stigmatu zabranjene teme i kao nečeg isključivo lošeg i nepoželjnog.

5.4. Ograničenja, mogućnosti i smjernice za razvoj industrije kockanja na prostoru RH

Na temelju glavnih nalaza provedenog istraživanja može se zaključiti kako ispitanici na području RH smatraju da bi razvoj industrije kockanja imao u većoj mjeri pozitivan utjecaj na ukupne turističke prihode, na imidž turističke destinacije te na produljenje turističke sezone. Dakle, turistička ponuda temeljena na razvoju kockanja bi mogla upotpuniti i obogatiti postojeću turističku ponudu RH, čime bi RH kao turistička destinacija mogla svojim posjetiteljima ponuditi više od „sunca i mora“. Međutim, kako bi se izbjegla mogućnost negativnog utjecaja razvoje industrije kockanja, pogotovo mogućnost stvaranja ovisnosti te povećanja kriminala, ovom posebnom sektoru industrije je potrebno kvalificirano stručno vodstvo, izrada detaljnog plana razvoja te uvođenje zakonskih regulativa, pravila i restrikcija čija bi implementacija trebala biti kontrolirana od strane specijaliziranih tijela državne uprave. Potencijalni razvoj industrije kockanja se u RH, kao i u brojnim drugim zemljama svijeta, susreće sa brojnim ograničenjima ali i sa mogućnostima razvoja.

OGRANIČENJA:

- Nedostatak stručnog i kvalificiranog osoblja za rad u ovoj posebnoj grani industrije
- Još uvijek tema industrije kockanja nailazi na predrasude i osuđivanja na području RH
- Nedostatak znanstvene literature na temu industrije kockanja
- Nedostatak istraživanja, osim socioloških ozbiljan nedostatak i istraživanja sa perspektive ekonomista i stručnjaka za turizam
- Manjak potrebnih financijskih resursa za razvoj ovog oblika selektivnog turizma
- Manjak marketinških stručnjaka na ovom području selektivnog oblika turizma
- Neinformiranost domicilnog stanovništva o industriji kockanja, mogućim pozitivnim i negativnim reperkusijama
- Mentalitet lokalnog stanovništva, koji još uvijek industriju kockanja percipiraju kao nešto isključivo loše i povezano sa kriminalom i različitim vrstama ovisnosti
- Manjak investicija (domaćih i stranih) u selektivne oblike turizma
- Nezainteresiranost od strane turističkih dionika u ulaganje u industriju kockanja

- Nezainteresiranost od strane HTZ-a za ulaganje u ovakve oblike selektivnog turizma uz nezainteresiranost od strane države za boljom kontrolom ovog sektora industrije
- Moguća nezainteresiranost od strane potencijalnih posjetitelja za destinaciju koja nije na svjetskoj razini poznata kao kockarska destinacija
- Još uvijek preveliki naglasak isključivo na ljetnu sezonu te na „sunce i more“ kao jedini privlačni faktor

MOGUĆNOSTI:

- Privlačenje novih turističkih segmenata
- Privlačenje gostiju više platežne moći
- Privlačenje gostiju pogotovo na području pograničnih destinacija koje su iznimno pogodne za razvoj ove vrste turizma
- Obogaćivanje postojeće turističke ponude, odmicanje od isključivo ponude „sunca i mora“
- Produljenje turističke sezone
- Razvoj selektivnih oblika turizma
- Povećanje ukupnih turističkih prihoda
- Otvaranje novih radnih mjesta
- Rastuća potreba za novim kadrovima
- Edukacija domicilnog stanovništva
- Privlačenje investitora (domaćih i stranih)
- Gradnja nove infrastrukture, odnosno obnova postojeće infrastrukture
- Potreba za ulaganjem u bolju prometnu povezanost, pogotovo sa najvažnijim i najvećim gradovima Europe i šire

SMJERNICE:

- Osposobljavanje stručnog kadra za vođenje ovog sektora
- Izrada detaljnog plana razvoja
- Edukacija potencijalnih zaposlenika i domicilnog stanovništva
- Prekvalifikacija i dokvalifikacija radnika
- Veći angažman od strane državnih tijela
- Uvođenje pravila, restrikcija i zakona vezanih uz industriju kockanja te nadzor implementacije od strane tijela državne uprave
- Veća uključenost HTZ-a u razvojni plan

- Prepoznavanje potencijala industrije kockanja u turističkom sektoru i veća uključenost lokalnih turističkih zajednica u razvojni plan
- Odobravanje više financijskih resursa za razvoj selektivnih oblika turizma
- Obučavanje i edukacija marketinških stručnjaka prilikom razvijanja selektivnih oblika turizma
- Izrada detaljnog marketinškog plana
- Prepoznavanje potencijalnih destinacija na području RH pogodnih za razvoj industrije kockanja
- Razvijanje mreže prometne povezanosti sa kopna mora i zraka i to pogotovo sa važnijim i većim europskim gradovima
- Poticanje znanstvenika i stručnjaka na provedbu istraživanja na ovu temu, kako socioloških, psiholoških i medicinskih tako i ekonomskih i turističkih

5.5. Moguće posljedice i utjecaj potencijalnog razvoja industrije kockanja na imidž Republike Hrvatske

Razvoj ovog selektivnog oblika turizma svakako bi imao veliki utjecaj na RH, ne samo na imidž RH kao turističke destinacije u usponu već bi imao i veliki utjecaj na domicilno stanovništvo u svim segmentima života i rada.

Prema provedenom istraživanju može se zaključiti kako većina ispitanika smatra da bi razvoj industrije kockanja na prostorima RH imalo pozitivne reperkusije na nacionalni imidž te na produljenje turističke sezone i cjelokupne turističke prihode. Također većina ispitanika se slaže sa činjenicom da razvoj industrije kockanja neće u većoj mjeri odbiti određene turističke segmente te je na kraju istraživanja industrija kockanja od strane ispitanika ocjenjena kao pozitivna pojava.

Dakle postavlja se i pitanje hoće li poticanje razvoja industrije kockanja ozbiljnije narušiti i dosadašnji imidž RH kao mirne i obiteljske odmorišne destinacije sa bogatom kulturnom turističkom ponudom. Prema mišljenju ispitanika razvoj ovog vida turizma bi samo mogao prouzročiti porast posjećenosti RH, a samim time i porast posjećenosti kulturnih spomenika kao komplementarnom vidu turističke ponude. U ovom slučaju ne treba krenuti od pretpostavke da su svi turisti koji su motivirani kockanjem, turisti diskutabilnog morala nezainteresirani za ostale vidove turističke ponude. Proučavajući nove turističke trendove te nove potrebe i želje modernog turista uočljivo je da turist koji posjećuje kockarsku destinaciju ne mora isključivo biti fanatičan kockar već samo osoba u modernome svijetu

željna novih, drugačijih iskustava i nesvakidašnjih doživljaja. U ovome smislu kockanje i ostali vidovi zabave mogu samo savršeno upotpuniti već postojeću razvijenu turističku ponudu. Obogaćivanje i širenje turističke ponude turističke destinacije destinaciju može učiniti zanimljivijom, privlačnijom i posjećenijom tokom sva četiri godišnja doba.

Također poticanjem ravoja industrije kockanja dolazi do rastuće potrebe za novom infrastrukturom, odnosno grade se resortovi i mega resortovi koji svojim izgledom mogu devastirati postojeći izgled područja. Međutim ukoliko se prilikom izgradnje kompleksa ove vrste poštuju svi urbanistički zakoni ovo ne bi trebao biti slučaj.

Razvoj industrije kockanja može utjecati na bolju međunarodnu prepoznatljivost te pozitivno utjecati na imidž destinacije sa obzirom da su u današnjem vremenu tzv. destinacije zabave u svijetu iznimno popularne. Ipak ukoliko razvoj industrije kockanja nije adekvatno kontroliran kao što je to slučaj u Macau te ono ode u nekontroliranom smjeru razvoja postoji opasnost od stvaranja negativnog imidža destinacije kao destinacije isključivo poroka i ovisnosti te u najgorem slučaju legalizirane prostitucije te ostalih radnji koje se percipiraju kao izrazito loše i negativne. Ovaj scenarij prijeti svakoj destinaciji koja se odluči na strategiju razvoja turizma temeljenom na industriji kockanja. U ovom slučaju postoji opasnost od gubitka lojalnosti određenih turističkih segmenata.

Razvoj kockarskog turizma generira i reperkusije na domicilno stanovništvo. Razvojem ove grane industrije postoji opasnost od povećanja kriminala u zajednici, povećanja broja mladih koji kockanju te postoji opasnost od povećanja razine ovisnosti pa čak i opasnost od pojave prostitucije te ostalih ilegalnih radnji. Ove opasnosti su posebno izražene u sredinama koje su izrazito siromašne. Međutim uvođenje zakona, pravila i restrikcija te strogi nadzor implementacije bi trebao barem u velikom djelu spriječiti ove negativne pojave.

6. ULOGA INDUSTRIJE KOCKANJA U BUDUĆNOSTI TURIZMA

Usporedno s rastom popularnosti industrije kockanja u posljednjem desetljeću, šira javnost napušta negativan stav o kockanju kao zabranjenoj i opasnoj aktivnosti. Vlast u mnogobrojnim državama svijeta smatra da bi kontrolirani razvoj industrije kockanja mogao biti uspješan katalizator razvoja mnogobrojnih gospodarskih sektora kao i način rješavanja mnogobrojnih ekonomskih problema u državi. Stoga, nezanemariv broj država diljem svijeta napušta negativan stav o kockanju te otvaranju kockarnica, te se preko industrije kockanja pokušavaju ostvariti razni ekonomski ciljevi uključujući razvoj turizma, gospodarski razvoj, povećanje prihoda od poreza, stvaranje novih radnih mjesta te poboljšanje tečaja stranih valuta uz stalnu kontrolu aktivnosti kockanja te borbu protiv ilegalnih radnji koje se nerijetko obavljaju upravo preko kockarnica.

Turističko tržište je visokokonkurentno tržište, te ukoliko turističke destinacije žele opstati primorane su pratiti trendove i promjene suvremenog svijeta i načina života ljudi, koji su ujedno i putnici. Stoga se u budućnosti razvoj turizma usmjerava na nove značajke turističke ponude prilagođene novim motivima i željama turista. Prevladava individualni turizam, selektivni oblici turizma gdje se u posljednjem desetljeću ubraja i tzv. kockarski turizam, mijenjaju se tipovi turista te sve više raste broj turista treće dobi te se prema tome i takvim turistima turistička ponuda treba prilagoditi.

U suvremenom turističkom razvoju sve je više prisutan koncept 3E koji označava zabavu, edukaciju i iskustvo (eng. *entertainment, experience and education*). Dosadašnji koncept razvoja turizma vrijednost za novac (eng. *value for money*) nije više popularan kada je riječ o razvoju suvremenog turizma te turizma u budućnosti. Ovaj koncept se napušta te na svojoj popularnosti dobivaju koncepti emocije za novac (eng. *emotion for money*) te iskustvo za novac (eng. *experience for money*) koji su u skladu sa ekonomijom doživljaja. Osnovni elementi budućih turističkih putovanja ostat će iskustvo, zabava i edukacija te se smatra da će u budućnosti pojedini oblici selektivnog turizma poput avanturističkog turizma sve više dobivati na značaju (Batković, 2016:40-42). Čimbenici koji djeluju na sadašnji razvoj turizma ali i na razvoj turizma u budućnosti su povećanje životnog standarda putnika, produljenje životnog vijeka, sve češći putnici su putnici treće dobi uzrokovano starenjem populacije te putnici sve više cijene svoje slobodno vrijeme koje žele provesti na kvalitetan način, sa naglaskom na zabavu i opuštanje. Kockanje predstavlja idealan način zabave i

opuštanja kod putnika treće dobi koji su željni zabave i avantura, a neke druge vrste zabavnog i avanturističkog turizma poput primjerice biciklizma nisu prilagođeni njihovoj dobi.

Prema posljednjem Liderovu⁴⁷ izdanju „500 najboljih“, pet najboljih djelatnosti prema novonastaloj vrijednosti su prošle godine bile tvrtke koje se bave uslugama kockanja uz energetiku i maloprodaju. Sve prethodno navedene činjenice potvrđuju mišljenje kako industrija kockanja ima veliki utjecaj na društvo i ekonomiju područja, u budućnosti se smatra da će taj utjecaj biti još snažniji, a pogotovo u turističkom sektoru.

Ipak ukoliko se određena turistička destinacija odluči na razvoj tzv. kockarskog turizma potrebno je detaljno osmisliti plan razvoja te je potrebno procijeniti je li odabir ove strategije razvoja turizma uopće dobra ideja na području pojedine turističke destinacije budući da razvoj industrije kockanja ima različite ekonomske i društvene učinke. Ekonomski pozitivni učinci su u globalu mnogobrojni. Međutim u ekonomskom žargonu se kaže kako ekonomski profit može postojati jedino ako je opskrba određenim dobrom ili u ovom slučaju uslugom ograničena. Odnosno ukoliko se na turističkom tržištu pojavi preveliki broj konkurenata u okviru industrije kockanja, ova usluga postaje manje zanimljiva potrošačima te tada ona prestaje generirati značajan profit. Također sa druge strane postoje brojne negativne eksternalije kada je riječ o razvoju industrije kockanja, a negativni učinci se u najvećoj mjeri odnose na društvo. Ako problem kockanja u određenoj zajednici postane toliko značajan kao i pozitivni ekonomski učinci, to može dovesti do velikih problema u budućnosti te do mnogobrojnih zabrana. Sa druge strane ukoliko društveni problemi uzrokovani aktivnošću kockanja predstavljaju tek mali problem kojeg je moguće tolerirati te kontrolirati tada razvoj industrije kockanja može predstavljati dobru i učinkovitu strategiju u daljnjem razvoju turizma (Eadington, 2005:13-15).

⁴⁷ <https://lider.media/aktualno/tvrtke-i-trzista/poslovna-scena/pune-se-dzepovi-ovo-su-industrije-s-kojima-se-isplati-koketirati/> (pristupljeno 05.12.2017)

ZAKLJUČAK

Sve teorije iznesene u diplomskom radu potvrđuju činjenicu da se u čovjekovoj prirodi nalazi potreba za igrom i kockanjem kao posebnim oblikom razonode. Kockanje kao vrsta hobija je od davnina povezano sa čovjekovom prošalošću, prema tome kockanje je svakako fenomen koji bi trebalo privući više pažnje od strane znanstvenika, pogotovo na području RH.

Igra predstavlja poseban vid provođenja slobodnog vremena koji se tek u modernijim vremenima počeo tretirati kao ozbiljna stvar koja predstavlja potrebu svakog čovjeka. Pod pojmom igre podrazumijeva se kockanje, koje je u svojoj suštini predodređeno da bude zabava odraslih iako to nažalost nije uvijek tako. Nerijetko ovaj vid zabave i provođenja slobodnog vremena prijeđe u patološko ponašanje pojedinca.

Ukoliko industriju kockanja promatramo kao oblik specijalne turističke ponude destinacije može se zaključiti kako je kockanje u destinacijama sa uznapredovalom industrijom kockanja dosegao oblik *katarze*⁴⁸ (pojam koji označava pročišćenje, oslobođenje). Naime provodeći slobodno vrijeme u prostorijama poput kockarnica čovjek se vraća u svijet mašte i igre te se na neki način oslobađa svih negativnosti svakodnevnog života. Čovjeku kockanje pruža nezaboravan osjećaj moći, pobjede i zadovoljstva. Primjeri takvih destinacija, kao što je prethodno navedeno, jesu Las Vegas, Macao i ostale destinacije kojima se prema Maslovar (2014:77) ljudi sa zadovoljstvom vraćaju, bez obzira što za svoj potrošeni novac ne dobiju nikakva materijalna dobra, što je jedan od fenomena turizma. Cijeli niz i ostalih destinacija diljem svijeta koje razvijaju industriju kockanja pružaju mogućnost turistu da zadovolji svoje potrebe za kockanjem i igrom, a lokalnom stanovništvu da na jedan drugačiji način vrednuje potencijal svoga grada koji, kao što se i pokazalo na primjeru određenih destinacija, ne mora biti povijesno, kulturno ili krajobrazom atraktivno područje. Treba istaknuti činjenicu da gradovi, danas turističke atrakcije koje su iznikle iz „ničega“, danas su destinacije sa punom zaposlenosti stanovništva, sezonom koja traje gotovo cijelu godinu i sa često prekomjerno bukiranim smještajnim kapacitetima. Većina tih destinacija se i pored ovoga i dalje širi i razvija i to u većini slučajeva u pravcu obogaćivanja i širenja turističke ponude koja im nedostaje, prateći i implementirajući sva nova dostignuća.

Iz razvojne turističke strategije RH poticanje razvoja kockarskog turizma je isključeno. Ovu činjenicu dodatno potvrđuje provedeno istraživanje koje je prikazalo koliko je neznatan

⁴⁸ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=30849> (pristupljeno 04.02.2018)

interes turističkih dionika za ovu posebnu vrstu turizma. Naime RH je destinacija koja još uvijek većinu svoje turističke ponude temelji isključivo i samo na prirodnim atraktivnostima te jednim dijelom na kulturnim ljepotama. Međutim postavlja se pitanje kako turističke destinacije sa znatno manje prirodnih atrakcija ili čak bez ikakvih prirodnih atrakcija i resursa u današnje vrijeme broje znatno veći broj turista u odnosu na RH te uspješno razvijaju cjelogodišnji turizam.

Na temelju jednog provedenog istraživanja ne može se donijeti zaključak o pitanju treba li razvijati turističku ponudu RH u ovome smjeru ili ne te kako bi to utjecalo na nacionalni imidž RH. Prilikom donošenja odluke treba uzeti u obzir sve pozitivne i negativne reperkusije industrije kockanja na stanovništvo, a zatim i na ekonomiju države. Kako industrija kockanja može povećati zaposlenost u zajednici, tako može utjecati i na porast stope kriminala i ovisnosti ukoliko se ne regulira na adekvatan način. Isto tako može dovesti do rasta ukupnih državnih prihoda ili do povećanja broja nelegalnih aktivnosti. Ova posebna vrsta turizma sa sobom nosi pozitivne reperkusije, ali i one manje pozitivne baš kao i svaki drugi vid turizma.

Prilikom obogaćivanja i širenja turističke ponude ili prilikom razrade nove strategije razvoja turizma ono što je ključno u današnjem vremenu je da destinacijski menadžment prilagodi turističku ponudu novim zahtjevima suvremenog tržišta. Integriranim djelovanjem svih sudionika destinacije osigurava se uspjeh, ali i kontinuitet u stvaranju kreativne destinacije prilagođene novim zahtjevima modernog turista. Prilikom stvaranja kreativnog turističkog proizvoda ključno je da se ne naruši kvaliteta života lokalne zajednice jer tada cijeli turistički razvoj nosi negativan predznak te to naposljetku dovodi do propasti turističkog proizvoda.

Zaključno može se tvrditi da nijedan fenomen, pa tako ni kockanje, nije izrazito pozitivan ili izrazito negativan. Ključno je činjenica na koji način nadležni, odnosno odgovorni upravljaju spomenutim fenomenom te u kojem smjeru taj fenomen razvijaju.

LITERATURA

Knjige, časopisi i radovi:

1. Aasved, M. (2003): *The Sociology of Gambling*, University of Minesota- Duluth, Illinois.
2. Apostolopoulos, Y.; Leivadi, S.; Yiannakis, A. (Eds.).(2002). *The sociology of tourism: Theoretical and empirical investigations*, Routledge, London.
3. Batković, A. (2016.): *Inovacije u turizmu u Europi*, Sveučilište Jurja Dobrile, Diplomski rad, Pula.
4. Betsinger, S. L. (2005.): *The relationship between gambling and county level crime*, Master thesis, University of Maryland.
5. Bosanac, M., Mandić, O., Petković, S.(1977.): *Rječnik sociologije i socijane psihologije*, Informator, Zagreb.
6. Cheng Han, L. (2014): *Corporate social responsability and gambling industry*, Doktorski rad, Univerity of St Andrews.
7. Cisneros, J., Tukka, T. (2011): *Gambling problems as political framing*, *Journal of gambling issues*, Issue 26, str 110-125.
8. Collins, P. (2003): *Gambling and the public interest*, Praeger, London.
9. Čačić-Kumpes, J., Kupes, J. (ur.) (2008.) *Rječnik sociologije*, Zagreb: Jesenski i Turik.
10. Čerović, S.(2009.): *Strategijski menadžment u turizmu*, Univerzitet Singidunum, Beograd.
11. Dodig, D. (2013): *Obilježja kockanja mladih i odrednice štetnih psihosocijalnih posljedica*, doktorska disertacija, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
12. Dodig, D., Ricijaš, N. *Obilježja kockanja zagrebačkih adolescenata*, listopad, 2010.
13. Dulčić, A; Petrić, L.(2001): *Upravljanje razvojem turizma*, MATE d.o.o., Zagreb
14. Eadington, W. R (2005): *The spread of casinos and their role in tourism development*, University of Nevada, Reno.
15. Eaidington, W. R. (1999): *The economics of casino gambling*, *Journal of economic perspectives*, Volume 13, No. 3., str 172-197.
16. Fink, E. (1984): *Osnovni fenomeni ljudskog postojanja*, Nolit, Beograd.
17. Geić, S. (2011): *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilište u Splitu, Split.
18. Kozjak, B. (2013): *Sociološki aspekti kockanja, Od dokolice do socijalne patologije*, Doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb.

19. Kozjak, B. (2016): Kockanje, Od dokolice do socijalne patologije, TIM press, Zagreb.
20. Križman Pavlović, D. (2008): Marketing turističke destinacije, Mikrorad d.o.o., Zagreb.
21. Ling Lee, J. (2011.): The gaming industry developing concept in Taiwan- from the U.S. experience, University of Nevada, Las Vegas.
22. Marušić, M; Prebežac, D. (2004): Istraživanje turističkih tržišta, Adeco, Zagreb.
23. Maslovar, Ž. (2014): Slobodno vrijeme i ljudska potreba za igrom i kockanjem, kao činioci turističke tražnje, iskustva i mogućnosti, Magistarski rad, Fakultet za mediteranske poslovne studije, Tivat.
24. McCartney, G. J. (2005): Casinos as tourism redevelopment strategy- the case of Macao, Journal of Macau gaming research association, Issue 2, str 40-54.
25. Moi Loh, C. (2014): Social and enviromental reporting practices of the gambling industry, Doktorski rad, RMITT University.
26. Prebežac, D.; Kesar, O.; Bartoluci, M.(2011.): Turizam ekonomske osnove i organizacijski sastav, Školska knjiga d.d., Zagreb.
27. Reisinger, Y.; Turner, W. L. (2003.): Cross-Cultural behaviour in tourism, Butterworth-Heinemann, Oxford.
28. Skledar, N.(2012.): Sociologija kulture, Plejada, Zagreb.
29. Sokanović, L.(2015.): Kazneno djelo lančane igre u Republici Hrvatskoj: Lančane igre- igre bez granica, znanstveni rad, Sveučilište u Splitu, Pravni fakultet.
30. Šerić, N; Jurišić, M. (2014.): Istraživanje tržišta za turističke subjekte, Redak, Split.
31. Tkalac Verčić, A., Sinčić Ćorić, D., Pološki Vokić, N. (2011.): Priručnik za metodologiju istraživačkog rada u društvenim istraživanjima, M.E.P., Zagreb.
32. Vukonić, B. (2010): Turizam budućnost mnogih iluzija, Plejada, Zagreb.
33. Walker, D. M.; Barnett, A. H. (1999): The social cost of gambling: An economic perspective, Journal of Gambling Studies, Volume 15, No. 3, str 181-212.
34. Walker, M. D.; Jackson, J. D. (2007): Do casinos cause economic growth?, American Journal of Economics and Sociology, Volume 66, No. 3, str 594-607.
35. Zelenika, R. (2000): Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Ekonomski fakultet, Rijeka.

Internet izvori:

1. <http://casinoigre.com/zanimljivosti/casino-monte-carlo/>(pristupljeno 10.11.2017)
2. <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10899-015-9583-5> (pristupljeno 27.02.2017)
3. <http://ludoblog.com/hr/german-love-of-gambling-the-history-development-nowadays/>(pristupljeno 15.11.2017)
4. <http://markets.on.nytimes.com/research/markets/usmarkets/industry.asp?industry=53313ChromeHTML\Shell\Open\Command> (pristupljeno 27.02.2017)
5. <http://mis.element.hr/fajli/201/30-09.pdf> (pristupljeno 26.10.2017)
6. <http://smart-travel.hr/najveci-svjetski-casino/> (pristupljeno 27.02.2017)
7. <http://turisticka-putovanja.blogspot.hr/2012/06/monte-carlo-mamac-za-bogate-i-slavne.html> (pristupljeno 15.11.2017)
8. http://web.efzg.hr/dok/TUR/okesar//Web_Zabavni%20turizam.pdf(pristupljeno 03.11.2017)
9. http://web.efzg.hr/dok/TUR/Web_Uvod%20u%20specifi%C4%8Dne%20oblike%20turizma.pdf (pristupljeno 28.10.2017)
10. <http://www.acfpl.org/ac-history-menu/atlantic-city-heritage-collections/15-heston-archives/68-history-of-casino-gambling-in-atlantic-city> (pristupljeno 28.10.2017)
11. <http://www.businesswire.com/news/home/20161219005506/en/Top-4-Trends-Impacting-Global-Casino-Gaming> (pristupljeno 26.10.2017)
12. <http://www.dvoboj.hr/las-vegas-vs-monte-carlo>(pristupljeno 10.11.2017)
13. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=30849> (pristupljeno 04.02.2018)
14. <http://www.gambling.net/history/> (pristupljeno 27.02.2017)
15. <http://www.gypsyware.com/gamblingHistory.html> (pristupljeno 28.02.2017)
16. http://www.hbo.hr/series/carstvo-poroka/article/atlantic-city-prijestolnica-grijeha_8443(pristupljeno 03.11.2017)
17. http://www.ijf.hr/pojmovnik/pranje_novca.htm(pristupljeno 08.11.2017)
18. <http://www.internetkockanje.com/online-kazino-vodic/razvoj-kockanja-od-kladenja-na-trke-do-online-kazina/>(pristupljeno 28.10.2017)
19. <http://www.kazinoonline.net/kazinatorjecnik.htm> (pristupljeno 26.10.2017)
20. <http://www.newsweek.rs/kultura/67267-gozbe-kockanje-i-golotinja-ovako-su-stari-rimljani-proslavljali-sredinu-zime.html> (pristupljeno 28.10.2017)

21. <http://www.nezavisne.com/magazin/zanimljivosti/Zasto-je-Julije-Cezar-rekao-Kocka-je-bacena/347035> (pristupljeno 26.10.2017)
22. <http://www.novosti.rs/vesti/turizam.90.html:567747-Kazino-industrija---vise-od-kockanja> (pristupljeno 27.02.2017)
23. <http://www.poslovni.hr/after5/najraskosnija-kockarska-carstva-102675>(pristupljeno 03.11.2017)
24. <http://www.turizamiputovanja.com/da-li-je-rulet-dobar-za-turizam/> (pristupljeno 27.02.2017)
25. <http://www.unizd.hr/Portals/13/OBAVIJESTI/Nacrt%20istra%C5%BEivanja%209.11..pdf> (pristupljeno 03.04.2017)
26. <https://bunker078.com/2017/06/30/sampioni-turizma-uz-kocku-i-prostituciju-nevada-sada-legalizovala-i-marihuanu-koja-ce-od-1-jula-u-licenciranim-trgovinama-biti-u-slobodnoj-prodaji/>(pristupljeno 05.11.2017)
27. https://en.wikipedia.org/wiki/Las_Vegas_Strip (pristupljeno 03.11.2017)
28. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Kockanje> (pristupljeno 26.10.2017)
29. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Kockarnica> (pristupljeno 28.10.2017)
30. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Poker> (pristupljeno (28.10.2017)
31. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Rulet> (pristupljeno 26.10.2017)
32. <https://portalosuma.com/2015/08/20/povijest-kockanja/>(pristupljeno 26.10.2017)
33. <https://www.arbona.hr/blog/google-adwords-43/oglasavanje-kocke-preko-googlea-dozvoljeno-i-u-hrvatskoj/485>(pristupljeno 26.10.2017)
34. <https://www.duhaimelaw.com/2011/04/20/money-laundering-at-casinos-setting-the-record-straight/>(pristupljeno 05.11.2017)
35. <https://www.klix.ba/lifestyle/putovanja/otvorena-kockarnica-galaxy-macau-vrijedna-1-9-milijardi/110515025> (pristupljeno 03.11.2017)
36. <https://www.krstarica.com/zivot/putovanja/turisticki-vodic/azija/makao-kockanje-kao-zivotna-filozofija-1/> (pristupljeno 27.02.2017)
37. <https://www.njonlinegambling.com/atlantic-city-history/>(pristupljeno 03.11.2017)
38. <https://www.questia.com/library/research-topics/g> (pristupljeno 27.02.2017)
39. <https://www.statista.com/topics/1053/casinos/>(pristupljeno 26.10.2017)
40. <https://www.ukessays.com/essays/tourism/positive-and-negative-economic-impacts-of-casino-gaming-tourism-essay.php> (pristupljeno 27.02.2017)
41. <https://www.wish.hr/kockarske-destinacije/>(pristupljeno 15.11.2017)
42. <https://www.zakon.hr/z/315/Zakon-o-igramanasre%C4%87u>(pristupljeno 15.11.2017)

POPIS SLIKA

- Slika 1: Keno igra izumljena u Kini prije više od 2000 godina, str 25.
- Slika 2: Starorimski kockarski pribor- kocke i žetoni, str 28.
- Slika 3: *Lisboa* kockarnica u Macau, str 43.
- Slika 4: Las Vegas Strip, str 45.
- Slika 5: Borgata Hotel and Casino, str 49.
- Slika 6: Žeton iz kockarnice u Monte Carlu, str 52.
- Slika 7: Baden Baden kockarnica, str 55.
- Slika 8: Grafički prikaz jedinica u sastavu pravnih osoba registriranih za djelatnost kockanja u RH u razdoblju od 1995. do 2009. godine (Državni zavod za statistiku, 2010.), str 60.

POPIS TABLICA

- Tablica 1. Ispitanici prema spolu, str 66.
- Tablica 2. Ispitanici prema dobi, str 66.
- Tablica 3. Ispitanici prema stručnoj spemi, str 67.
- Tablica 4. Ispitanici prema bračnom status, str 68
- Tablica 5. Ispitanici prema poslovnom status, str 68.
- Tablica 6. Ispitanici-posjetitelji prema ukupnim mjesečnim prihodima, str 69.
- Tablica 7. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja odbija određene turističke segmente, str 70.
- Tablica 8. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-djelatnika da industrija kockanja odbija određene turističke segmente, str 71.
- Tablica 9. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije, str 71.
- Tablica 10. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije, str 72.
- Tablica 11. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja odbija određene turističke segmente, str 72.
- Tablica 12. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja odbija određene turističke segmente, str 73.
- Tablica 13. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije, str 73.

- Tablica 14. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije, str 74.
- Tablica 15. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja odbija određene turističke segmente, str 74.
- Tablica 16. Prosječne ocjene ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja odbija određene turističke segmente, str 75.
- Tablica 17. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije, str 75.
- Tablica 18. Prosječne ocjene ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije, str 76.
- Tablica 19. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja doprinosi privlačnosti imidža destinacije, str 76.
- Tablica 20. Prosječne ocjene ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja doprinosi privlačnosti imidža destinacije, str 77.
- Tablica 21. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine, str 78.
- Tablica 22. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine, str 78.
- Tablica 23. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone, str 79.
- Tablica 24. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone, str 79.
- Tablica 25. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine, str 80.
- Tablica 26. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine, str 80.
- Tablica 27. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone, str 81.
- Tablica 28. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone, str 81.
- Tablica 29. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine, str 82.
- Tablica 30. Prosječne ocjene ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine, str 82.

- Tablica 31. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone, str 83.
- Tablica 32. Prosječne ocjene ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone, str 83.
- Tablica 33. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da destinacije s ponudom industrije kockanja privlače turiste veće platežne moći, str 84.
- Tablica 34. Prosječne ocjene ispitanika-turističkih djelatnika da destinacije s ponudom industrije kockanja privlače turiste veće platežne moći, str 84.
- Tablica 35. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja doprinosi rastu zaposlenosti, str 85.
- Tablica 36. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja doprinosi rastu zaposlenosti, str 86.
- Tablica 37. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi rastu kriminala, str 86.
- Tablica 38. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi rastu kriminala, str 87.
- Tablica 39. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi ovisnosti, str 87.
- Tablica 40. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi stvaranju ovisnosti, str 88.
- Tablica 41. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života, str 88.
- Tablica 42. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života, str 89.
- Tablica 43. Odgovori ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitet života, str 90.
- Tablica 44. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života, str 90.
- Tablica 45. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja povećava zaposlenost, str 91.
- Tablica 46. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja povećava zaposlenost, str 91.
- Tablica 47. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja doprinosi povećanju stope kriminala, str 92.

- Tablica 48. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja doprinosi povećanju stopa kriminala, str 92.
- Tablica 49. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja povećava ovisnosti, str 92.
- Tablica 50. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja povećava ovisnosti, str 93.
- Tablica 51. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života, str 93.
- Tablica 52. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života, str 94.
- Tablica 53. Odgovori ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života, str 94.
- Tablica 54. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-posjetitelja da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života, str 95.
- Tablica 55. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja povećava zaposlenost, str 95.
- Tablica 56. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja povećava zaposlenost, str 96.
- Tablica 57. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja doprinosi povećanju stopa kriminala, str 96.
- Tablica 58. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja doprinosi povećanju stopa kriminala, str 97.
- Tablica 59. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja povećava ovisnosti, str 97.
- Tablica 60. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja povećava ovisnosti, str 98.
- Tablica 61. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života, str 98.
- Tablica 62. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života, str 99.
- Tablica 63. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitet , str 99.
- Tablica 64. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života, str 100.

- Tablica 65. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja povećava blagostanje domicilnog stanovništva, str 100.
- Tablica 66. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja povećava blagostanje domicilnog stanovništva, str 101.
- Tablica 67. Prosječne ocjene ispitanika-djelatnika o industriji kockanja, str 102.
- Tablica 68. Odgovori ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja značajno povećava ukupne turističke prihode, str 102.
- Tablica 69. Prosječne ocjene slaganja ispitanika-turističkih djelatnika da industrija kockanja značajno povećava ukupne turističke prihode, str 103.

PRILOZI

Prilog A- upitnik za djelatnike kockarnica

Pri Ekonomskom fakultetu u Splitu provodi se istraživanje o kockanju kao segmentu turističke ponude. U tom smislu želimo čuti i vaše mišljenje. Upitnici su anonimni i koristiti će se isključivo za potrebe istraživanja. Hvala Vam.

1. Označite svoj stupanj slaganja s navedenim tvrdnjama:

1 - u potpunosti se ne slažem; 2 – ne slažem se; 3 – niti se slažem niti se ne slažem; 4 – slažem se; 5 – u potpunosti se slažem

	1	2	3	4	5
1.1. Industrija kockanja privlači posjetitelje veće pletežne moći					
1.2. Evidentan je rast interesa turista za ovom vrstom zabave					
1.3. Industrija kockanja doprinosi rastu zaposlenosti					
1.4. Industrija kockanja pridonosi rastu kriminala					
1.5. Industrija kockanja pridonosi ovisnosti					
1.6. Industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života					
1.7. Industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života					
1.8. Industrija kockanja pridonosi nesigurnosti na ulicama					
1.9. Industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine					
1.10. Industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone					
1.11. Industrija kockanja odbija određene turističke segmente					
1.12. Industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije					

2. Ocijenite svoja osobna iskustva u radu u kockarnicama

1-gotovo nikada; 2-rijetko; 3-ponekad; 4-često; 5-gotovo svakodnevno

	1	2	3	4	5
2.1. Interakcija s osobama pod utjecajem alkohola					
2.2. Interakcija s osobama pod utjecajem drugih opijata					
2.3. Svjedočenje ljudskoj agresivnosti					
2.4. Intervencije organa reda i mira					
2.5. Zabrinutost za vlastitu sigurnost					
2.6. Nelagodne situacije na poslu					

3. Vaše mišljenje o industriji kockanja ocijenite ocjenom od 1 do 10

1 – jako loše; 10 – jako dobro

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

4. Vaš spol:

- M
- Ž

5. Vaša dob:

- 18 – 25
- 26 – 35
- 36 – 45
- 46 – 55
- 56 i više godina

6. Vaša stručna sprema:

- NSS
- SSS
- VŠS
- VSS

7. Vaš bračni status:

- Samac
- U braku bez djece
- U braku s djecom

8. Vaš poslovni status:

- Student/ica
- Nezaposlen/a
- Zaposlen/a
- U mirovini

Prilog B- upitnik za posjetitelje kockarnica

Pri Ekonomskom fakultetu u Splitu provodi se istraživanje o kockanju kao segmentu turističke ponude. U tom smislu želimo čuti i vaše mišljenje. Upitnici su anonimni i koristiti će se isključivo za potrebe istraživanja. Hvala Vam.

1. Koliko često posjećujete kockarnice?

- 2 puta godišnje
- Jednom u nekoliko mjeseci
- Jednom mjesečno
- Jednom tjedno
- Više puta tjedno

2. Koliko vremena u prosjeku provedete u kockarnici?

- Do 30 minuta
- Od 30 miinuta do 1 sata

- Od 1 do 2 sata
- Od 2 do 4 sata
- Više od 4 sata

3. Označite svoj stupanj slaganja s navedenim tvrdnjama:

1 - u potpunosti se ne slažem; 2 – ne slažem se; 3 – niti se slažem niti se ne slažem; 4 – slažem se; 5 – u potpunosti se slažem

	1	2	3	4	5
3.1. Industrija kockanja privlači posjetitelje veće pletežne moći					
3.2. Evidentan je rast interesa turista za ovom vrstom zabave					
3.3. Industrija kockanja doprinosi rastu zaposlenosti					
3.4. Industrija kockanja pridonosi rastu kriminala					
3.5. Industrija kockanja pridonosi ovisnosti					
3.6. Industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života					
3.7. Industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života					
3.8. Industrija kockanja pridonosi nesigurnosti na ulicama					
3.9. Industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine					
3.10. Industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone					
3.11. Industrija kockanja odbija određene turističke segmente					
3.12. Industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije					

4. Označite u kolikoj mjeri Vas pojedini motiv privlači u kockarnice:

	1 - nimalo	2 - malo	3 - osrednje	4 - znatno	5 - mnogo
4.1. Zabava					
4.2. Razbibriga					
4.3. Natjecateljski duh					
4.4. Ubijanje vremena					
4.5. Ovisnost					

5. Vaš spol:

- M
- Ž

6. Vaša dob:

- 18 – 25
- 26 – 35
- 36 – 45
- 46 – 55
- 56 i više godina

7. Vaša stručna sprema:

- NSS
- SSS
- VŠS
- VSS

8. Bračni status:

- Samac
- U braku bez djece
- U braku s djecom

9. Vaš poslovni status:

- Student/ica
- Nezaposlen/a
- Zaposlen/a
- U mirovini

10. Vaša mjesečna primanja:

- Do 4000 kn
- Od 4001 kn do 8000 kn
- Od 8001 kn do 12000 kn

- Od 12001 kn do 20000 kn
- 20001 kn i više

Prilog C- upitnik za turističke djelatnike

Pri Ekonomskom fakultetu u Splitu provodi se istraživanje o kockanju kao segmentu turističke ponude. U tom smislu želimo čuti i vaše mišljenje. Upitnici su anonimni i koristiti će se isključivo za potrebe istraživanja. Hvala Vam.

1. Označite svoj stupanj slaganja s navedenim tvrdnjama:

1 - u potpunosti se ne slažem; 2 – ne slažem se; 3 – niti se slažem niti se ne slažem; 4 – slažem se; 5 – u potpunosti se slažem

	1	2	3	4	5
1.1. Industrija kockanja privlači posjetitelje veće pletežne moći					
1.2. Evidentan je rast interesa turista za ovom vrstom zabave					
1.3. Industrija kockanja doprinosi rastu zaposlenosti					
1.4. Industrija kockanja pridonosi rastu kriminala					
1.5. Industrija kockanja pridonosi ovisnosti					
1.6. Industrija kockanja pridonosi kvaliteti društvenog života					
1.7. Industrija kockanja pridonosi rastu kvalitete života					
1.8. Industrija kockanja pridonosi nesigurnosti na ulicama					
1.9. Industrija kockanja privlači turiste tijekom cijele godine					
1.10. Industrija kockanja pridonosi produljenju turističke sezone					
1.11. Industrija kockanja odbija određene turističke segmente					
1.12. Industrija kockanja doprinosi privlačnosti destinacije					
1.13. Industrija kockanja povećava konzumaciju hrane i pića					
1.14. Industrija kockanja pridonosi rastu cijena nekretnina					
1.15. Industrija kockanja povećava blagostanje domicilnog stanovništva					
1.16. Industrija kockanja povećava razinu cijena u destinaciji					

2. Označite Vaš stupanj slaganja s navedenim tvrdnjama

1-u potpunosti se ne slažem; 2-ne slažem se; 3-niti se slažem niti se ne slažem; 4-slažem se; 5-u potpunosti se slažem

	1	2	3	4	5
2.1. Raste interes turista za mjestima gdje se kocka					
2.2. Destinacije s ponudom industrije kockanja privlače goste s višom vanpansionskom potrošnjom					
2.3. Industrija kockanja doprinosi privlačnosti imidža destinacije					
2.4. Industrija kockanja značajno povećava ukupne turističke prihode					
2.5. Industrija kockanja doprinosi kvaliteti noćnog života					

3. Vaše mišljenje o industriji kockanja ocijenite ocjenom od 1 do 10

1 – jako loše; 10 – jako dobro

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

4. Vaš spol:

- M
- Ž

6. Vaša stručna sprema:

5. Vaša dob:

- 18 – 25
- 26 – 35
- 36 – 45
- 46 – 55
- 56 i više godina

- NSS
- SSS
- VŠS
- VSS

7. Vaš bračni status:

- Samac
- U braku bez djece
- U braku s djecom

8. Vaš poslovni status:

- Student/ica
- Nezaposlen/a
- Zaposlen/a
- U mirovini

9. Vaša mjesečna primanja:

- Do 4000 kn
- Od 4001 kn do 8000 kn
- Od 8001 kn do 12000 kn
- Od 12001 kn do 20000 kn
- 20001 kn i više

SAŽETAK

Diplomski rad se sastoji od teorijskog i empirijskog djela.

Teorijski dio rada prikazuje industriju kockanja kao kompleksan fenomen čije uporište nalazimo u samoj prirodi čovjekovih potreba. Naime, kockanje kao način provođenja slobodnog vremena prati čovjeka još od davne prošlosti. Radi duge povijesti razvoja industrije kockanja ovaj fenomen je u diplomskom radu obrađen sa stajališta filozofije, sociologije i psihologije. Također, teorijski dio rada prikazuje reperkusije industrije kockanja u turističkim destinacijama koje svoju turističku ponudu temelje uglavnom na razvoju ove specifične grane industrije. Sa teorijskog aspekta obrađene su i sve pozitivne i negativne reperkusije industrije kockanja na ekonomiju i društvo turističke destinacije.

Nadalje, nastavno na prikupljenu znanstvenu literaturu provedeno je istraživanje na području RH koje je omogućilo donošenje indikativnih zaključaka o reperkusijama industrije kockanja na imidž RH kao turističke destinacije. Temeljem istraživanja donešen je zaključak o potvrđivanju temeljnog istraživačkog pitanja, odnosno u većini ispitanici smatraju da industrija kockanja doprinosi privlačnosti imidža destinacije te povećanju turističkih prihoda. Ipak, zaključci utvrđeni isključivo ovim istraživanjem nisu dovoljni za donošenje strateških marketinških odluka na području RH. Potreban je mnogo veći broj sličnih istraživanja i istraživanja mnogo šireg obujma prilikom donošenja odluke o potencijalnom razvoju kockarskog turizma na području RH.

Na temelju provedenog istraživanja u diplomskom radu su prikazane mogućnosti, ograničenja te smjernice za potencijalni daljnji razvoj industrije kockanja na području RH. Na kraju rada istaknuta je važnost prilagođavanja suvremenim trendovima i potrebama modernog turiste na visokokonkurentnom turističkom tržištu.

Ključne riječi: industrija kockanja, posebni oblici turizma, reperkusije industrije kockanja na turističku destinaciju

SUMMARY

Master thesis consists of a theoretical and empirical part.

The theoretical part of the thesis shows the gambling industry as a complex phenomenon whose base is in the very nature of man's needs. Namely, gambling as a way of spending free time has been following a man since the past. Due to the long history of gambling industry development, this phenomenon has been studied from the point of view of philosophy, sociology and psychology. Also, the theoretical part of the thesis presents the repercussions of the gambling industry in tourist destinations that base its tourist offer largely on the development of this specific branch of industry. From the theoretical point of view, all the positive and negative repercussions of the gambling industry have been dealt with on the economy and society of tourist destination.

Further, the research on the collected scientific theory was conducted in the area of the Republic of Croatia, which enabled the adoption of indicative conclusions on the repercussions of the gambling industry on the image of the Republic of Croatia as a tourist destination. Based on the findings, a conclusion was reached on confirming the underlying research question, that is, in most respondents, the gambling industry contributes to the attractiveness of the destination image and to the increase of tourist revenues. However, the conclusions solely determined by this research are not sufficient to make strategic marketing decisions in the territory of the Republic of Croatia. A much larger number of similar researches and researches with much wider volume are needed when deciding on the potential development of gambling tourism in the Republic of Croatia.

Based on the research conducted in the thesis, possibilities, limitations and guidelines for potential further development of gambling in the Republic of Croatia are presented. At the end of the thesis, the importance of adapting to contemporary trends and the needs of modern tourists on the high-competitive tourism market was emphasized.

Key words: gambling industry, special forms of tourism, repercussions of gambling industry into a tourist destination

